

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ κ. Emile Legrand ἐν τῷ Annuaire de l' Association pour l' Encouragement des Etudes Grècques en France, (ἔτ. 1888) λέγει τὰ ἑξῆς.

«Τὰ δύο δημοσιευθέντα ἐσχάτως ποιήματα ὑπὸ τοῦ κ. Ἑμμανουὴλ Βαρδίδου εἶναι συμβολὴ τοσούτῳ μᾶλλον πολυτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καθ' ὅσον ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον τὰ αὐθεντικὰ ταῦτα γράμματα κατέχουμεν ὡς πρὸς τὴν περίοδον ταύτην. Προσθετέον δὲ καὶ ὅτι, ὑπὸ τε τὴν γλωσσολογικὴν καὶ φιλολογικὴν ἐποψίν, εἶνε πολλῆς προσοχῆς ἕξις, καθὼς καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἔργα. Τὸ μὲν πρῶτον τῶν ποιημάτων τούτων συνετάχθη ὑπὸ ἀγραμμάτου χωρικοῦ, τυροκόμου τινὸς Μπατζελίου καλουμένου, αὐτόπτου μάρτυρος τῶν ἐξιστορουμένων συμβάντων, ὑπαγορεύσαντος αὐτὸ εἰς ἓνα συμπατριώτην του (Ἀναγνώστην, υἱὸν τοῦ Παπα Σήφη Σκορδύλη) καὶ εἶναι λεπτομερὲς ἀφήγησις τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Σφακιωτῶν κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1779, ὑποκινηθείσης ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ διευθυνθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Βλάχου, νοήμονος καὶ πλουσίου προὔχοντος, γνωστοτέρου ὑπὸ τὸ ὄνομα Δασκαλογιάννης. Καὶ ἡμεῖς εἶχομεν ἤδη δημοσιεύσει δις τὸ ποίημα τοῦτο (ἔτος 1879 καὶ 1880) κατ' ἀντίγραφον περιλαμβάνον ὡς καὶ τοῦ κ. Β. 1032 στίχους καὶ εὐμενῶς παραχωρηθὲν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Μανουσogiαννάκη ἐκ Σφακιῶν. Κατὰ τὸν κ. Βαρδίδην, τὸ δημοσιευό-

μενον ὑπ' αὐτοῦ κείμενον παρουσιάζει περίπου διακοσίας παραλλαγὰς πρὸς τὸ ἡμέτερον, τῶν ὁποίων αἱ πλείους περιστρέφονται εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν, οὐδεμίαν ὅμως ἔχουν καὶ πραγματικὴν τινα σπουδαιότητα. Ὁ κ. Βαρδίδης αἰνίττεται ὡσαύτως (σέλ. 5) δύο χρονολογικὰς διαφορὰς, ἀλλ' ὅμως, ἐπεὶ δὲν ὑποδεικνύει ταύτας, ἐνομίσασμεν ἀναγκαῖον νὰ τὰς ἀνεύρωμεν, ἂν καὶ ἡ μία ἐξ αὐτῶν εἴη καὶ τὸ φαινόμενον μόνον τοιαύτη. Κατὰ τὴν πρώτην διαφορὰν ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Βαρδίδου δημοσιευθεῖσα ἔκδοσις ὀρίζει τὴν χρονολογίαν γεγονότος τινος τὴν 26ην Ἀπριλίου (ὅρα στίχον 239), ἐν ᾧ ἡ ἡμετέρα τὴν 25ην τοῦ αὐτοῦ μηνός· Ἐὰν ὅμως ἡ 26 εἴηαι ἡ ἀληθὴς χρονολογία, ὥς ὑπονοεῖ ὁ κ. Βαρδίδης, ὥφειλε καὶ νὰ εἴπῃ εἰς τί στηρίζει τὸν ἰσχυρισμὸν του. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν διαφορὰν οἱ στίχοι 1015—1016 ἐν τῷ ἐκδοθέντι κειμένῳ ὑπὸ τοῦ κ. Β. ἔχουσιν οὕτω,

«Στὰ χίλια ἑπτακόσια ἔγδοηταῖζε ἔτος
«'ποῦ τοῦ Δασκάλου τὸ γκαῖρό, δεκάξε χρόν' ἐφέτος.

ἦτοι, ἐν τῷ παρόντι χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἔκτῳ ἔτει, παρῆλθον δέκα ἐξ ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δασκαλογιάννη.

Ἐν δὲ τῇ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθείσῃ ἐκδόσει:

«Τὰ χίλια ὀχτακόσια δὲν ἔφταξε τὸ ἔτος,
«ἐκ τοῦ Δασκάλου τὸν καῖρὸ δεκάξε χρόν' ὀφέτος.

ἦτοι, δὲν ἐφθάσαμεν εἰσέτι εἰς χιλιοστὸν ὀχτακοσιοστὸν ἔτος· μόνον δὲ δέκα ἐξ ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δασκαλογιάννη.

Ὡστε, ὡς βλέπει ἕκαστος, ἡ τοῦ κ. Βαρδίδου ἔκδοσις ἔχει μόνον πλεονέκτημα ἀπὸ τῆς ἡμετέρας τὸ ὅτι δεικνύει ἀκριβέστερον, ὅτι τὰ συμβάντα ἐγένοντο κατὰ τὸ 1770, ἀλλ' ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐπανορθώσῃ σφάλμα χρονολογικόν, ἀφ' οὗ τοιοῦτόν τι οὐδόλως ὑπάρχει.

Τὸ δεύτερον ποίημα, τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Ἀληθάκη» διηγεῖται διὰ βραχείων τὴν ὑπὸ τῶν τούρκων προσβολὴν τῶν Σφακιῶν, τῷ 1770, καὶ ἀναγράφει μᾶλλον ἐμπεριστατωμένως τὰς ἐπελθούσας ἐρίδας ὀλίγῳ ὕστερον μεταξὺ τῶν Σφακιωτῶν καὶ μεγάλου τινος τιμαριούχου ὠθωμανοῦ, ὀνομαζομένου Ἀληθάκη, καταληξάσας εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁ περιηγητὴς ἄγγλος Πάσχλεϋ, ὅστις ἀφίερῶσε γραμμὰς τινὰς εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ἐν τινὶ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ συγγραφῶν περὶ Κρήτης (Cambridge, 1837, 8), ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ, σελ. 169, παριστᾷ δι' εἰκόνας ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ (σελ. 159) τὸν πύργον ἢ τὸ φρούριον, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς διαμονὴ τοῦ Ἀληθάκη καὶ ὅπου ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ ποίημα τοῦτο δὲν ἦτο ἀνέκδοτον, ὡς ὑποθέτει ὁ κ. Βαρδίδης, ἐπειδὴ ἡμεῖς τὸ ἔχομεν ἤδη δημοσιεύσει πρὸ δώδεκα ἐτῶν, συνοδευόμενον ὑπὸ γαλλικῆς μεταφράσεως, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Συλλογῇ ἱστορικῶν ποιημάτων εἰς τὴν δημῶδη Ἑλληνικὴν γλῶσσαν (Παρίσιος, 187, 8ον) σελ. 259 καὶ ἐφεξῆς, κατ' ἀντίγραφον εὑρεθὲν μεταξὺ τῶν χαρτίων τοῦ Ἀναγνώστου Παπαπολίδου ἐξ Ἀνωπόλεως τῶν Σφακιῶν καὶ διακοινωθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Μανουσogiννάκη· τὸ ἡμέτερον μάλιστα ποίημα ὑπερέχει κατὰ ὀκτὼ στίχους ἀπὸ τοῦ κ. Βαρδίδου· ἀλλ' ὅμως μεταξὺ τῶν δύο ἐνδόσεων παραλλαγαὶ δὲν εἶναι ὀλίγαι, ἂν καὶ παραδοξῶς ἐν τέλει ἑκάστου ἀντιγράφου ἀναγινώσκειται ὑπογραφή βεβαιούσα, ὅτι ἑκάστη ἐξ αὐτῶν ἐλήφθη ἐκ τοῦ πρωτοτύπου (ἐκ τῆς πρώτης κόπικς τοῦ ριμαδόρου)· αἱ δὲ διαφοραὶ ἀνάγονται μόνον εἰς τὸ λεξιλόγιον, διότι ἡ εὐλαβὴς ἀκρίβεια μεθ' ἧς συνετάχθη τὸ ποίημα τοῦτο ἀνευρίσκεται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κείμενοις.

Ὁ κ. Βαρδίδης ὁμολογεῖ ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ (σελ. 6.) ὅτι: οὐδεμίαν ἔχει φιλογλικὴν ἀξίωσιν, ἀλλ' ὅτι μόνον ἀν-

τιγράψας τὰ δύο ταῦτα ποιήματα παρέδωκεν εἰς τὸν τύπον ὅπως εἶχον ὥστε ἀδίκως, μετὰ τὴν δῆλωσιν ταύτην θὰ ἐμειψιμοιροῦμεν κατ' αὐτοῦ, ὅτι περιέπεσεν εἰς ὀρθογραφικὰς τινὰς ἀνακολουθίας. γράφων ἐνίοτε κατὰ τρεῖς τρόπους τὴν αὐτὴν λέξιν, ἀρκοῦμεθα δὲ μόνον εἰς τὸ νὰ ὑποβάλλωμεν αὐτῷ παρατηρήσεις τινὰς σχετικῶς πρὸς τὸ ἐν τέλει τοῦ δημοσιεύματός του μικρὸν λεξιλόγιον. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηρεῖται ἐν αὐτῷ τὸ σχεδὸν εἰς πάντα τὰ ὑπὸ ἐλλήνων ἐκδιδομένα τοιαῦτα λεξιλόγια κοινὸν ἐλάττωμα, ὅτι, ἐνῶ γέμουσι τῶν γνωστῶν εἰς ἅπαντας λέξεων, οὐδεμίαν ἐκ τῶν μὴ εὐρισκομένων ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀναφέρουσι, δευτέρον δέ, πρὸς τί, λόγου χάριν, πρὸς ἐρμηνεύσιν τοῦ **βορδονάρης** (ὅπερ ἄλλως τε εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ (Σομαθέρου), ἐκθάπτεται λέξις λίαν ἀπηργημένη τὸ **ἀστραβηλάτης**;

Μὴ δὲν ἤρκει πρὸς τοῦτο ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ λέξις μουλαρᾶς; Νομίζει δὲ ὁ κ. Β. ὅτι μᾶς πληροφορεῖ περὶ τοῦ οἰκιακοῦ σκεύους, ὅπερ οἱ Κρήτες ὀνομάζουσι **κουλουκουτερό**, μεταφράζων τὴν λέξιν διὰ τοῦ ἀορίστου **ῥῶπος**; Ἐὰν ὁ ὅρος οὗτος, ὡς εἶναι πιθανόν, δὲν ἔχη ταυτόσημον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἢ ἐν τῇ σημερινῇ, ἦτο προτιμώτερον νὰ ἐξηγηθῇ διὰ περιφράσεως ἢ φύσιν τοῦ οὕτως ὀνομαζομένου πράγματος. Ὁ κ. Βαρδίδης νομίζει ὅτι **Κόκκινη Μηληνὰ** εἶναι μεταφορικὴ τις ἐκφρασις δηλοῦσα τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας εἰς Μέλκκην, ἀλλὰ σφάλλεται· διότι ἡ **Κόκκινη Μηληνὰ** ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ Μονοδένδριον τῶν Βυζαντινῶν καὶ σημαίνει, κατὰ τὰς δημῳδαίς δοξασίας, τὸ κατὰ φαντασίαν μέρος, μέχρι τοῦ ὁποίου οἱ Ἕλληνες θὰ καταδιώξωσι τοὺς Τούρκους καθ' ἣν ἡμέραν θὰ ἐξώσωσιν αὐτοὺς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν λέξιν **σφάκα**, ἥτις εἶναι τὸ κρητικὸν ὄνομα τῆς ροδοδάφνης καὶ ἣν ὁ κ. Βαρδίδης μεταφράζει διὰ τοῦ πικροδάφνης, ἐπιτραπήτω νὰ ἀναφέρω χωρίον τι ἐκ τοῦ ἀνεκδότου βοτανικοῦ Γλωσσario τοῦ περιεχομένου ἐντὸς ἑλληνικοῦ τινος χειρογράφου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁ «Παρτινός» ἀρ. 2294, ἐνθα ἀναγινώσκωμεν (φυλλ. 99 ὀπισθεν τῆς σε-

Ὁθωμανῶν, ἐπὶ τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης. Ἐκ τοῦ ποιήματος δὲ τούτου καὶ μόνου κατέστη γνωστὴ ἡ ἐπανάστασις αὕτη, δι' ἧς ὁ Δασκαλογιάννης, ὅστις διέπρεπεν ἐπὶ νοημοσύνη καὶ μαθήσει, ἐξ ἧς καὶ ἡ προσωνομία Δάσκαλος, ἤθελε τὴν Κρήτην νὰ καταστήσῃ ἐλευθέραν ἐλληνικὴν χώραν (δρα στίχον 10),

«μὲ τὴν καρδίαν του ἤθελε τὴν Κρήτη Ρωμηοσύνη.»

Περὶ τοῦ Δασκαλογιάννη τούτου ἔγραψεν ἱκανὰ ὁ κ. G Perrot L'île de Crète, σελ. 190, ὁ κ. Emile Legrand ἐν τῷ Annuaire de l'association pour l'encouragement des études grecques en France, (Ἔτ. 1879) ἔνθα δημοσιεύει καὶ τὸ ποίημα τοῦ Δασκαλογιάννη ἐξ ἀντιγράφου ἀλλοίου τοῦ ἡμετέρου.

Τὸ ποίημα δὲ τοῦ Ἀληδάκη ἀναφέρεται εἰς τὸν διαβόητον ἐπὶ ὠμότητι Τοῦρκον Ἀληδάκην, τὸν ἐν χωρίῳ Μπρόσνερω τῶν Ἀποκορώνων κατοικήσαντα ἐν ὀχυρῷ πύργῳ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παντελοῦς τῶν Σφαχιῶν καταστροφῆς.

Ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων, τὸ τοῦ Ἀληδάκη τὸ πρῶτον ἤδη δημοσιεύεται· τὸ τοῦ Δασκαλογιάννη δ' ἐδημοσιεύθη μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ κεκολοβωμένον καὶ κατὰ τεμάχια ἐξ ὀλίγων στίχων ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Κρητικῶν ᾠσμάτων, ἧτις ἐξεδόθη τῷ 1876 ὑπὸ τοῦ κ. Γιανναράκη, καὶ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ Βρετοῦ 1865, σελ. 48, πλήρες δὲ ἐν τῷ Annuaire τοῦ 1879 οὗ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Ἀλλ' οὐδεμία τῶν γενομένων δημοσιεύσεων ἐγένετο κατὰ τὸ γνήσιον καὶ ἀκριβὲς κείμενον, εἰς πάσας παρείσφερσαν σφάλματα περὶ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γραφὴν τῆς γνησίας προφορᾶς τῶν λέξεων, καὶ περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ χρονολογίαν.

Ἐνταῦθα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ κ. Γιανναράκης, ἐν τῇ

Συλλογῇ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντων «Κρητικῶν ᾠμάτων» περιέπεσεν, ἴσως ἀκουσίως, εἰς σφάλμα μέγα, σημειώσας ἐν τοῖς κανόσιν, οὓς παραθέτει τῆς προφορᾶς τῶν γραμμάτων, ὅτι οἱ Σφακιῶται τὸ λ προφέρουσιν ὡς ρ πρὸ τοῦ α, ο, καὶ ου, λέγοντες γάρ α ἀντὶ γάλα, καπέρρο ἀντὶ καπέλλο, καροῦ ἀντὶ καλοῦ, καρῶς ἀντὶ καλῶς, κτλ. οὕτως ἔγραψε δὲ καὶ τὰς περιεχούσας ρ λέξεις ἐν τοῖς δημοσιευθεῖσι παρ' αὐτοῦ ὀλίγοις στίχοις τοῦ ποιήματος τοῦ Δασκαλογιάννη. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριβές. Ἡ προφορὰ τοῦ λ. παρὰ τοῖς Σφακιώταις εἶνε ἡ αὐτή, οἷα εἰς ὅλην τὴν Κρήτην καὶ τὴν λοιπὴν νησιωτικὴν καὶ ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα· μόνον οἱ Σφακιῶται προφέρουσι τὸ λ ὑγρότερον καὶ μᾶλλον οὐρανισκόφωνον, ἀλλ' ἐν οὐδενὶ χωρίῳ προφέρουσιν ὡς ρ, καὶ διαρρήδην ἀποκρούω τὸν κανόνα τοῦ κ. Γιανναράκη ὡς Σφακιώτης, γνωρίζων καλῶς τὴν τε προφορὰν καὶ τὴν διάλεκτον τῆς πατρίδος μου, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων γινώσκω. Ἄνευ δ' ἐξελέγξεως περὶ τὴν γραφὴν τῆς προφορᾶς παρέλαβε, καὶ ἐπὶ καλῇ τῇ πίστει, τὸ ποίημα τοῦτο ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Γιανναράκη ὁ κ. Γ. Ξενουδάκης ἐν τῷ ἐσχάτως ἀναδημοσιευθέντι φυλλάδίῳ αὐτοῦ, τῷ περιέχοντι τοὺς ἐν τῇ ἐλληνικῇ βουλῇ περὶ Κρήτης ἐκφωνηθέντας λόγους του.

Εἶπον ἀνωτέρῳ ὅτι μόνον ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἄχρι τοῦδὲ ποιημάτων τοῦ Δασκαλογιάννη τὸ ὑπὸ τοῦ κ, Λεγρὰνδ δημοσιευθὲν κατ' ἀντίγραφον δοθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωσήφ Μανουσογιαννάκη εἶνε πλήρες· ἐννοῶ δὲ πλήρες κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στίχων, διότι κατὰ τὰ ἄλλα ὑστερεῖ ἐν πολλοῖς τοῦ ἡμετέρου ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴν γραφὴν πολλῶν λέξεων, ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν πλείστων στίχων, καὶ πολλαχοῦ ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ χρονολογίαν. Τὰς διαφορὰς ταύτας περὶ τὰς 200 τὸν ἀριθμὸν, ὧν γενικῶς ἐνταῦθα ἀναφέρομεν τὴν ὑπαρξίν, παρελίπομεν νὰ σημειώσωμεν ὑπὸ τὸ δημοσιευόμενον παρ' ἡμῶν χείμενον, διότι

ταύτας οἱ εὐάριθμοι ἀσχολούμενοι παρ' ἡμῖν περὶ τὰ γλωσσολογικά καὶ τὴν δημοτικὴν ποίησιν δύνανται ν' ἀνεύρωσιν εὐκόλως, γνωρίζοντες πάσας τὰς ἐκδόσεις τοῦ ποιήματος. Ἀντὶ τοῦτου δ' ἐθεωρήσαμεν λυσιτελὲς νὰ παραθέσωμεν ἐν τέλει ἀμφοτέρων τῶν ποιημάτων πίνακα ἐρμηνευτικὸν τῶν δυσνοήτων λέξεων διὰ τοὺς μὴ εἰδήμονας τῆς κρητικῆς διαλέκτου, ἰδιαίτέρως δὲ τῆς τῶν Σφακιωτῶν. Ρητῶς δὲ δηλοῦμεν ὅτι ἐκ τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε ἐκδόσεων, καὶ καθὰ ἡμεῖς κρίνομεν, καὶ παρὰ γερόντων Κρητῶν ἠκούσαμεν, εἰς οὓς ἀνεγνώσαμεν τὸ ποίημα τοῦ Δασκαλογιάννη, ἡ ἐκδοσις ἡμῶν εἶνε ἡ πληρεστέρα καὶ τελεοτέρα.

Σημειοῦμεν ἐν τέλει ὅτι τὸ ποίημα τοῦ Ἀληθάκη ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν τοῦ Δασκαλογιάννη συμπληρῶν καὶ ἐπικυρῶν τοῦτο.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν δύο τούτων ποιημάτων καὶ τοῦ λεξιλογίου οὐδεμίαν ἔχομεν ἀξιώσιν φιλολογικὴν, περιωρίσθημεν εἰς ὅ,τι καλῶς γινώσκομεν, οὐδένα ἕτερον ἔχοντες σκοπὸν ἢ τὴν δημοσίευσιν τοῦ κειμένου τῶν ποιημάτων, κατὰ τὴν γνησίαν αὐτῶν διάλεκτον καὶ προφθάν, ἣν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι γινώσκομεν κάλλιον πάντῳ ἄλλῳ, ὅστις ἔμαθεν αὐτὴν φιλολογικῶς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ἀπριλίου 1888.

Ὁ ἐκδότης

ΕΜΜ. ΒΑΡΔΙΔΗΣ

Κ ρ ἡ ς

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Ἄναδημοσιεύοντες ἀσμένως τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Βαρδίδου ἐκδοθείσας καὶ πρὸ πολλοῦ ἐξαντληθείσας «**Κρητικὰς Ρίμας**», ἐλπίζομεν ὅτι θὰ παρὰσχωμεν εἰς το Κοινὸν τερπνὸν ἀνάγνωσμα ἅμα δὲ καὶ πολύτιμον ὕλην τοῖς ἀσχολουμένοις εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Τόπου.

Ὁ κ. Ε. Βαροδίδης, ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας ἐκδόσει του
τῶν **Κρητικῶν ῥυμῶν**, ἀσχοληθεὶς ἐπὶ μακρὸν
καὶ ἐνδελεχῶς ἐπὶ τῆς γνησίας Κρητικῆς διαλέκτου
προήγαγεν εἰς εὐρύτερον κύκλον φωτὸς τὰ ποιή-
ματα ταῦτα, ἅτινα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρω-
τόλεια τῆς ποιητικῆς Μούσης τοῦ Κρητὸς· τὰς ἐπὶ
τῶν ποιημάτων τούτων ἐκφερομένας εὐμενεῖς κρίσεις
ὑπὸ ἀνδρῶν διαπρεπῶν καὶ τιμῶντων ἐπαξίως τὴν
θέσιν, ἣν κατέχουσι, παραθέτομεν ὧδε, ὡς προσθήκην
συμπληρωματικὴν τῆς ἐν λόγῳ ἐκδόσεως.

Ἐν Χανίοις τῇ 1 Ἰουνίου 1905

Ὁ ἐκδότης

ΣΤΑΥΡ. ΑΝΔΡΟΥΔΑΚΑΚΗΣ



ΠΡΟΣ ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΣ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΗΝΑΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ποιημάτων Κρητῶν ποιητῶν δύο ἔπη, ἡ ῥίμ α ι κ ρ η τ ι κ αὶ ὡς ὀνομάζουσι ταῦτα οἱ Κρῆτες, ποιηθέντα περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐνέχουσι πλὴν τῆς γλωσσικῆς καὶ ποιητικῆς αὐτῶν ἀξίας καὶ ἱστορικὴν, ὡς ἀναφερόμενα εἰδικῶς εἰς γεγονότα τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐποιήθησαν, ἀποτελοῦντα δὲ καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὴν μόνην ἱστορικὴν πηγὴν αὐτῶν. τὸ τραγοῦδι τοῦ Δασκαλογιάννη, καὶ τὸ τοῦ Ἀληδάκη, ὀνομαζόμενα οὕτως ἐκ τῶν προσώπων, ὧν τὰς πράξεις διὰ στίχων ἀναγράφουσι.

Ποιητῆς τοῦ πρώτου τῶν δημοσιευομένων ποιημάτων εἶνε τυροκόμος τις Μπατζελίδος (Παντελῆς) τὸ ὄνομα ἐκ τῶν κηλουμένων ἐν Κρήτῃ ῥιμαδόρων, ὅστις αὐτόπτης μάρτυς γενόμενος τῶν ἀγώνων τοῦ Δασκαλογιάννη ὑπηγόρευσε τὴν ὑπόθεσιν ἐν ποιήματι εἰς τὸν Ἀναγνώστην υἱὸν τοῦ παπᾶ Σήφη Σχορδύλη. ὅστις κατέγραψεν αὐτό, ὡς αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ ἐν τέλει τοῦ ποιήματος ζηπῶν καὶ συγγνώμην παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν.

«ἂν εἴν' τὰ γράμματα σφαλιά, τὰ λόγια μπερδεμμένα»

Περὶ τοῦ ἐτέρου δέ, τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀληδάκη, γινώσκωμεν τὸ ὄνομα μόνον τοῦ ἀντιγραφέως Γεωργίου Πάτερου, γραφοντος ὅτι ἀντέγραψεν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀντιγράφου τοῦ ριμαδόρου, ὃ ἐστὶ τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ πρῶτον τῶν δημοσιευομένων ποιημάτων ἀφορᾷ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Δασκαλογιάννη ἐξ Ἀνωπόλεως τῶν Σφακίων, ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὸ 1770 ἐπαναστάσεως τῶν Σφακίων κατὰ τῶν

Βε
BAR

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΡΙΜΑΙ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΑΛΗΔΑΚΗ

ΥΠΟ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΡΔΙΔΗ
Κρητός

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'.

Μετὰ βιβλιοκρισίας EMILE LEGRAND καὶ Π. ΠΑΝΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΣ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

1905

1501

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΕΠΙΛΑ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΔΑΣΚΑΛΟΤΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΝ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΡΔΙΗ

ΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β.

Νέστορ Βιδυαδάκης ΕΜΠΛ. ΛΕΩΝΑΝ ΚΑΙ Π. ΠΑΝΑ

ΕΝ ΤΑΥΤΩ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

1907

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΡΙΜΑΙ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΑΛΗΔΑΚΗ

ΥΠΟ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΡΔΙΔΗ
Κρητός


ΕΚΔΟΣ. Σ Β'.

Μετά βιβλιοκρισίας EMILE LEGRAND καὶ Π. ΠΑΝΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗΣ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

1905

ΕΠΕΤΗΡΙΔΙΟΝ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΠΕΤΗΡΙΔΙΟΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

λίθος), «Νήριον, ἡ ροδοδάφνη» ἐν δὲ τῷ περιθωρίῳ δι' ἄλλης χειρός), αὐτὸ τοῦτο εἶναι **σφάκα**.

Ἐκτὸς τῶν μικρῶν τούτων ἀνωτέρω δηλωθεισῶν ἀτελειῶν καὶ τινων ἄλλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν, τὸ ποιημάτιον τοῦ κ. Βαρδίδου εἶναι καθ' ὅλα ἄξιον ἐγκωμίων, εἶναι δὲ ὁ ἀνὴρ ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους θὰ ἡὔχετό τις νὰ ἴδῃ πολλαπλασιαζομένους ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἔβριθεν ἡ χώρα, ἐὰν ἐνεθαρρύνοντο ἐπαξίως αἱ ἀμερόληπτοι ἐρευνᾶι τῶν μετριοφόνων λογίων ὡς ὁ κ. Βαρδίδης. Πόσα ὅμοια αὐθεντικὰ γράμματα κεῖνται εἰσέτι ἄγνωστα, ἀνευ τῆς βοηθείας τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γραφῇ ἡ ὀδυνηρὰ ἱστορία τῶν προδρόμων τοῦ ὑπὲρ ἀνερχαρτησίας ἀγῶνος καὶ τῶν ἀφανῶν ἐκείνων ἡρώων, ὡς ὁ ἐκ Σφακιῶν Δασκαλογιάννης, οἵτινες ἔχυσαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, διὰ νὰ γίνῃ **ῥωμιοσύνη** ! Εὐχόμεθα εἰλικρινῶς ἵνα τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βαρδίδου δοθὲν παράδειγμα εὖρρη πλείστους μιμητὰς».

Παραθέτομεν δ' ἐπίσης καὶ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1888 ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ὁ Αἰὼν» ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Π. Πανᾶ δημοσιευθεῖσαν περὶ τῶν ποιημάτων τούτων Βιβλιοκρισίαν ἔχουσαν οὕτω :

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κρητικαὶ Ρίμαι.—Τὰ τραγούδια Δασκαλογιάννη καὶ Ἀληδάκη ὑπὸ Ἑ. Βαρδίδου

Ἀρίστην συμβολὴν προσήνεγκεν εἰς τὴν δημῶδη ἡμῶν φιλολογίαν ὁ κ. Ἑμμ. Βαρδίδης δημοσιεύσας ὑπὸ τὸν ἄνωθι τίτλον τὰ δύο ὥραϊα ποιήματα τοῦ Δασκαλογιάννη καὶ Ἀληδάκη, ὧν τὸ δεύτερον πρῶτην φορὰν δημοσιεύεται νῦν.

Ἀμφότερα τὰ ποιήματα ταῦτα ἐπισητήθησαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπ' ἀνδρῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν αὐτόπται τῶν ἐν αὐτοῖς διεκτραγωδουμένων σκηνῶν,

Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ποιητῆς εἶνε, ὡς ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται, ὁ μπάρμπα Πατζελίδς (Παντελῆς) τυροκόμος, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ ποιητῆς εἶναι ἄγνωστος καὶ μόνον ὁ ἀντιγραφεὺς Γεώργ. Πάτερος ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ. Θὰ ἐκλινε δέ τις νὰ πιστεῦσῃ ὅτι εἶναι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, καθ' ὅσον οὐ μόνον ὁμοιότης τις κατὰ τε τὸ ὕφος καὶ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν παρατηρεῖται εἰς ἀμφότερα τὰ ποιήματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τινες στίχοι ἀπαντῶσι τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐκφράζοντες, οἷοι εἶνε οἱ περὶ τοῦ Δασκαλογιάννη, περὶ οὗ λέγεται ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ποιήματι:

«Ὅπουτ' ὁ ξεχωριστὸς 'σὲ πλούτη κι' ἀξίωσύνη.

»Μὲ τὴν καρδιά του ἤθελε τὴν Κρήτη ρωμηροσύνη.»

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ:

«Ὅπουτο πλούσιος κι' ἄρχοντας φιλογραμματισμένος

»Κ' ἦτανε καὶ στὴν ξενηθείᾳ περίσσια ξακουσμένος

»Κ' ἦτο καὶ πρῶτος τῶν Σφακιῶν οὐλὴ τῇ δικηροσύνῃ

»Κι' οὐλὴ τὴν Κρήτη ἔλεγε νὰ κάμῃ ρωμηροσύνη...»

ἂν μὴ ἐκ τοῦ πρώτου ἐφαίνετο ὅτι ὁ ποιητῆς αὐτοῦ ἦτο ὅλως ἀγράμματος καὶ ἄλλος ἔγραψεν αὐτὸ καθ' ὑπαγόρευσίν του, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου προέκυπτεν ὅτι ὁ Πάτερος ἀντέγραφεν αὐτὸ «ἐκ πρώτης κόπιας τοῦ ριμαδόρου», ἐκτὸς ἂν διὰ τῶν λέξεων «πρώτης κόπιας» ἐννοεῖται τὸ γραφὲν καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ τοῦ ριμαδόρου. Ἄλλ' εἴτε εἰς, εἴτε δύο διάφοροι εἶνε οἱ ποιηταὶ τοῦτο κατ' οὐδὲν ἐλαττώνει τὴν ἱστορικὴν καὶ φιλογικὴν ἀξίαν τῶν ποιημάτων, ἥτις πράγματι εἶνε οὐ σμικρά.

Τὸ ποίημα τοῦ Δασκαλογιάννη, ἐκ 1032 στίχων ἀποτελούμενον, περιγράφει τὴν πρὸ ἐκχτονταετίας γενομένην ἐπανάστασιν τῶν Σφακιῶν, τὰς καταστροφάς, ἃς οἱ Τούρκοι ἐπὶ ἐνεργον τότε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ καὶ τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Δασκαλογιάννη, ὅστις πεισθεὶς καὶ αὐτός, ὡς καὶ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς τὰς προτροπὰς καὶ ὑποσχέσεις τῆς Ρωσσίας ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασεως καὶ οὐ σμικράς καταστροφάς ἐπὶ ἐνεργον εἰς τοὺς Τούρκους. Μετὰ τὴν οἰκτρὰν προδοσίαν τῆς ὁμοδόξου Δυνάμεως ἐγκαταλειφθεὶς εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις καὶ μὴ δυνά-

μενος ν' ἀνθέξῃ περισσότερον εἰς τοὺς πανταχόθεν προσβα-
λόντας αὐτὸν πολυαριθμούς ἐχθρούς, ἀπεδέξατο τὴν πρόσ-
κλησιν τοῦ Πασσᾶ, ὅπως μεταβῇ εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπε-
δον καὶ συνομολογήσῃ μετ' αὐτοῦ συνθήκην εἰρήνης. Ἐπράξε
δὲ τοῦτο ἐν γνώσει τῆς περιμενουσῆς αὐτὸν οἰκτρᾶς τύχης,
ὅπως θυσιαζόμενος αὐτὸς σώσῃ τὰ Σφακιὰ ἀπὸ μείζονος
καταστροφῆς. Ἡ ἐθελουσία αὕτη τοῦ Δασκαλογιάννη ἐξαί-
ρεται θαυμασίως ἐν τῇ ποιήματι, διὰ στίχων συγκινητικω-
τάτων.

«Ὁ 'ποθαμὸς μου 'στὰ Σφακιὰ πολὺ καλὸ θὰ φέρῃ,
»γιατὶ ὁ χειμῶνας ἔρχεται, πᾶει τὸ καλοκαίρι.
»Στὰ χιόνια 'πάνω οἱ Σφακιανοὶ οὐλοὶ νὰ μὴ χαθοῦσι,
»πάλι θὲ ν' ἄρθῃ καὶ καιρὸς ὁποῦ θὰ δικηθῶσι.
»Ἐλᾶστε παληκάρια μου, ἐπᾶ νὰ φιληθῶμε,
»κ' ἡ γι' ἄδικη ὥρα πλάκωσι ποῦ θὰ ξεχωριστοῦμε.
»Ἐλάστ' ὅς' ἀπομείνετε νὰ σᾶς σὲ παραγγείλω,
»τοῦ τούρκου μὴ πιστεύετε ἂν κἀνῃ καὶ τὸν φίλο.
»Κ' ἐσεῖς, παιδιὰ κ' ἐγγόνια σας, ἐχθροὶ στοὺς Μου-
[σουλμάνους,
»ὡς ἦσαν κ' οἱ κυροῦδὲς σας ἔσπῃ Κρήτης τοὺς τυ-
[ράννους.
»Ὡστε νὰ στέκουν τὰ Σφακιὰ καὶ Σφακιανοὶ νὰ ζιοῦσι,
»τοὺς τούρκους νὰ τοὺς μάχωνται καὶ νὰ τοὺς πολε-
[μοῦσι»

Ἄλλ' οἱ σύντροφοὶ του δὲν θέλουσι νὰ ἐγκαταλίπωσιν
αὐτὸν μόνον. Ἀποφασίζουσι ἃ θυσιασθῶσι μετ' αὐτοῦ ὑπὲρ
τῆς σωτηρίας τῶν Σφακιῶν.

«Καὶ τότες ὁ Πρωτόπαπας κ' ἄλλοι πολλοὶ τοῦ λέσι,
»Τὰ σωθῆκά τῶνε πονοῦν, τὰ μάτια τῶνε κλαῖσι,
»—Δάσκαλε Γιάννη, δάσκαλε, καὶ μεῖς θὰ σ' ἀκολου-
[θοῦμε,

»Γιὰ νὰ σὲ συντροφιάζομε, νὰ σὲ παρηγοροῦμε,
»Ἄν δὲ καὶ δὲν ἀφίσουσιν ὀπίσω γιὰ νὰρθοῦμε
»Μαζὺ σ' ἂς ἀποθάνωμε, μαζὺ σου νὰ πνιγοῦμε ... »

Οἱ στίχοι, ἐν οἷς ὁ Δασκαλογιάννης ἀναχωρῶν, ὅπως
μεταβῇ εἰς τοῦ Πασσᾶ, ἀποχαιρετίζων τὴν γυναῖκά του, φαί-

νονται ὡς μεμακρυσμένη τις ἀπήχησις τοῦ «ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ Ἐκτορος», ἐν ᾧ τόσον θησαυρὸν αἰσθημάτων ἀπεταμίσεν ὁ θεὸς Ὅμηρος.

Ὁ Πασσᾶς κατ' ἀρχὰς ὑπεδέξατο τὸν Δασκαλογιάννην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φιλοφρόνως, νομίσας ὅτι οὕτω θὰ κατάρθου νὰ μᾶθῃ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδισυνωμοτῶν. Ἀπελπισθεὶς ὁμῶς, διέταξε νὰ ἐκδάρωσιν αὐτὸν ζῶντα.

«Γλήγορα πάρετέ τονε, νὰ φύγῃ ἀπὸ μπροστὰ μου, » Νὰ τὸν ἰδῶ δίχως πετσί, νὰ δροισιθῇ ἡ καρδίᾳ μου, » ὅπερ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐξετέλεσαν μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτοῦς θηριωδίας, τουρκεύσαντες καὶ τὰς θυγατέρας του, ἃς εἶχον συλλάβει προηγουμένως αἰχμαλώτους.

Οἱ στίχοι, ἐν οἷς περιγράφονται ταῦτα πάντα, εἶναι παθητικῶτατοι, ἀλλ' ἂν ἀπεφασίζαμεν ν' ἀναφέρωμεν λεπτομερῶς πάσας τὰς ποιητικὰς καλλονὰς τοῦ ποιήματος τούτου, θὰ ἠναγκαζόμεθα ν' ἀναδημοσιεύσωμεν αὐτὸ ὁλόκληρον.

Τὸ ποῖημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Λεγράνδ. ἀλλὰ καὶ τὸ χειρόγραφον, φαίνεται, ἐξ οὗ ἐλήφθη δὲν ἦτο ἀκριβὲς καὶ πολλοὶ στίχοι ἐσφαλμένοι ἐν αὐτῷ παρεῖσεφρυσαν, κατὰστρέφοντες τὰς ὠριότητας ἐν πολλοῖς τοῦ κειμένου.

Ὁ κύριος Βαρδίδης, καθάρως αὐτὸ τῶν σφαλμάτων καὶ διορθώσας, ἐξ ἄλλου χειρογράφου, παρέχει ἡμῖν, ἀκριβῶς τὸ ὠραῖον προῖόν τῆς μούσης τοῦ τυροκόμου Παντελῆ.

Τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Ἀληδάκη» ἐκ 528 στίχων ἀποτελούμενον, πρώτην ἤδη φοράν δημοσιεύεται. Εἶνε δὲ οἰονεὶ συνέχεια τοῦ προηγουμένου καὶ περιγράφει τὴν ἐκδίκησιν τῶν Σφακιανῶν κατὰ τοῦ ἐπὶ ὠμότητι διαβοήτου Τούρκου Ἀληδάκη, ὃν προσβαλόντες εἰς τὸν ὀχυρώτατον αὐτοῦ πύργον ἐφόνευσαν.

Ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ποιήματος τούτου ἀποστροφή εἰς τὴν Κρήτην :

«Κρήτη, τὸ ριόρε τῶν νησιῶν, κυρῶνα τοῦ λεβάντε,

»Π' ἀνάμεσα 'ς τὸ πέλαγος στέκεις ὥσ' διαμάντε,

»Ποῦ στῶν Ἑλλήνων τὸν καιρὸ πολὺ 'το τὸνομά σου,

»Κ' ἐδὰ σωρὸς καὶ χαλκὸς εἶναι τὰ λείψανά σου...»

δύναται νὰ περιποιήσῃ τιμὴν καὶ εἰς τὸν ἄριστον τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν ποιητῶν.

Ἡ ἐν ὀλίγοις στίχοις περιγραφὴ τῆς καταστροφῆς τῶν Σφακιῶν εἶνε ζωηροτάτη.

«Ὁ πόλεμος ἀδιάκοπα βαστᾷ τὸ καλοκαίρι,

» Κ' οἱ Τοῦρκοι καίσι τὰ χωρῖνὰ γιγλῆαις καὶ πάνω
[μέρη.

» Κ' οἱ Σφακινοὶ δὲ βγαγέσθω νὰ κάνουναι γιουρούσια,

» Μὰ μὴ φορᾷ 'πὸ τῇ πολλαῖς τοσὶ ζώνουν εἰς τὰ
[Κρούσια

» Βάνουν τὸ 'Αράδενας φωτιά, καίσι τὸν 'Αἰ Γιάννη,

» Καὶ παίρνουσι καὶ ζωντανὸ τὸ Δάσκαλον τὸ Γιάννη.

» Ἐπῆρα κ' ἐσκληθώσασιν οὐλοὺς, δσοὺς προφτάξα,

» Καὶ τὸ 'ἄντρες ἐσκοτώσασιν καὶ τὰ παιδιὰ ἐσφάξα.

» Τοσὶ γέρους ἐτσουρούσασιν, τῇ γραῖδες τῇ καυμέναις,

» Κ' ἐπῆρασι τὸ ἀπάντρευταις κ' αὐταῖς τῇ παντρε-
[μέναις».

Ἡ περιγραφὴ τῶν ὀπλιτῶν, ἡ ἐπιμονὴ τῶν γυναικῶν, ὅπως συνεστρατεύσωσι καὶ αὐταὶ μετὰ τῶν συζύγων των καὶ συμμετάσχωσι τῶν κινδύνων, καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τοῦ ποιήματος, καθιστῶσιν αὐτὸ ἄξιον τοῦ προηγουμένου καὶ ἐκ τῶν πολυτιμωτέρων προϊόντων τῆς δημοτικῆς τῶν Κρητῶν μουσικῆς.

Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωσ ἀναρχίνεται καὶ ἐν αὐτῷ θερμότητος.

Πολὺ δὲ πρὶν ἢ ὁ Ρήγας εἰπῇ,

«Καλῆτερα μὴς ὥρας ἐλευθερὴ ζωή,

«παρὰ σκράντα χρόνια σκληριὰ καὶ φυλακή...

Ὁ ἄγνωστος ποιητὴς τῶν Σφακιῶν ἐτραγούδησε.

«Μ' ἀπὸ τῇ ζῆσι τὴν κακὴν ὁ θάνατος καλλιὰ 'νε...

Καὶ τρυτὰ ἐν ὀλίγοις περὶ τῶν δύο τούτων ποιημάτων ἅτινα ἀποπνεύουσιν ὅλον τὸ ἄρωμα τῶν ὁρέων τῶν Σφακιῶν καὶ εἶναι ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις ἐποχῆς θλιβεραῆς, ἀλλ' ἐνδόξου.

Ἄξιός δὲ παντὸς ἐπαίνου εἶναι ὁ κ. Βαρδιδης, ὅστις μὴ ὑποδειλιάσας ἀπέναντι τῶν δυσχερειῶν, καθ' ὧν εἶναι ἡναγ-
κασμένοι νὰ παλαίσωσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἐκδόται, κατέστησεν αὐτὰ γνωστὰ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον, εὐχῆς ἔργον δὲ θὰ ἦτο ἂν ἐτύγχανεν, εἴτε παρὰ τοῦ κοινοῦ, εἴτε παρὰ τινος τῶν

δυναμένων τῆς δέουσης υποστηρίξεως, ὅπως προβῇ εἰς τὴν συλλογὴν καὶ δημοσίευσιν, καὶ ἄλλων ποιητικῶν τῆς πατρίδος τοῦ προϊόντων, τὸ μὲν ἀγνώστωι ἔτι, τὸ δὲ ἐσφαλμένως δημοσιευθέντων ὑπὸ ἀναρμοδίων ἐκδοτῶν.

Ὑπάρχει μέγας γλωσσικὸς πλοῦτος κατεσπαρμένος ἀνά τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τίς φροντίζει περὶ αὐτοῦ; Πλουτίζομεν τὴν ἡτεράν φιλολογίαν δι' ὅλων τῶν ἐξαμβλωμάτων πολιτισμοῦ παρηγμακότος, καὶ περισφρονῶμεν τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἀπεικονίζονται ὅτε βίος καὶ τὰ παθήματα τοῦ ἡμετέρου γένους, περιμένοντες ὅπως οἱ ξένοι συλλέξωσι καὶ ἐκτιμήσωσιν αὐτά....

Καὶ ὅμως πόσα ἐξ αὐτῶν δὲν ἡδυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν!

II.



ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

- Θέ' μου, και δός μου φώτισι, καρδιά 'σαν τὸ καζάνι,
 νὰ κάτσω νὰ συλλογιστῶ τὸ' Δάσκαλο τὸ' Γιάννη,
 Θε' μου και δός μου λογισμό και 'μπόρεσι ν' ἀρχίζω
 τὸ' Δάσκαλο' τὸ 'ξακουστὸ' πρὶν νὰ τραγουδήσω,
 5 Θε' μου, και δός μ' ἀπομονή, και νοῦν εἰς τὸ κεφάλι,
 ν' ἀνυψθῶ ἄλλω και νὰ 'πῶ και τῷ ' Σφακιῶ' τὰ βάλῃ.
- Ὁ Μπέης ἀπὸ τῆ' Βλαχιά, κι' ὁ Μπέης 'πού τῆ' Μάνη
 κρυφοκουβένταις εἶχαςι μὲ τὸ' Δασκαλογιάννη,
 10 ἔπουτονε ξεχωριστός, σὲ πλούτη κι' ἀξιώσυνη,
 μὲ τὴν καρδίαν του ἤθελε τὴν Κρήτη 'Ρωμηοσύνη.
 Κάθε Λάμπρῃ και Κυριακῇ ἔβανε τὸ καπέλλο
 και τοῦ Πρωτόπαππά 'λεγε «τὸ' Μοσκοβο' θὰ φέρω,
 νὰ τὰ συνδράμῃ τὰ Σφακιὰ, τοῖσι Τούρκους νὰ ζιγώξω,
 15 και γιὰ τὴν Κόκκινῃ Μηλιά δρόμο νὰ τῶνε δώσω.
 Κι' ὅς' ἀπ' αὐτοὺς τὸ θέλουν, 'ς τὴν Κρήτη ν' ἀπομείνου,
 σταυρὸ νὰ προσκυνήσουσι και χρῖσθῃαντο νὰ γείνου.»
 Μὰ 'λεγε κι' ὁ Πρωτόπαππας, «Δάσκαλ' ἔντα λογιάζεις;
 θὰ τὰ σιλαβώσῃς τὰ Σφακιὰ, μ' αὐτὰ 'πού λογαριάζεις.
 20 κι' ἀνὲ ντὸ μάθ' ὁ βασιλεῖας, Τυρκεῖα θὰ μᾶς ἐφέρῃ,
 νὰ δίδωμε δασίματα, 'σαν κ' εἰς τὰ κάτω μέρη,
 νὰ δίδωμε δασίματα, νὰ δίδωμε χαράτσια,
 και θὰ μᾶς πέψῃ μονομιᾶς τρχόσιζι μπαϊράκια,
 νὰ 'μπούμε' σ' τὰ δασίματα, χαράτσια κάθε χρόνο.
- 25 Πχοὶ δὲ πλερώνου τζερεμειά; οἱ Σφακιανοὶ νιὲ μόνο.
 Δάσκαλε Γιάννη σώπασε, τὴν Κρήτη μὴ ξεβγάλλῃς,
 τὰ παλληκάρια τῶν Σφακιῶ' εἰς τὴ φωθὴ θὰ βάλῃς.»
 —Σώπαινε μπλεῖο, Πρωτοπαππα, μὰ ὅστιρα γῆ πρώτα,
 ἐγὼ θὰ 'πάω τὸ σταυρὸ' εἰς τῷ ' Χανιώ' τῇ μπόρτῃ,
 ἐγὼ θὰ πάω τὸ σταυρὸ 'ς τὴν πόρτα νὰ κολλήσω,
 30 και μὲ τὴν λεμονόκουπες ὅζω νὰ τοῖσι πορίσω.
 Δὲ δίδω 'γὼ δασίματα, δὲ δίδω 'γὼ χαράτσια
 κι' ἄς μᾶς ἐπέψ' ὁ βασιλεῖας χιλιάδες μπαϊράκια,

- ὅς μ' αὖς ἐπέψ' ὁ βασιλεὺς ἀσκήρια καὶ πασάδες,
 35 ἔχουσιν ἄντρες τὰ Σφακιὰ ἄξιους πολεμιστάδες,
 ἔχουσιν ἄντρες τὰ σφακιὰ ἄξιους καὶ παλληκάρια,
 νὰ θαλασσωσούν τῇ Τουρκίᾳ νὰ τήνε φᾶν τὰ ψάργια,
 οὐλῆς τσῇ Κρήτης τῇ Τουρκίᾳ ἔς τῇ θάλασσα νὰ ῥίξουν,
 καὶ ἴλγους νὰ τσ' ἀφίσουσι, τσῇ χώραις νὰ γυρίσου·
 40 καὶ μὲ τσοὶ πρῶτους τοῦ Μωριᾶ ἔχομε συμφωνίας
 τσοὶ Τούρκους νὰ τοὶ διώξωμε νὰ πᾶσιν ἔς τσῇ Χιντιάις.
 Μὲ τσῇ Βλαχίας τὸν Πρίτζιπα ἔχομε ἠμιλημένα
 Τούρκο νὰ μὴν ἀφίσωμε ἔς τὸν τόπο μας κιανένα,
 κι' ὁ Μόσκοβος ὀγλήγωρα καράβια θὲ νὰ πέψῃ
 45 τσοὶ δουλωμένους χρισθιανούς γιανμὶ νὰ ξεμιστέψῃ—
 Δείχνει του καὶ τὰ γράμματα ἴπουχε πὸ τσῇ Ρωσσίας
 κι' ἀποῦ τὸ Μπέη τοῦ Μωριᾶ καὶ Μπέη τσῇ Βλαχίας,
 ἴπου μέσα ἔκει τοῦ λέγασι «Δάσκαλε, χάριεῦγου,
 καράβια πὸ τῇ Μωσκοβίᾳ κι' ἀσκήρια θὰ καταΐθου·
 50 καὶ σὰν ἀκούης πόλεμο σὲ τούτα δὴ τὰ μέρη,
 νὰ ξεκινήσης τὸ εὐτὺς μὲ οὐλό σου τ' ἀσκέρι
 τὰ παλληκάρια τῶ Σφακιῶ ἔς τσοὶ Τούρκους νὰ μολάρης,
 νὰ μὴ τῶνε γωστῇ κιανεὶς πέζος γῆ καθβαλλάρης·
 καὶ τὴν τουρκιὰ οὐλοὶ μαζί νὰ τήνε πολεμοῦμε
 ἑυτέρη τὴν πατρίδ' μας ὀγλήγωρα νὰ ἴδωμε.
 55 — Ἀκουσες δὴ Πρωτόπαπα, τὰ πράμματα πῶς πᾶσι;
 οὐλ' οἱ Ρωμηοὶ θὰ σηκωθοῦ καὶ τὴν Τουρκιὰ θὰ φᾶσι·
 μὰ θὲ νὰ περιμένωμε γιὰ νὰ χάριευντοῦσι
 τὰ κάτεργα τοῦ Μόσκοβου, κάτω νὰ κατεβοῦσι.
 Καίτεις χαρὰ ἔς τσοὶ Σφακιανούς εἰς τὸν καιρὸν ἐτοῦτο,
 60 γιὰτὶ θὰ ἑυτερώσι τὴν Κρήτ' ἀπὸ τὸν Τούρκο.
 Ἐτότες κι' ὁ Πρωτόπαπας κουνεὶ τὴν κεφαλὴν του,
 συλλογιασμένος βρίσκεται καὶ θλίβει τὴ ψυχὴν του.
 — Δάσκαλε Γιάννη, λέει του, ἔλα ἔς τὸ λαιμό σου,
 οὐλῆς τσῇ Κρήτης τὸ λαὸ θὰ πάρης ἔς τὸ λαιμό σου,
 65 καὶ θὲ νὰ βάλῃς τὰ Σφακιὰ ἐκεῖ ποῦ δὲ χωροῦσι,
 κι' οὐλ' οἱ πασάδες κι' ἡ Τουρκιὰ ἐπ' αὐτὴν μαζωχτοῦσι,
 κι' ὥστε νὰρθοῦν τὰ κάτεργα κι' ὁ Μόσκοβος νὰ φτάξῃ,
 δὲ θὰ χῇ σπῆτι Σφακιανὸς εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ κάτῃ·

- 70 τὰ παλληκάρρια τῷ Σφακιῷ· θὲ νὰ λιγολαῖσου
καὶ γῆραις κ' ὄρφανὰ παιδιὰ πίσω τῶνε θ' ἀρίστου.
Τὰ παλληκάρρια τῷ Σφακιῶν ἀδικα θὰ χαθοῦσι,
καὶ τὰ Σφακιὰ ν'ωφέλεφτα θὰ πᾶ νὰ σκλαβωθοῦσι—
Καὶ πέρνει τὸ μπινίσιν του, πάει ἔς τὴν ἐκκλησίαν του
γὰ νὰ διαβάσῃ τὸ ὁπερνὸ κ' αὔριο τὴν λειτουργιὰ του.
- 75 Καὶ βάνει τὸ μπινίσιν του ἔπειτα τὴν ἐκκλησίαν,
παράκλησι γὰ τσοὶ Ρωμηοὺς κάνει ἔς τὴν Παναγίαν.

Μὰ ῥθασι πάλι γράμματα εἰς τοῦ Δασκαλογιάννη,
πῶς ἐσηκώθηκ' ἡ Βλαχία κ' ἡ Ρούμελη κ' ἡ Μάνη,
πῶς ἔς τὸ Μωργιὰ Μοσκόβικαις ἀρμάδασι τριγυρίζου,
καὶ ἔς τὴ στεργιὰ σιμώνουσι τὰ κάστρα φοβερίζου.

80 κ' εἰς τὰ νησιὰ πηγνύνουσι τριγύρω σολατσάρου,
κ' οὐλα τὰ κάστρα τῶν Τουρκῶ γλήγορα θὰ τὰ πάρου.

Καθίζει γράφει γράμματα μὲ πένα καὶ μελάνη
νὰ μαζώγῃ οἱ γέροντες κ' οὐλ' οἱ μεγαλουσιάνοι.

85 Γράφει σὲ οὐλα τὰ Σφακιὰ γὰ νὰ πρεμζώγῃ τοῦσι,
νὰ τῶνε δείξῃ γράμματα, κ' ἀπηλογιὰ νὰ ποῦσι,
νὰ τῶνε δείξῃ γράμματα πούρθην ἀπὸ Πάνω,
κ' εἰς τὸ Μωργιὰ σηκώσῃ πολεμὸ τοῦ Σουλτάνου.

Μαζώνουνται κ' οἱ γέροντες κ' οὐλ' οἱ μεγαλουσιάνοι

90 κ' ἀπ' ἧς ἐμαζώγησας, γυρίζει καὶ τῶν κάνει
— Ἀρχοντες, νὰ προικήσετε τὸ βλαστικὸ χαμπέρι,
ἐπλάκωσεν ὁ Μοσκόβος ἔπο τοῦ Μωργιὰ τὰ μέρη.
Ἀπὸ καιροῦ σὰς τὸ λέγα γὰ νὰ χαζιρευτοῦμε
τὴν Κρήτη τὴν πατρίδα μας λεύθερη νὰ τὴν δοῦμε.

95 Κι' ὀντιμῶς ὁ Πρωτόπαπας μὲ τὴ δικὴ του γνώσι.
ἐγύρισε καὶ λείει τοῦ ἀνὰ μὴν ἥθελε σώσει.
γιατ' ἀπὸ χρόνους ἡ Τουρκιὰ, λίγη φορμὴν τὴ θέλει
νὰ ἔγῃ νὰ κάμῃ τὰ Σφακιὰ ἐδέτσι ποῦ τὰ θέλει.»

100 Μὰ κείνος βγάνει τὴ γραφὴν ποῦ τοῦρθεν ἀπὸ Πάνω
πῶς ἐσηκώσαν οἱ Ρωμηοὶ πόλεμον τοῦ Σουλτάνου
καὶ βγάνει καὶ τὰ γράμματα ποῦχεν ἀπὸ τὴ Μάνη,
πῶς ἐκαταίβ' ὁ Μοσκόβος κάτω ποῦ τὸ Ποτάμι,
κ' ἐφτῆσαν τὰ κηράβια του κ' ἐπιάσαν τὰ Μπουγάζια,
κ' ἄλλὰ ῥθασιν εἰς τὸ Μωργιὰ γὰ νὰ φυλάγου βάρδισ

- 105 κι' ἀπ' ἧς τῶν τὰποδιάβασεν ὁ Δάσκαλος, ῥωτᾷ τσοι
νὰ 'ποῦν κι' αὐτοὶ τῇ γνώμῃν τῷ, κ' ἴντα βουλή νὰ πιάσῃ;
κ' ἐκεῖν' ἀποκριθήκασι πῶς θὲ νὰ ταχλουθῶσι,
τῇ 'Ρωμειωσύνης τὸν ὀχθρὸ οὔλοι νὰ πολεμοῦσι.
- 110 — Δάσκαλε Γιάννη σπούδαζε καὶ κάμ' ὅ,τι σ' ἀρέσει,
πρίχου σηκῶς ὁ βασιλεῖας Τουρκιὰ νὰ μᾶς ἐπέψῃ.
μὰ 'μεῖς εἴμεσταν ἔτοιμοι 'ς τὸ 'μπόλεμο' νὰ 'μποῦμε,
τὴν Κρήτη χωρὶς βάσανα γλήγορα νὰ τὴν 'δοῦμε.
ἄρματα δὲ μᾶς λείπουνται καὶ μονεσιὰ νιὲ πλήσσια,
τὴν Παναγία θάχωμε καὶ τὸ 'Χριστὸ βοήθεια—
- 115 Λέει τῶνε κι' ὁ Δάσκαλος εὐτὺς νὰρδινιαστοῦσι,
καὶ νὰ μονομερίσουσι κάτω νὰ καταιθοῦσι,
νὰρχίζουσι τὸ 'πόλεμον γίατ' ὁ καιρὸς σπουδάζει,
κι' ὁ Μόσκοβος τὸ 'πάτησε τῇ Πόλῃστο Μπουγάζι.
Πιάνει βουλλῶνε μιὰ γραφὴ, πέμπει τὴν 'ς τὸν Σουλτάνο,
- 120 γιὰ νὰ σηκῶσῃ τὴν Τουρκιὰ ἀπὸ τὴν Κρήτ' ἀπάνω.
γῇ νὰ σηκῶσῃ τὴν Τουρκιὰ κι' ἀπὸ τὰ τρία κάστρη,
γῇ θὰ τοῦ κάμῃ πόλεμο κι' οὔλα θὰ τὰ χαλάσῃ.
Μὰ ἔμαθέν το κι' ὁ Παπᾶς ἀπ' ὦριζε τῇ χώραις,
πῶς 'ς τὰ Σφακιὰ σηκῶσας πολεμικὰς μπαπιῶραις
- 125 'Σ τὸ Ρέθεμνος καὶ 'ς τὰ Χανιά τὸ μουκαρέμι φτάνει,
καὶ πέμπει κ' εἰς τοῦ βασιλεῖα 'ς τὴν Πόλιν τὸ φερμάνι·
«νὰ ζῆς, ἀφέντη βασιλεῖα, καὶ πές μου πῶς νὰ διὰξω,
γῇ νὰ τάφισω τὰ Σφακιὰ γῇ οὔλα νὰ τὰ κάψω ;
γιατ' ἐξερμηνευστίκασι νὰ πάρουν ἴσια κάτω,
- 130 κι' οὔλην τῇ Κρήτῃ γλήγορα θὰ κάμουν ἄνω κάτω·
πόλεμον ἐσηκῶσανε τσοὶ Τούρκους νὰ ζιγῶζου,
σταυρὸ νὰ προσκυνήσουνε γι' οὔλους νὰ τσοὶ σκοτώσου·
πόλεμον ἐσηκῶσας, κεφάλι τσ' ἄφειδᾶς σου,
νὰ πάρουσι τσοὶ τόπους σου, νὰ 'διώξουν τὰ παιδιὰ σου,
- 135 καὶ κάθε 'μέρα βιαστικὰ μᾶς πέμπουσι μαντάτα,
νὰ φύγωμεν ὀγλήγορα, νὰφίσωμε τὰ κάστρα,
νὰ τῶν ἐπαραιτήσωμε κλειδιὰ καὶ τοπκνάδαις.
λέσι μας νὰ μισέψωμεν ἀσκέργια καὶ πασάδες·
Μὰ γράφει του κι' ὁ βασιλεῖας, ἀνήμενε λιγάκι,
- 140 κι' ἄς τσοι κι' ἄς ἐσηκῶσας πολεμικὸ σαντζάκι·

- στέκα καὶ ἔμῃσέτῳνε, νὰ δῆς τὴν ἀφορμὴν τῷ,
 μὴν ἐκουζουλαθῆῃ καὶ νὰ ῥῶν τὴν κεφαλὴν τῷ.
 πάλι καὶ δὲ σ' ἀκούσουσι, νὰ κάτσουν εἰς τ' αὐγὰ τῷ,
 νὰ βγῆς μὲ οὐλὴν τὴν Τουρκιὰ νὰ κάψῃς τὰ χωριά τῷ.
 145 νὰ μάθου πῶς τῇ πέρνουν τοῦ βασιλεῖα τῇ χώραις,
 γιὰτὶ πολλὰ ἀνακεφαλὰ τῶν ἔρχετ' ὥραις ὥραις.»
 Ἐ τῇ πρώταις ἡμέραις τ' Ἀπριλιοῦ, ἕνα κολατσιὸ δέκι,
 οἱ Σφακιανοὶ σηκώνουν εἰς τὴν Κράπη τὸ Σαντζάκι,
 τὴ συμβουλὴ τοῦ βασιλεῖα δὲν στέκου ν' ἀνημένου,
 150 μνημερίαι σηκώνονται. εἰς τὰ Κατωμέρια μπαίνου
 τοὶ Τούρκους διαγουμίζουσι, εἰς τὰ Κάστρα κουβαλιούνται,
 καὶ ὅσοι πομῆναι εἰς τὰ χωριά εἰς τὰ κονάκια κλειοῦνται.
 καὶ ὅσοι τῶν ἐχεντζώσας καὶ μούρη ἐγυρίσας,
 ὅσα λούπηδες ἐπέσας καὶ τοὶ ζετζαμπάδισας.
 155 Ἐδιαγουμίσαν τὰ χωριά καὶ κάπου κελεπίργια,
 πέρνουν βούργια, καὶ σφακτὰ, καὶ ρούχα, καὶ μπακίργια.
 ἐπὰ τ' ἀγάδες πολεμοῦ καὶ ἐκεῖ τοὶ κυνηγοῦσι,
 σὰ τὰ κοπάδια λαλητοῦς εἰς τὴν χώραν τοὶ λαλοῦσι.
 Μὰ φτάξαν καὶ τὰ γράματα τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη,
 160 τὴν ὥρα ποῦ ὁ βασιλεὺς ἦτονε εἰς τὸ ντιβάνι.
 καὶ ὥς τ' ἀκουσε ἔξαγρίγεψε, τὰ γένεια τοῦ τανίζει,
 ἀρμάδας νὰ κινήσουσι ντελόγως διορίζει,
 τ' ἀσκέργια νὰ χαζιρευτοῦ, νὰ καταιβοῦ εἰς τὴν Κρήτην,
 νὰ βγοῦ νὰ κάψου τὰ Σφακιά νὰ μὴν ἀφίσου σπῆτι.
 165 Πέντε ντελνῖα ξεκινοῦ καὶ τέσσερις φεργάδες,
 φορτώνουντ' οὐλα μογετσία ἀσκέργια καὶ πασσάδες
 μὰ σέρνουν καὶ ἀλόγατα ποῦ κάνουν τὸ γιουρούσι,
 τοῦ Μισιριοῦ, τοῦ Τσεντεριοῦ καὶ τοῦ Ταρμπουλοῦσι,
 καὶ παραγγέρνει τοῦ πασὰ ποῦτονε σερασκέρης,
 170 « οὐλοῦς τοὶ πρώτους τῷ Σφακιῷ δειμένους νὰ μοῦ φέρῃς,
 νὰ μοῦ τοὶ πιάσης ζωντανούς, κινῆνα μὴ σκοτώσης,
 ἡμιστάγκωνα, καὶ ὁρμαθιαστοὺς ἐπὶ νὰ τ' ἀποσώσης
 καὶ δευτέρου μου βασιλεῖα θὰ σέχω εἰς τὸ ντιβάνι,
 ἀνέ μου φέρῃς ζωντανὸ τὸν Δάσκαλον τὸ Γιάννη.
 175 νὰ τὰν ἰδῶ εἰς τὸ πρόσωπο εἰς τὸ μπόδι, καὶ ὁμορφιὰν τοῦ,
 γιὰτὶ πολλοὶ μοῦ τὸ παينوῦν περίσια τὸνομά του.»

- Καὶ τὰ καράβια ξεκινοῦν δὲ στέκεται μίαν ὥρα,
 ὁπάνου' ἀπόξω 'ς τὸ Λουτρό κ' εἰς τῷ Σφακιῷ τῇ χώρᾳ.
 Πιάνουν τὰ πόστ' οἱ Σφακιανοὶ 'ς οὐλα τὰ γυρογιάλια,
 180 καὶ φεύγουσιν ἢ φαμελλιαῖς 'ς τὰ ὄρη, 'ς τὰ φαράγγια.
 Μάγραφε πάλ' ὁ βικιλιᾶς καὶ τοῦ πασσά 'ς τὸ Κάστρο,
 νὰ βγῇ κι' αὐτὸς εἰς τὰ Σφακιά μ' οὐλον τοῦ τὸ φουσαῖτο,
 γλήγορ' ἀπάνω 'ς τὰ Σφακιά τὰσκέριν τοῦ νὰ βάλῃ
 νὰ μὴν ἀφίσ' ὀπίσω τοῦ πέτραν ἀπάν' εἰς ἄλλη.
- 185 Πορίζουν ἀπὸ τὰ Χανιά σαράντα μπαϊράκια,
 νὰ πᾶσι νὰ τὰ κάψουσι τοῦ Γιάννη τὰ κονάκια·
 ἡβγήλασι κ' οἱ Καστρινοὶ, βγαίνου κ' οἱ Ρεθεμνιώτες,
 κ' ἐσιμίζασι 'ς τοῦ Μπαμπαλιῆ, ποῦρχοντα κ' οἱ Χανιώτες
- 190 Ἐπρεμαζώχτικ' ἡ Τουρκιά 'ς τοῦ Μπαμπαλιῆ τὸ Χάνι,
 'πάνω 'ς τὴν Κράπ' οἱ Σφακινοὶ με τὸν Δασκαλογιάννη,
 καὶ τὰ καράβια 'ς τὸ Λουτρό ἀπόξω σολατσάρου,
 νὰ βγῇ τῇ Κρήτης ἡ Τουρκιά κι' αὐτὰ νὰ ξεμπαρχάρου.
 μάπες' ἀνεμοστρόβιλος, κι' ἀνεμικὴ μεγάλη
 καὶ φεύγουσ' ἀπὸ τὰ Σφακιά νὰ πᾶν νὰ βροῦ' λιμάνι,
- 195 φεύγουσιν ἀπὸ τὰ Σφακιά καὶ 'πᾶσιν εἰς τὴ Σοῦδα,
 τὰσκέριχα ξεμπαρχάρουσι, τὰ μονετσιᾶ, καὶ οὐλα.
 Καὶ τρίτη 'μέρα ξεκινεῖ κατω' πὸ τῇ Καλύβαις,
 'ς τῇ Βρύσας ἀποσώσασαι πεζοὶ καὶ ἀτιλῆδες·
 κι' οὐλῃς τῇ Κρήτης ἡ Τουρκιά ἐκεῖ μονομεργισοῦσι,
- 200 καὶ γορφοχαζιρευγονται εἰς τὰ Σφακιά νὰ βγοῦσι·
 πέντε πασάδες κάθονται εἰς τὰ Κεφαλοβρύσια,
 'πάνω 'ς τὴν Κράπ' οἱ Σφακιανοὶ χτίζουσι μιτιρίσια·
 πέντε πασάδες κάθονται καὶ κἀνοῦσι κουσουῖλτο,
 πῶς νὰ τὰ πάρουν τὰ Σφακιά ὅπου δὲν ἔχουν Τούρκου·
- 205 πῶς νὰ τὰ πάρουν τὰ Σφακιά 'λίγ' ἔχουσιν ὀρπίδα,
 χαράτσια δὲν πληρώνουσι, βεργί δὲν τῶν ἐδίδα,
 κ' ἐδᾶ σ'ηκῶσαν πόλεμο τοσοῖ Τούρκους νὰ σκοτώσου.
 τὰ κάστρα νὰ χαλάτσουσι νὰ τὰ ἀποτελειώσου.
 Μαυρίζουσι τὰ ληρόφουτα καὶ οὐλῃ τὰ χωράγια,
- 210 ἀπὸ τὸ πλῆθος τῇ Τουρκιάς, κι' ἀπὸ τὰ μπαϊράκια.
 Ὡς τῇ Βρύσας γυροτρίγυρα μαυρίζου 'σάν τὰ δάση,

- κι' ἀπὸ τρεῖς τόπους ξεκινοῦν εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ 'πᾶσι.
 Εἰς τὴν Κεφάλαια 'βγαίνουνσιν ἀπάνω 'ς τὸ Ληδάκι
 κ' οἱ Πισσαλῆδες φθάνουσι 'ς τὸν Πύργον τ' Ἀληδάκη.
- 215 Οὐλο τ' ἀσκέρ' ἐρώνιαξεν ἐτότες τὸ νιζάνι
 γιὰτὶ θὰ 'βγοῦν νὰ πολεμοῦν τὸ 'Δάσκαλο' τὸ Γιάννη.
 Ἀρχίζει πρῶτος πόλεμος εἰς τὸ Σελὶ τῇ Κράπης
 πέφτ' ἀναρίφνητη Τουρκιὰ, κι' ὁ μέγας Τζετζαράκης,
 πέφτου 'καὶ δέκα Σφακιανοὶ περίσσοι 'λαβωθῆκα,
- 220 εἰς τὰ Σωμάργια 'βγήκασιν κ' ἐτοποθετηθῆκα.
 Ξαναρχινοῦν τὸν πόλεμο κ' οἱ Τοῦρκ' εἶνε 'πὸ κάτω,
 κ' ἐσκατωθῆκαν ἑκατὸ εἰς τοῦ Κατρε' τὸν πᾶτο'
 [κι' ἀπὸ τὰ Σφακιανόπουλα κιανεῖς δὲν ἐσκατωθῆ
 μόν' ἓνα Νιμπριωτόπουλο 'λιγάκιν ἐλαβῶθη.
- 225 κι' οὐλον τὸ Δέσκου 'γέμισ' ὕστερα 'πὸ τούρκικα κουφάρια,
 μὰ 'πέσσασι καὶ Σφακιανοί, εἰκοσι παλληκάργια.
 κι' ἀπὸ τῇ Κοπελιᾶς τ' Ἀρμῆ, 'ς τ' Ἀζιλακιὰ τὴ στράτα
 ἐπέσσασιν ἀρίφνητοι, ὥστε νὰ 'βγοῦσι τ' ἄστρα.
 Μὰ ἡ Τουρκιὰ 'τονε πολλὴ ἀμέτρητες χιλιάδες,
- 230 ἀσκέρια, ντόπιοι, ξενικοί, Γιαννιτσαροὶ, πασάδες.
 καὶ μὲ τὰ 'ξημερώματα ἐπῆρεν ἴσια 'πάνω,
 οὐλῃ τῇ Κρήτης ἢ Τουρκιὰ, τᾶσκέρι τοῦ Σουλτάνου.
 "Ἄλλοι τοῦ Δέσκου βγαίνουνσιν κι' ἄλλοι 'πὸ τὸ Σιμάλι,
 κι' ἀπὸ τὸ Δουκαρόπορο, κι' ἀπὸ τῇ Στάζω ἄλλοι.
- 235 Κεὶ ποῦ νὰ τσοὶ βαστάξουσι τὰ 'λίγα παλληκάργια,
 κ' ἄς ἔχουν πόδια 'σὰ φτερά, δύνανται 'σὰ λιοντάργια;
 Ἀφῆλᾶν τσοι. γιὰ δέ 'μποροῦν 'πίσω νὰ τσοὶ γυρίσου,
 ἐσκαπουλίσαν τῇ κορφαῖς καὶ θὲ νὰ τσοὶ τυλίξου.
 Τσ' εἰκοσιέξε τ' Ἀπριλιοῦ πρίχου σηκώσ' ἡ 'μέρα,
- 240 'μπαινουν οἱ Τοῦρκοι 'ς τὰ Σφακιὰ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὴ χερά.
 'μπῆκαν εἰς τὸ Ευλόδεμα κι' ἀπάν' ἀπὸ τοῦ Δέσκου,
 κι' οὐλο τ' Ἀσχύρου πιάνουσι τὴ Νίμπρο, καὶ τ' Ἀσφέντου.
 Στράτες γεμίζουν καὶ κορφαῖς, καὶ λάκκοι καὶ κεφάλια,
 Ἀγώργια ποῦ τ' ὀρπίζετε ν'ἄρθετε 'ς ἔθοις γάλις;
- 245 μὰ κι' ὅπου προπατήχῃσι παντοῦ τσοὶ κουτελώνου,
 καὶ σκοτωμένους 'ς τὰ βουνὰ ἐπᾶ κ' ἐκεῖ πετρώνου.
 Πολὺ καιρὸν ἐτρώγασιν καὶ τὰ μπαρά κ' ἡ σκάρες,

- εἰς τὴν παπούραις, κ' εἰς τ' Ἀρμιά νὰ πάη 'ς τὴν Μαδάραις
 'ς τὴν Ἀρπελο, 'ς τοῦ Λαχανά, Ξερόκαμπο, Κουβάτσια
 250 'ς τὴν Νίμπρος τὰ πορόλαγγα, 'ς τὰ Γούργουθα, 'ς τὰ Φράτσια
 πόλεμον ἀπαντήγῃσι τοίχους καὶ μιτιρίσιχ,
 μὰ ποῦ νὰ τσοὶ κρατήζουνε 'πούσανε 'σὰ μελίσιχ.
 κεντοῦν τ' Ἀγώριχ καὶ περνοῦν τὴν Βουβχαδο-Βράτκιχδες·
 πολὺ κακὸ τὸ 'πάθετε καυμένοι Κομητάδες.
- 255 Σάββατο 'μέρα φτάξῃσι 'ς τοῦ Μπρός Γιχλοῦ τὰ ὄριχ,
 ποῦ ἡ γῆ καὶ ὁ κόσμος ἔτρεμεν ἀπὸ τὰ μοιρολογιά·
 Ἡ μιὰ 'κλαιγεν τὸν ἄντρα τῆς, κ' ἡ γιᾶλλη τὸν ὄμιόν τῆς,
 ἄλλη τὸν ἀφεντάκη τῆς κ' ἄλλη τὸν ἀδερφὸ τῆς.
 Τὸ Μεσοχώρι καίουσι, τὸ Θόλος σὲ μιὰν ὥρα,
- 260 Γιωργίτση καὶ τὸ Μπρός Γιχλο, τῶ Σφακιανῶ τῇ χώρᾳ.
 τσοὶ μαγατζίδες κάψανε, καίσι καὶ τ' ἀργαστήρια
 ὅπου πηγαίναντιν οἱ νεῖοι κ' ἐπαίζαν τὰ παιγνιδία.
 κ' ἀπ' ἧς τὰ κατακάψασι χαλεπὸν τὰ μοναστήρια,
 κ' ἀπάνω 'ς τὴν Ἀνώπολιν ἐστίζα τὰ τσαντήρια.
- 265 'Σ τὸν Πόρον ἦτ' ὁ Δάσκαλος, γράφει νὰ μαζωχτοῦσι,
 κ' ὅσο τὸ γληγορότερο 'ς τὰ Κρούσια νὰ ἐρεθούσι,
 καὶ νὰ μονομεργιάσουσι δίχως κινένα πρᾶμα,
 οἱ Τοῦρκοι τὸ ἐσκορπίσασι φύλλα φτερά τσοὶ 'κάμα.
 φύλλα φτερά τσοὶ 'κάμασι κ' ἐχάσαν τὰ νερά των,
- 270 κ' εἰς τὰ βουνὰ χτυπήσασι νὰ χάσουν τὰ παιδιὰ των.
 Μαντατοφόροι τρεχουσι τὰ γράμματα βαστοῦνε,
 οὔλοι 'ς τὰ Κρούσια νὰ βρεθοῦ γιὰ νὰ συμβουλευτοῦνε.
 Ἐκεῖ 'πρεμαζωχτήλασι μὰ Σφακιανοὶ 'σαν μόνο
 ὡσὰ ὀτραθιώτες ἄγγελοι εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ θρόνο.
- 275 'ς τῇ μέσῃ στέλ' ὁ Δάσκαλος ζωτμένος τὸ σπαθί του,
 κ' ἐφόρει τὸ μπουρνουζὸ του κ' ἐλαμπεν τὸ κόρμι του.
 λέει, —Μὰς ἐγρῶ ὁ Πασᾶς, νὰ ὑπᾶ νὰ τὸν ἰδοῦμε,
 τ' ἄρματα νὰ τοῦ δόσωμε, καὶ οἴλοι νὰ γενοῦμε,
 κ' ἐγὼ θὰ πάω μοναχὸς νὰ τὸν προῦπαντήσω,
- 280 κ' ἀνέ μ' ἀφήση ζωντανὸ, ὀπίσω θὰ γυρίσω.
 μ' ἐν δὲ μ' ἀφήση νάρθω μπλεῖδ, νὰ φέρω τὰ χαμπάργια
 οὔλοι νὰ φουργιᾶρεθετε 'ς τὰ δάση 'ς τὰ σπηλιόργια,
 εἰς τὴν μαδάρες τῶ Σφακιῶ νὰ κλαίτε τ' ὄνομά μου,

- 285 κι' ἀφίνω καὶ εἰ τὰ χέργιά σας σήμερο τὰ παιδιὰ μου,
κι' ἀφίνω σας παραγγελιὰ πάλι γιὰ τ' ὄνομά μου,
νὰ τήνε συλλογιζέσθε τῇ δόλια φαμελιὰ μου.
- Ἐτότες τ' ἀποκρίθηκε καὶ ὁ Μπουνατογιάννης
Δάσκαλ' ἰντάνε τὰ μιλίεις κι' αὐτὰ πάντα θιβάνης;
ἀνὲ καταίβης 'ς τοῦ Πασᾶ νὰ τόνε προσκυνήσης
- 290 ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω πλὴν πῶς θὰ ξαναγυρίσης.
Ἐμεῖς ἐσηκωθήκαμε, Τούρκους νὰ πολεμοῦμε,
κι' οἱ νὰ προσκυνήσωμε, νὰ πᾶ νὰ σκλαβωθοῦμε·
γιατὶ ἔσάν προσκυνήσωμε καὶ πάρουν τ' ἄρματά μας,
μουδὲ ζωὴ θὰ ῥίξωμε, μουδὲ καὶ τὰ παιδιά μας.
- 295 Ἀλλοῖμονό 'ς τὰ χάλια μας κ' εἰς τὰ ποδόματά μας,
χάνομε τὴν ὑπόληψιν κι' οὐλὴν τὴν ἀνθρωπεῖά μας.
καὶ ξακουστὸ ἔχωμ' ὄνομα 'ς οὐλὴν τὴν εἰκουμένην,
πῶς 'ς τὰ Σφακιά παντοτεινὰ βγαίνουν οἱ ἀντρείωμένοι.
κι' ἀκόμη κι' ὄντεν ἦσαν 'ς τὴν Κρήτ' οἱ Βενετσιάνοι,
- 300 κιανεῖς δὲν εἶπε στὰ Σφακιά κατοικηριὸ νὰ κέμη.
Μόνον εἰς τὴ Χώρα τῶ Σφακιῶ ἀπαύει τό Καστέλι,
ἦρθ' ἕνας μ' ἄλλους δέκα τρεῖς, καὶ δίχως νὰ τὸ θέλῃ
γιατὶ εἰς τὴν Κρήτην εἶχασιν πρῶτον οἱ Βενετσιάνοι,
καὶ τὸ ἔπεμπεν ὁποῦνθελε κι' ὅ,τι ἤθελε νὰ κάνῃ,
- 305 καὶ τὸ ἔπεμπε γιὰ νὰ ῥθουσι καστράκι γιὰ νὰ χτίσου,
δοσίματά νὰ πάρουσι καὶ ἐπὰ νὰ κατοικήσου.
κι' ὄντεμὸς δὲν τὸ ἀφήχασιν πολὺ καιρὸ νὰ κάτσουν,
εἰς τὰ Σφακιά τὸ ἀλλόφυλους, κατοικηριὸ νὰ πιάσουν.
Ἐ τὸ Σκούδι, εἰς τὸν Ἰλιγγα ἀπῶνε τὸ σκαλάκι,
- 310 ἐκ' ἰδία τὸ ἐσχετώσασιν τοῖσι Βενετοῦς οἱ Βλάχοι.
οἱ Βλάχοι κ' οἱ Σχορδύλιδες, κι' ἄλλ' ἀπὸ τοῖσι Μωριάνοισιν
αὐτοῖνοι τὸ ἐσχετώσασιν ἐκεῖ τοῖσι Βενετσιάνοισιν.
Καὶ τότε βλαστημήξασιν κιανεῖς νὰ μὴ ξαναῤῥθῃ
νὰ κατήχησῃ 'ς τὰ Σφακιά τὰ ἰδία νὰ μὴ πάθῃ
- 315 κι' ἦτο μεγάλος βασιλεὺς, αὐτὸς ὁ Βενετσιάνος,
ἀλλ' δὲν ἐξαναπάτησεν εἰς τὰ Σφακιά Ἀντζιγγάνος·
καὶ γιὰντα μίεις οἱ σημερινοὶ ἔσσαν νὰ φεθῇτομε,
τούς Τούρκους νὰ τρομᾶξωμε νὰ πᾶ νὰ σκλαβωθοῦμε;
Ἐγὼ Πασᾶ δι' ἐρευνῶ, Σουλτάνο δι' γνωρίζω,

- 320 κι' εἰς τὴν Μαδύραις τῷ Σρκκιῷ θὰ ἴκω νὰ γυρίζω,
κι' ἀκόμη κι' ὅποιοι μ' ἀκολουθοῦν, ἀδέρφια θὰ γεινοῦμε,
νὰ πολεμοῦμε τὴν Τουρκιὰ ὅσο καιρὸ κι' ἂν ζιοῦμε,—
Καὶ τότες ἀποκρίθηκε κι' ὁ Δατκαλομανοῦσος,
λέει κι' ὁ Βολουδοῦπωλος καὶ ὁ Παππαμανοῦσος,
325 —Εἰς τὴν κορφὴ τσῆ Σβουριχτῆς κηλλιά νὰ κατοικοῦμε
παρὰ νὰ δόσωμ' ἄρματα, Τούρκους νὰ προσκυνοῦμε
παρὰ νὰ δόσωμ' ἄρματα, χαράτσιχ 'ς τὸ Σουλτάνο,
κηλλιά νὰ ξεκληρίσωμε 'ς τὸν κόσμον τὸν ἀπάνω»
Καὶ λέει κι' ὁ Μανούσακας μὲ τὸν Πατερογιώργη
330 —Οὔλοι θὰ φουργιανέψωμε εἰς τὰ βουνὰ 'ς τὰ ὄρη
νὰν τὰ φαράγγια, τὰ βουνὰ κ' οἱ νταύκοι κατοικιὰ μας,
παρὰ νὰ τὰ σκληθώσωμε σήμερον τὰ παιδιὰ μας.
Μαζὺ νὰ μᾶς θερίσουνιν ἡ πείνη καὶ τὸ χιόνι,
γῆ τὸ μυχχαῖρι τῶν Τούρκων, ἡ μπάλες τὸ κανόνι.—
335 Κι' οὔλοι μὲ μιὰ φωνάζουσι «Μαζὺ θὰ πολεμοῦμε,
κηλλιά μας νὰ ποθένομε, παρὰ νὰ σκληθωθοῦμε.
Γυρίζει κι' ὁ Πρωτόπαππας, «Ἐχετε τὴν εὐκὴ μου,
Τούρκους νὰ μὴ γνωρίσωμε κι' ἐμὲν' εἶν' ἡ βουλὴ μου.»
Σ' αὐτὴ τὴν ὥρα βλέπουσι τὸ Γιῶργη τὸ Σκορδύλη,
340 κι' ἐθάσταν εἰς τὸ χέρι του τὸ κόκκινο μαντῆλι,
κ' εἶχε κ' εἰς τὸ σκαοῦλιν του γράμματτα μὲ μελάνη,
ποῦ τῶδωνεν ὁ Πρίτζιπας ἀπ' ὦριζε τὴ Μάνη.
Καὶ τότες πρεμυζώνουνται ὅλα τὰ παλληκάρια,
νὰκούσσοι τὰ γράμματτα 'ς τὰ Κρούσια 'ς τὰ πηγάδια,
345 «Δάσκαλε Γιάνν' ἐγάθηκες, δίχως κιχένικ προῖμμα,
ἀνὲ καὶ πάης 'ς τοῦ Πασᾶ,» τοῦ λέσιν εἰς τὸ γράμμα.
«Δάσκαλε Γιάνν' ἐγάθηκες, ἂν πᾶς νὰ προσκυνήσης,
κ' εἰς τὰ βουνὰ τσοὶ Σρκκιανούς ἐρημούς θὰ τσ' ἀρίσης»
Τότες φωνιζέ' ὁ Δάσκαλος νὰ κηταβοῦν κ' οἱ ἄλλοι
350 'ς τὸ λάκκο νὰ πρεμυζωχοτοῦν, οὔλοι, μικροὶ μεγάλοι.
ν' ἀκούσουν τὴν περάκλησι κι' εὐτὺς νὰ σηκωθοῦσι,
νὰ πᾶσιν εἰς τὸ φάραγγα τσοὶ Τούρκους νὰ κρατοῦσι.
Πέμπει καὶ γράμματτα παντοῦ νάρθοῦν οἱ γιάντρειωμένοι,
ποῦ 'ς τσῆ κορφαις ἐπᾶ κι' ἐκεῖ ἦσαν διασκορπισμένοι.
355 «Ἐλᾶστε 'σεῖς Γκαλιθιανοὶ, καὶ σεῖς οἱ γι' Ἀγωρίταις,

- καὶ 'σεῖς οἱ Μέσα χωριανοὶ καὶ σεῖς 'Ανωπολίταις.
οὐλα τὰ παραιτήσετε πράγματα καὶ κοπάδια,
κί' ἔλᾳστε γιὰ νὰ σμίζωμε 'ς τὰ Κρούσια 'ς τὰ πηγάδια.
ἴντα τὰ θέλομεν ἡμεῖς τὰ πράγματα καὶ πλούτη,
- 360 ἀνὲν καὶ δὲ νικήσωμε καὶ τὴν βολὰν ἐτοῦτη.
Θωρεῖτ' οὐλοὺς τοσοῦτο χρισθιανοὺς τῇ Κρήτης πῶς περνοῦσι,
ἀποῦνι με τσ' 'Αγαρηνοὺς μαζὺ τῶνε καὶ ζιοῦσι:
ἐδέτσι θὰ τὴν πάθωμε καὶ 'μεῖς ἀπὸ τὸν Τοῦρκο,
ἀνὲν καὶ δὲ νικήσωμε 'ς τὸν πόλεμον ἐτοῦτο).
- 365 Λέει καὶ τοῦ Πρωτόπαππα γιὰ νὰ τοσοῦτο πρεμαζώξῃ,
καὶ νὰ βρεθοῦ 'ς τὸ Φάραγγα πρίχου νὰ ἔημερώσῃ.
Γράμματα πέμπουν τοῦ Πασᾶ μὲ τοσοῦτο μαντατοσόφους
πῶς θὰ τὸν ἀνημένουσι 'ς τοῦ Φάραγγα τοῦ πόρου,
πῶς ὥστε ν' ἀναπνέουσι καὶ νὰ χτυπᾷ ἡ καρδιά τῶν,
- 370 εἰς ἐντροπῆς τῶν τόχουσι νὰ δώσουντ' ἄρματά τῶν.
κί' αὐτόνος 'ποῦ τὰ γυρεφέν, ἂν εἶνε παλληκάρη,
ἀπὸ τῇ μπούκα δίδονται κί' ἂν ἔρθῃ νὰ τὰ πάρῃ.
Μὰ κί' ὁ σαῆς 'ς τὰ στήθη του τὸ 'στέρεισε τὸ γράμμα,
γιὰ νὰ τὸ πάη τοῦ Πασᾶ διχῶς κλανένα πρᾶμμα.
- 375 Κάτω 'ς τὴ χώρα τῶ 'Σφακιῶ', 'ς τοῦ Γαλεροῦ τὸ σπῖτι,
ἐπῆγε ντρέτα 'ς τοῦ Πασᾶ ὥσάν καλὸ κανῖσι,
Κί' ἐκεῖνος τὸν ἐρώτηξε, δὲ στέκει ν' ἀνημένει,
«'Σαγ πόσοι γὰν' οἱ Σφακιανοὶ 'ς τὰ Κρούσια μαζωμένοι;»
Λέει του, «Δὲν τὰ μέτρησα οὐλα τὰ πολληκάρια.
- 380 'σάν δύο χιλιάδες βρίσκουντι 'ς τὰ Κρούσια 'ς τὰ πηγάδια.»
«Γιὰ πές μου,» πάλι τοῦ 'μυλεῖ, ἐσὺ ποῦ 'σαι κοντά μου,
θᾶρθον νὰ προσκυνησοῦσι, γῇ πόλεμο θὰ χάρου;»
— Δὲ μοῦπανε γιὰ νὰ σοῦ 'πῶ, ἀνὲν καὶ μὲ ἐρώτηξῃς,
μὰ σοῦ 'φερα τὰ γράμματα καὶ πιάστα νὰ τ' ἀνοίξῃς.
- 385 κί' ἀνὲν καὶ θέλῃς γιὰ νὰ ἰδῇς ἴντα σκοπὸ βαστοῦσι,
τὰ γράμματα τῶν διάβασαι, κ' ἐκεῖνα θὰ σοῦ 'ποῦσι.—
Προστάζει τότες ὁ Πασᾶς, κόβγουν τὴν κεφαλὴν του,
κ' εἰς τὴ γιὰ τὸ πῆνε πετοῦν μαζὺ μὲ τὸ κορμί του.
προστάζει καὶ τ' ἀσκέριχ του γιὰ νὰ χυζιρευτοῦσι,
- 390 'ς τὸν κάμπο 'ς τὴν 'Ανώπολι τὴν νυχτὰ νὰ βρεθοῦσι,
προστάζει καὶ τὸ 'μετριτὴ τ' ἀσκέριχ νὰ μετρήσῃ,

- νὰ ἰδῇ πόσῳ τοῦ λείπουνσι καὶ τὲς νὰ ξεκινήσῃ
 Καὶ φέρουν τοῦ τὸ μέτρημα, λείπουνσι τρεῖς χιλιάδες
 τρακόσιοι καθολάριδες, καὶ γιαντισαραγάδες.
 395 καὶ οὐλοὺς τοσοῦ πρώτους τὸ γιαντιῶς ἐμάζωξε ντιβάνι.
 θάρρος νὰ δώσουν τ' ἄσκειοῦ καὶ ἐδᾶ θὰ βγάλλῃ νάμι.
 Εἰς τὸ Ἄστες εἰς τὸ σόχωρα ἔς τὸν πρίνον ἀπὸ κάτω,
 ἐξημερώθῃ ὁ Πασσᾶς μ' οὐλον τοῦ τὸ φουσατο.
 ἔς τὴ μούρη ἔς τὸ περίχειλο ἐστέξαν τὰ κανόνια,
 400 ἔς τὸ Δρακολάκι, ἔς τὸ νερὸ ἡθγαίναν τὰ βόλια.
 ἔς τ' Ἀπάνω πόρου τὴν κορυφὴν ἐστέξα τοσοῦ μπουρμπάδες,
 ἔς τὸ Μεσιμέρι ἔς τὰ γρεμνὰ ἡθγαίναν τὰ μπάλλες.
 Μὰ ἐδιαλλάλῃσ' ὁ Πασσᾶς ἔς οὐλόν τοῦ τὸ φουσατο,
 «Ὅποιος ἐκεῖνος θὰ βρεθῇ νὰ μ'πῇ ἔς τὸ Πόρο κάτω.
 405 καὶ νὰ μοῦ φέρῃ σήμερο τὸ Σφακιανὸ σαντζάκι,
 θὲ νάνε ὁ καθάξης μου, πρῶτος εἰς τὸ κονάκι.»
 Τὸν πόλεμον ἀρχίζουσι ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδυ,
 καὶ πολεμοῦν ὁλονυχτὶς μὲ τ' ἄστρα ἔς τὸ σκοτάδι.
 καὶ πάλι καὶ τὴν ταχυὴν πόλεμον οὐλὴ μ'έρα,
 410 καὶ ὄντιμῶς δὲν ἐφτάξασι γὰρ νὰ περάσουν πέρα.
 Μὰ γι' αὐτὴν ἡ ταῦτερῃ μὴν εἶχε ἔξημερώσει,
 καὶ ὁ ἥλιος ὁ παντοτεινὸς μὴν ἡθγαίνει νὰ δώσῃ !
 Τσῇ τρίτης μέρας τὴν κακὴν ὥραν νὰ τὴ διγᾶστε,
 ὅτ' εἰστε ἔς τὴν Ἀράδεν, πάντα νὰ τὴ θυμᾶστε.
 415 Κἄτω ποῦ τὰ Λιβανιχνὰ οἱ Τοῦρκ' ἀπογυρίζου,
 καὶ ἡθγαίνουσι ποῦ τὸν Πλαχνὰ εἰς τὸ Στερνὶ πορίζου.
 ἔς τοῦ Διοματάρη τὸ Σελὶ πέμπουν τὸν μιραλὰν,
 καὶ ἐπέρασεν τὸ Φάραγγα, ἔς τὸ Ροδακιν' ὑπάει.
 Κι' ὁ Δάσκαλος ἐστέκετο κάτω ἔς τὸ μοναστήρι,
 420 ἔς τὸν Ἅγιον Ἀστράτηρο, ποῦνε τὸ πατητήρι.
 ἔς τὸ δῶμα τοῦ μοναστηρίου εἶχε τὸ μπαϊράκι,
 καὶ ἐβάσταντο ἔς τὴ χέραν τοῦ τὸ Σηροδασκαλάκι.
 —Φύγε μπαϊραχτάρη μου, καὶ σεῖς οἱ Καπετάνιοι,
 γιὰτὶ μᾶς ἐτυλίξασιν οἱ σκυλ' οἱ Μουσουλμάνοι.—
 435 Κἄν τότες σηκωθήκασι καὶ βένοντο ἔς τὰ πόδια.
 καὶ ἐπέφτασι σὺν τῇ βροχῇ ἡ μπάλλαις καὶ τὰ βόλια.
 Ὡς τὸ πλάι ἔς τὴν Ἀράδεν, ποῦν ὁ μεγάλος Πεῦκας,

- ἔπεισ' ὁ Μπουρμπάχοστρατής, κί' ὁ Διγενής ὁ Πέτρος,
 εἰσοσιέζε Σφακιανοί, καί δυῶ Ἀγιοθασιλεώτες,
 430 πέφτουσιν οὐλοὶ τοὺς νεκροί, οἱ διαλεκτοὶ παιγνιώτες.
 Σπούσινε κί' γ' ἐπίλοιποι πρίχου τσοὶ ἰστουλίζου,
 καὶ πρίχου ς' τὴν Ἀράδενα τσάδικοθνατῖσου.
 Τὸ κολατσίον ἐσπάσασι, τὸ μεσημέρ' ἐφύγα,
 κί' ἀργὰ σμίγουν οἱ ζωντανοὶ εἰς τὸ Τσουνὶ τοῦ Ῥήχ.
 435 ἔς τοῦ Θεωρῆ ποκατωθεῖο, ποῦ λέν' ἔς τὸ Μεσημέρι,
 κί' ἐκλαίγασιν οἱ Σφακιανοὶ γιὰ τὸ κακὸ χαμπέρι.
 Κ' οἱ Τούρκοι ἔς τὴν Ἀνώπολι τὰ παίζαν τὰ παιγνίδια,
 κάτω ἔς τὸ Φραγγοκάστελο τὰ στέξαν τὰ τσαντήρια.
 οὐλα τὰ σπίνιζ καίουσιν, τ' ἀμπέλια ἔερριζώνου,
 440 καὶ κόβουσι καὶ τῆς μουνιαῖς, τὸ ἑλθαῖς τῇ ξεπατώνου.
 κεντούσι τὴν Ἀράδενα καὶ πᾶν ἔς τὸν Αἰ-γιάννην,
 προβαίν' ἡ Σγουρομάλινη καὶ τὰ μαλλιά τῇ βγάνει,
 κλαίει τῇ θυγατέρες τῇ, περίσσια τῇ μεγάλη,
 ποῦ προζενιὸ τὸ ἐπέψασιν νὰ πάρουν καὶ τὴν ἄλλη.
 445 Μαρία μου ποῦ σ' εἶχα γὼ ἔς τὸ μέλι μαθημένη,
 κ' ἐδᾶ σοῦ δίδουν τὰ σκυλιὰ τῇ σράχα ζυμωμένη.
 Μαρία μου ποῦ σ' εἶχα γὼ μὲ τὰ χρουσὰ καλίκια,
 κί' ἐδᾶ σὲ σέρνουν τὰ σκυλιὰ ς' τῇ πέτρες, ἔς τὰ χαλίκια
 Κλαῖσιν τὰ Σφακιανὰ χωρὶὰ μαζὺ κί' ὁ Αἰ-Γιάννης,
 450 κλαίει κί' πρῶτος τῶ Σφακιῶ, ὁ Δάσκαλος ὁ Γιάννης,
 κλαίει πῶς ἐσπλασθώθηκαν ἡ δυῶ του θυγατέρες,
 πολὺ κακὸν ἐγένικεν ἐκείναις δὲ τῇ μέραις!
 Ηιάνουν οἱ Τούρκοι τῇ γιαλιαῖς πᾶν ἔς τὴν Ἀγιά Ῥωμέλη
 καὶ φεύγουσιν ἡ φαμελιαῖς, βγαίνουν τὸ Λινοςέλι
 455 κάνου νὰ μπουσι ἔς τὸ Λαγγό, τῇ Σαμχριῆς τὸν πάτω,
 ἔς τῇ πόρταῖς ἀπαντήξασιν τὸ Γιάννη τὸ Μπουνατό
 καὶ κᾶνει τῶνε πόλεμο κί' ὀπίσω τσοὶ κωλόνει,
 τὴν Ἐλυγιά περάσασιν, κί' ἀκόμη τσοὶ ζυγώνει.
 Μ' ἄλλοι ποῦ τὸ Εὐλόσακαλο ἐμπῆχυν ἴσια κάτω,
 460 κί' ὅσαις εὐρήκα φαμελιαῖς τῇ κᾶνουν ἄνω κάτω
 Ἄιγ' ἦσα ποῦ φυλάγασιν κί' ἐξάφνου τὸ ἐπλακῶσα,
 καὶ μόνο ἔς τὸ Νερούτζικο φτάνου καὶ τὸ ἐστυλῶσα
 γιὰτὶ ἦσαν ξέγν' οἱ Σφακιανοὶ πῶς ἀπὸ κεὶ δὲ μπάνιου,

- Δίγ' ἦσαν οἱ βρεϊόμοιροι καὶ ποῦ νὰ πρωτοπχηαίνου;
 465 καὶ ὅταν τὸ μάθην ἔαφονικὰ πῶς παίρνου τὰ παιδιὰ των,
 ἀπὸ τὸ γλάκι ὁ ἰδρωτὰς τρέχει ἔς τὰ γόνατά των
 ὄρουμχισμένοι τρέχουσι μήπως καὶ τὰ γλυτώσου,
 γῆ ν' ἀναγκάσουν τὴν Τουρκιὰ ν' ἄθελε τὰ σκοτώσου.
 Καλλιὰ νὰ τὰ σκοτώσουσι, περὰ νὰ σκληθωθοῦσι,
 470 καὶ ν' ἀλλαξοπιστήσουσι καὶ Τοῦρκοι νὰ γενοῦσι.
 Φτάνουν τσοὶ ἔς τὸ Ευλόσκαλο πόλεμο τῶνε κάνου,
 μ' ἀποῦ τὰ γυναικόπαιδα κιανένχ δὲν προφτάνου.
 Τοῦρκους σκοτώσασσι πολλοὺς καὶ πιάνουνσι καὶ σκλάβους,
 καὶ τέσσαρ' Ἀγαδόπουλα ἀποῦ τσοὶ Γιαντισάρους
 475 σκοτώνονται καὶ Σρακιανοὶ ἔντεκα παλληκάρια,
 ποῦ μπαίναν εἰς τὸ πόλεμο ἄφοβι, ὅταν λιοντάρια,
 τσοὶ σκλάβους ἀπὸ πιάσασσι τὰ ἀλλοῖξαςι μὲ σκλάβους,
 καὶ ἐξεσκληθῶσα δέκα τρεῖς κοπέλαις καὶ μανάδαις.
 Κι' ὅλους τσοὶ Τοῦρκους διώχνουσι ποῦ τ' Οὐαλοῦ τὰ μέρη
 480 κυνηγητοὺς τὰ ἐρύσαςι κάτω ἔς τὰ κάτω μέρη
 καὶ δὲν ἀπρκασιόσασσι νὰ ξηναθγούν Χαινώτες,
 νὰ μπουσι ἔς τὸ Ευλόσκαλο, μούδε καὶ Σελινιώτες,
 Καὶ οἱ Πασάδες κάθονται καὶ εἰνα- τσαντιρωμένοι,
 κάτω ἔς τὸ Φραγγοκάστελο ἔς τὸν κάμπο ξαπλωμένοι.
 485 καὶ οὐλὴ μέρα ἔς τὰ θουνὰ καὶ ὅπου μποροῦ πηγαίνου,
 καὶ καθ' ἄργᾳ γιγγέρνουνσι καὶ εἰς τὰ τσαντίρια μένου
 καὶ μὴ βοῶν ποῦ τὴ πολλὰς ἐπιόσαν τὰ ἀμουδάρις
 τσοὶ Σρακιανούς νὰ κάμουνσι ἀγρίμια ἔς τὴ μωδάριας.
 Πάνω ἔς τοῦ Κάστρου τὴν κορφή τὸ βράδν ἀποσώνου,
 490 καὶ μιτιρίσιχ χτίζουσιν ἐκεῖ καὶ τσαντιρώνου.
 μὴ δὲν εἶδαν ἀνάπαψι, καὶ οὐλοὶ ξετρομισμένοι,
 τὴν ταχυὴ σηκώνονται μεσοξεπαρισμένοι,
 καὶ ἀνωκατίζουσιν τ' ἀρμὴ κάτω νὰ καταιβοῦσι,
 καὶ οἱ Σρακιανοὶ τσοὶ κυνηγοῦ καὶ ζωντανούς τὰ ἄρπουσι.
 495 οἱ Σρακιανοὶ τσοὶ κυνηγοῦ καὶ χύνουντσοι ἔς τὴ Νιάτω,
 καὶ ἄλλους ἀποῦ τοῦ Κουταλά ἐκάμαν ἴσια κάτω.
 ἀποῦ τὸ Ρουσαυλέμονα τῇ Μελίσσας τὴν πλάκκ,
 οἱ Τοῦρκοι ξεεριζοῦσι, καὶ ὅποιος ἡμπορί' ἐγλάκκ.
 Τοῦρκοι σαράντα τέσσαρες καὶ οἱ Σρακιανοὶ ὅταν ἔξε,

- 500 τσοί Τούρκους ἐζυγώνασι κι' ὑπῆλξαν τσ' ὡς τσοί Δέτες,
καί νά ξαναζωμεινουσιν πλειό δὲν ἀποφασίσα,
νά χτίσουν τοίχους 'ς τσὴ κορφάις, νά κάμου μιτιρίσια·
μον' ἀποῦ τὰ τσαντίρια τῶν τὴν ταχυνὴ μισεύγου
κι' οὐλα τ' Ἀγώρια καὶ Γικλιαίς μονημερίς γυρεύγουν.
- 505 Μὰ 'βγαίνασι κ' οἱ Σφρχλιανοὶ μεσ' ἀποῦ τσ' ἀμμουδάρες
κι' ἐπιάνουταν 'ς τὸν πόλεμο' εἰς τσὴ ρίζεμαδάρες·
'ς τοῦ Σκούζι καὶ 'ς τὴν Τρικουκιά, 'ς τὴ Κόρδα καὶ 'ς τὴ
[Νιάτω
πόλεμο τῶνε κένουσι καὶ τσοὶ γυρίζουν κάτω·
'ς τοῦ Γούργουθα, κ' εἰς τσὴ Ὀργαίς κι' οὐλὴν τὴ ρίζα πέρα,
- 510 Τούρκο νάμῃ σκοτώσουσι δὲν τῶν ἐπέρνα 'μέρα.
Συγνά τσ' ἐκουτελώνασι κι' ὀπίσω τς' ἐκώλωνα,
'ς τὰ τσούγκρια καὶ 'ς τὰ γάλαρα πολλοὺς ἐμπερδουκλών,
μποςκίδες τῶν ἐκένκσι καὶ ζωντανούς τσ' ἀρπούσα,
καὶ κάθε 'μέρα 'πᾶ καὶ ἐκεῖ Τούρκους ἐκαταλυούσα.
- 515 Μὰ μιὰ πατούλια διχλεχτή, ἀντρέε Καλλολακιώτες,
μαζὺ μὲ τὸ Μανούσακα, ποῦ 'σερνε τσοὶ Νιμπριώτες
ἐκεῖ 'ς τὴ στράτα τοῦ Μουριού, ποῦ πάει 'ς τὰ Σαφιδίχ
ἐκόψασι μιὰ κομματὲ κ' εἶχασι καὶ παιγνιδία·
'ς τὸ πλάι ἀποπανωθεῖο 'ποῦ λέν 'ς τὸ Νεροσέλι,
- 520 οἱ Τούρκοι δὲν ἐκένκσαν ἔνταν ἀποῦ τῶν μέλλει·
'ς τὸ δάσος τσ' ἐτυλίζασι κι' ἀρπούνται χέρια χέρια,
μᾶσαν οἱ Τούρκοι δυνατοὶ κ' εἶχασι καὶ μαχαίρια·
κι' ἐσέρνασι κι' ἀλόγατα κι' αὐτὰ χιλιμιντρίζου,
καὶ 'σάν θερῖα 'ς τσοὶ Σφρχλιανούς ἀπάνω γιουρουτζίζου·
- 525 κι' ἀπῆς ἐσκότωσ' ὁ Μπρασής, 'νιοὺς ἄσπρου κελβαλλέρη,
τ' ἄλλογο τὸν ἐζύγωνε, γυρεύγει νά τὸν φάη.
εἰς ἕναν πρίνο χώστηκαν ἐκεῖ καὶ τριγυρίζει,
ὀφκεραν τ' ἀσπιδάρματα καὶ ποῦ νά τὰ γεμίζει.
καὶ σιάζει του μιὰς κοπανιὲς μὲ τὴ σκουλομαχαίρα,
- 530 τὴν κεφαλὴν του μοίρασε καὶ πάει πέρα, πέρα.
Μὰ πλάστην κι' ὁ Μανούσακας 'ς τὸν πόλεμον ἐκείνο,
μὲ μιὰν Τουρκάλ' ἀποῦτονε θερῖον 'σάν ἕναν πρίνο,
καὶ παίζει τσὴ μιὰ μαχαίρὲ 'βρίσκει τενε 'ς τὴ μέση·
καὶ δυὸ κομμάτια γίνηκε πρίχου 'ς τὴ γῆ' νά πέση.

- 535 Κι' οὐλοὶ Στρατίκοι, Πατακοί, Σχορδύλοι κι' ἄσοι ἄλλοι,
ἀπὸ τσοὶ Τούρκους δυὸ καὶ τρεῖς κἀνου δίχως κεφάλι.
Οὐλοὺς τὰ ἐσιγυρίσας ἔς τσοὶ πρίνους ἀπὸ κάτω,
μὰ κ'εἰ ἄκοτῶθη κι' ὁ Σηράς, ἔς τὴν κοῦρτα ἔς τὸ μιτάτο
Ἐς τὴ Μέσα Νιάτος τὸ Σελί ἰδιὰς τοῦ Κκατρωμένου,
- 540 οἱ Τούρκοι μὰ ταῦτερινὴ συναυγοπὰ προβαίνου,
κι' ἀρποῦνται μὲ τσοὶ Πάτερους καὶ μ' ἄλλους Ἀγωρίτες,
καὶ πέσας πενήντα δυὸς τσοὶ νταύκους κ' εἰς τὴν τρύπαις
Ἦότε ἔς τὴ Νιάτο πραινούς, πότε ἔς τοῦ Σκουντζῆ βγκίνου
καὶ πότες ἔς τὴν Ἀγκαθωπή, ἔς τὴ Βίγλαν ἀνεβαίνου,
- 545 εἰς τὰ Σκαριδία ἔδριστούνται, ἔς τοῦ Διωματάρη φτάνου,
κι' ὅπου κι' ἂν τύχουν Σφακιανοὶ πόλεμο τῶνε κἀνου.
γιατ' ἂν δὲ κἀνουν πόλεμο θὰ ἔμποῦν εἰς τὸ ἄμουδάρης,
νὰ πᾶν νὰ τσοὶ μαζώξουσιν, οὐλοὺς γυναῖκες κι' ἄντρες.
Ἐδέτσι παραδέρνουνσι κι' ὅλο ληλολαουσί,
- 550 Τούρκους χιλιάδες ἑκατὸ, μονάχοι πολεμοῦσι.
Μὰ ἔραψ πάλιν ὁ Πασὰς εἰς τὸ Δασκαλογιάννη,
λόγια πολὺ λυπητέρᾳ μὲ πράσινο μελάνι:
«Δάσκαλε Γιάννη τῷ Σφακιῷ, ἔλα νὰ μ' ἀνταμώσης,
καὶ τὰ πουλιὰ π' ἀγορίμεις πᾶσαιτι νὰ μερώσης
- 555 Δάσκαλε Γιάννη, Δάσκαλε, ἐμένα νὰ γροικήσης,
τὰ παλληκάκια τῷ Σφακιῶν, οὐλα θὰ τὰ ἀφανίσης.
Ποῦ εἰν' ὁ Μπέης τοῦ Μωριά κι' ὁ Μπέης ποῦ τὴ Μάνη;
ἀπὸ σὲς ἐγελάσανε αὐτοῖν' οἱ Μοσκοβιᾶνρι;
Ὁ Βλάχος εἶνε ἔς τὴ Βλαχιά, τὴν ἔπαθ' ὁ Μανιάτης,
- 560 καὶ ἡ Ῥωσσία κάθεται ἔς τὰ μέρη τὰ δικὰ της.
Ὁ γλήγορα νὰ καταιβῆς νὰ μὴν ἀργοπορίσης,
καὶ τὰ Σφακιὰ ἀνωρέλευτα, μὴν τὰ σιοξεκληρίσης.
ἔς τὰ γράμματα μου πίστεψ, ὅ,τι θεὸς νὰ σοῦ ποῦσι,
ν' ἀφίσης πάλι ἔς τὰ Σφακιὰ ἄντρες νὰ κατοικοῦσι.
- 565 Σὰν ἔρθης νὰ μιλήσωμε κι' ἔπα ν' ἀνταμωθοῦμε,
οὐλα θεὸς νὰ συμπαθησοῦ καὶ φίλοι θὰ γενοῦμε».
- Καὶ βάνει καὶ τὸν ἀδερφὸ τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη
ποῦ σιλάθο τὸν ἐπιάσας κι' αὐτὸν οἱ Μουσουλμᾶνοι,
γιατ' νὰ τοῦ γράψῃ μὲ γραφὴ, νὰ τόνε συμβουλέψῃ,
- 570 εἰς τοῦ Πατῆ νὰ καταιβῇ μὲζυ του νὰ φιλέψῃ.

μὴ σιοξεβγάλη τὰ Σφακιὰ, 'ποῦ πῆρε 'ς τὸ λαιμό του,
κι' ἂν δὲν τ' ἀκούσ' ἄς ὀφεται κρίμα μιστὸ δικό του.

Γράφει κι' ἐκεῖνος μιὰ γραφή, πέμπει τη τ' ἀδερφοῦ του,
(τὴ σωτηρία γύρευεν ὁ δόλιος τ' ἀπατοῦ του).

575 «ὦ νὰ μὴν ἀργήσῃ λέει του, εἰς τοῦ Πασᾶ νὰ φτάξῃ,
(καὶ τὰ δὲν ἐφοβάτονε μὴν ἤθελε τὴ' γράψῃ)

νὰ μὴν ἀργήσῃ, 'ς τοῦ Πασᾶ νὰ πῇ δίχως ἄλλο,
ποῦ θὰ τὸν κάμῃ πρίτζιπα καὶ Ντερεϊλῇ μεγάλο.»

Μὰ 'ς τὴ γραφή 'ποκατωθιο, κάνει τρία σημάδια,
580 νὰ μὴν ὑπᾶῃ 'ς τοῦ Πασᾶ τοῦ 'λέγασι καθάρια.
τὰ τρία Μ τοῦ 'λέγασι, «ἂν 'πᾶ νὰ προσκυνήσῃ,
εἰς τὰ Σφακι' ἄλλη μιὰ βολὰ, δὲ θὰ ξαναπατήσῃ.»
'Πᾶν τοῦ Δασκάλου τὴ γραφή, πᾶνει καὶ τὴν διαβάζει,
τ' ἀμμάθιά του δακρύζουσι καὶ βαρεθάναστενάζει.

585 —'Εγὼ θὰ 'πάω 'ς τοῦ Πασᾶ μαγᾶρι νὰ μὲ πνίξῃ,
μὴ σιοξεβγάλη τὰ Σφακιὰ κι' οὔλα νὰ τ' ἀφανίσῃ,
κι' αὐτάνα 'π' ἀπομείνασι νὰ πάρω 'ς τὸ λαιμό μου,
καλλιὰ νὰ μὲ κρεμάσουσι, τὸ θέλει κι' ὁ θεὸς μου.
ὁ 'ποθαμὸς μου 'ς τὰ Σφακιὰ ποτὶ καλὸ θὰ φέρῃ,

590 γιὰτ' ὁ χειμῶνας ἔρχεται, πᾶει τὸ καλοκαίρι.
'ς τὰ χιόνι' ἀπᾶν' οἱ Σφακιανοὶ οὔλοι νὰ μὴ χαθοῦσι,
πάλι, θὲ νᾶρθῇ καὶ καιρὸς ὁποῦ θὰ δικιωθοῦσι.

'Ελάστε, παλληγκάρια μου, ἐπᾶ νὰ φιληθοῦμε,
κ' ἡ γι' ἄδικη ὥρα 'πλάκωσε 'ποῦ θὰ ξεχωριστοῦμε.

595 'Ελάστ' ὅς ἀπομένεταί νὰ σᾶς σὲ παραγγεῖλω.
τοῦ Τούρκου μὴν πιστεύγετε ἂν κάνῃ καὶ τὸ φίλο,
καὶ σεῖς παιδιὰ κ' ἐγγόνια σας, ὀχθροὶ 'ς τοῖς Μουσουλμάνους
ὡς ἦσαν κ' οἱ κυροῦδες σας 'ς τῇ Κρήτῃ τοῖς τυράνους.
ὥστε νὰ στέκουν τὰ Σφακιὰ καὶ Σφακιανοὶ νὰ ζιοῦσι,

600 τοῖς Τούρκους νὰ τοῖς μάχονται καὶ νὰ τοῖς πολεμοῦσι.
Εἰς τῇ μεθάραις οὔλοι σας σταθῇτ' ὅσοι 'μπορεῖτε,
χιόνια νὰ τοῖς πετρῶνουνσι καὶ τὲς νὰ καταβῇτε,
'ποῦ θὲ νὰ φύγῃ κ' ἡ Τουρκιὰ 'ς τῇ χώραις γιὰ νὰ 'πάῃ
νὰ μείνουσι καὶ Σφακιανοὶ' οὔλους νὰ μὴν τοῖς φάῃ,—

605 Καὶ τότες ὁ Πρωτόπαπας κι' ἄλλοι πολλοὶ τοῦ λείσι,
Τὰ σωθηκά τῶνε πονοῦν τὰ μμάθια τῶνε λαίσι,

- Δάσκαλε Γιάννη, Δάσκαλε, καὶ μεῖς θὰ σ' ἀκλουθοῦμε,
 γιὰ νὰ σὲ συντροφιᾶζομε, νὰ σὲ πηρεγοροῦμε.
 Ἀ δὲ καὶ δὲν ἀφίσουσιν ὀπίσω γιὰ νὰ ῥθοῦμε,
 610 μαζὺ σ' ἄς ἀποθάνωμε μαζὺ σου νὰ πνιγοῦμε, —
 — Κάτσετε σεῖς, Πρωτόπαπα, καὶ χρεῖα ναι μεγὰλη,
 νὰ ᾄδῃτ' ἔντα θ' ἀπογενῇ καὶ τῶν Σφακιῶν τὸ χάλι.
 Μὰ γιὰ νὰ μ' ὠφελήσετε καθόλου δὲν ἔμπορεῖτε
 καὶ μόνο ποῦ θὲ νᾶρθετε μαζὺ μου νὰ χαθῇτε. —
 615 — Ἐμεῖς μαζὺ σου θ' ἄρθωμε νὰ πηλαῖωμεν ἀντάμι,
 καὶ ὁ Πασᾶς εἰς τὰ Σφακιά, ἔντ' ἄλλο πλεῖο θὰ κάμη;
 Ἐρήμαξε κ' ἐσκαλάβωσε, κ' ἐχόρτασ' ἡ καρδιὰ του,
 ὅαν παρ' ἐμᾶς θὰ σηκωθῇ νὰ πάη 'ς τὴ δουλειὰ του. —
 Μὰ λέει κ' ὁ Μανούσκακας «Κάμετ' ὡς ἀγαπάτε,
 620 ἐγὼ δὲν τὸ θωρῶ καλὸ, εἰς τοῦ Πασᾶ νὰ πάτε
 ἐγὼ κ' ὁ Βολουδόπολος, ὁ Χουρδὸς καὶ οἱ γιᾶλλοι
 δὲν προσκυνοῦμε ἡμεῖς Πασᾶ καὶ βασιλιὰ κεφάλι.
 εἰς τὰ φαράγγια 'ς τὰ γρεμνὰ θὰ πᾶ νὰ κατοικοῦμε,
 κ' ὥστε νὰ στέκει ἕνας μας Τούρκουστὰ πολεμοῦμε.
 625 'ς τὴ Σθουριγῆ θὰ κάτσωμε, πάνω 'ς τὸ Λινοσέλι,
 κ' ἄς μᾶς ἐκάμη ὁ Θεὸς κ' ἡ χάρις τ' ὁ, τι θέλει.»
 Λέει τῶνε κ' ὁ Δάσκαλος, μὲ ἄθλια δακρυσμένα,
 — Πιστέψετε 'ς τὴ χάριν του, ἀδέρφια μπιστεμμένα,
 οὔλοι γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀπάνω 'ς τὴ μαδάρες,
 630 ὥστε ν' ἀφίσουν τὰ Σφακιά οἱ γιᾶπιστοι Μπουρμάδες.
 κ' ὀρπιζῶ πῶς ὀγλήγωρα, σὰν πᾶμε νὰ μᾶς δοῦσι,
 ζήσωμε, γιὰ ποθάνωμε, θὲ νὰ ξεκουμπιστοῦσι. —
 Κ' ἀπόκας ἐσηκώθηκε καὶ πάει 'ς τὰ παιδιὰ του.
 νὰ παραγγεῖλῃ καὶ νὰ πῇ τ' ἀπομισέματά του.
 635 Λέει, ἀγναϊκὰ μ' ἀκριβῇ, καὶ μπιστικὸ μου ταῖρι,
 μὲ γνῶσι καὶ μὲ φρόνεψι, ἄκουσε τὸ χαμπέρι,
 ἐγὼ θὰ πάω 'ς τοῦ Πασᾶ μαζὺ του νὰ μιλήσω,
 καὶ δὲν κατέχω καὶ γοργὸ ἀνὲ γυρίσ' ὀπίσω.
 ἔχε τὴν ἐγνοια τῶν παιδιῶν, ὅαν εἶσαι μαθημένη,
 640 καὶ νὰ τὰ συλλογιάζεσαι, ζύπνου καὶ κοιμησμένη,
 πάντα μαζὺ μὲ τὸ ἔδικους, ἑζαδέρφους καὶ μπαρμπάδες,
 με τὸ ἀδερφοὺς καὶ τὸ ἀνηψιοὺς π' ἀφῆκαν οἱ γιὰγάδες

- κι' ὀρπίζω πῶς μὲ τὸν Πασᾶ κι' ἐγὼ θεὸς νὰ φιλέψω,
 κι' ἐκείνους 'ποὺ σκλαβώθηκαν γιὰ νὰ τοῖς ξεμπερδέψω,
 645 τὰ θάρρη μας εἰς τὸ ' Θεὸ νὰ τὸν παρακαλοῦμε,
 νὰ ξανακίδοῦμεν ὅσους ζοῦ, κι' οὔλοι ν' ἀνταμωθοῦμε.
 'Ελάτε 'ς τὴν ἀγκάλη μου, παιδιὰ νὰ σᾶς φιλήσω,
 καὶ φρόνιμα νὰ κάνετε ὥστε 'ποὺ νὰ γυρίσω.
 ν' ἀκούεται τῇ μάνα σας κι' ἐπὰ τῶν ἐδικῶ σας,
 650 καὶ τὴν εὐκὴ μου νάχετε καὶ τὸ Θεὸ βοηθὸ σας.
 Καὶ σεῖς οἱ φίλοι καὶ 'δικοὶ, ἀδέρφια Σφακιανοὶ μου,
 ἀκούσετε νὰ σᾶς εἰπῶ καὶ 'γὼ τὴν συμβουλὴ μου.
 τοῦ Τούρκου μὴ θαρρεύγεστε εἰς ὅσα κι' ἀνὰ τάση,
 μὲ φόματα θὰ πολεμᾷ οὐλοὺς νὰ σᾶς γελάσῃ
 655 Τοῦ Τούρκου ν' ἀλαργεύεται κιανεὶς μὴ τοῦ σιμῶν
 τὸ ριζικὸ κ' ἡ μοῖρα μας δὲν ἄλλαξαν ἀκόμη.»
 Κι' ὡς ἀνοῖξεν τὰ χεῖλη του γιὰ ν' ἀποχαιρετίσῃ,
 ἐτρέχασιν τὰ 'μμάθια του 'σάν τὸ νερό 'ς τὴν βρύση.
 μ' ἀπῆλθις ἐξεκίνησε κι' ἐπῆρεν ἴσια κάτω,
 660 ἐτότες κ' ἡ γυναῖκα του τὸν ἐμοιρολογᾶτο.
 —Μισεύγεις, Δάσκαλε Γιαννιό, κ' ἴντα μοῦ παραγγέλνεις;
 θωρῶ το καὶ κατέχω τὸ πῶς δὲν ξαναγιαγέρνεις.
 'Ὡς πότες νὰ σὲ καρτερῶ, πότες νὰ σ' ἀνημένω,
 νὰ 'χω τὴν πόρταν ἀνοιχτὴ καὶ -ὁ σκαμνὶ στρωμένο;
 665 —'Αποῦ τὸ Κάστρο νάρθω 'γὼ θ' ἀργήσ' ὅπως κιὰ δικάω
 μὰ σὰν γιαγύρω τὸ γιζμιάς τὰ 'σπίθια μας θὰ σιάξω.
 Νὰ κάτσης σὰν ἀρχόντισσα ὡς ἥσου μαθημένη
 νάχῃς τὴν μπόρτα σ' ἀνοιχτὴ, τὴν τάβλα σου στρωμένη.
 τὰ μοιρολόγια σῶπασαι, ἔλα στὸ λούσμὸ σου,
 670 μὰ ζωντανὸ τόνε θωρῆς ἀκόμη τὸ ' Γιαννιό σου—
 Μὰ βουρκωμένος προπατεῖ καὶ πάει ν' ἀλαργάρι,
 μὲ σ' ἡ καρδιά του 'σκληθῶσι κι' ἄς ἦτον παλληκάρι.
 κι' ὅντεν ἐπέρνα 'ς τὸ χωριό, τ' ἀμμάθια τ' ἐδακρύζα,
 γιὰτ' ἔβλεπε τὰ σπύθια τοῦ ἀκόμη κι' ἐκαπνίζα.
 675 Βαρεῖα βαρεῖ· ἀναστέναξε, καὶ μοναχὸς του λέει,
 (τὸν ἀπατόν του δὲ ψηφᾷ καὶ τὰ κονάκια κλαίει)
 «ἄντζεῖ, πα νὰ μὲ φτάζουνε σακούλι 8 πενταχόσια
 νὰ σιάξω τὰ κονάκια μου ὡς ἥσανε καὶ πρῶτα!»

- Ἐσυντρ οφιάζασίν τοιε 'δικελεργαίς καὶ ξένοι,
 680 κ' ἦσαν μὲν ἐβδομηνταρὶχ οὔλοι ξεδιαλεμμένοι.
 Φτάνου 'ς τὸ Φραγγοκάστελλο κ' εἰς τοῦ Πασᾶ ποσώνου,
 κ' ἐκεῖνος δίδει τῶρδινο κ' εὐτὺς τσοὶ 'ξαρματώνου.
 οὔλους τσοὶ 'ξαρματώσασσι καὶ τσοὶ μπισταγγωνίζου,
 καὶ τότε δὰ τὸ νοιώσασσι, πῶς δὲ ξαναγυρίζου.
- 685 Οὔλους τσοὶ μπέμπει μαζωγτοὺς μαζ' ἄλυσοδεμένους,
 πολλὰ τσοὶ βρασνίσασσι 'ς τὸ δρόμο τσοὶ καῦμένους.
 'Σ τὸ Κάστρο τὸν ἐπέμψασσι τὸν Δάσκαλον τὸν Γιάννη,
 νὰ τὸν ὑπᾶν εἰς τοῦ Πασᾶ ἀπάνω 'ς τὸ ντιβάνι.
 ἐσέρνασίν τοιε πολλοὶ πεζοὶ καὶ ἀτιλῆδες.
- 690 'Σ τὸ δρόμο τῶν ἐπρότεινε νὰ γίνουν ριτζατζίδες.
 κιὰν θέλουν γρόσια δίδειτα, βενέτικα τσικνίνα,
 μ' ἀπουῖλλα τὰ χρουσᾶ φλουργιὰ αὐτᾶνε τὰ πλειὸ φίνα.
 Καθ' ἄνθρωπος ποὺ πνίγεται γυρεύγει σωτηρία,
 μὰ 'ς τὰ καλὰ καθούμενα κιανοὺς δὲν ἔχει χρεῖα.
- 695 — Δὲν θέλου' ἀποῦτ' ἄσπρα σου, μοῦδ' ἀποῦ τὸ φλουρί σου,
 κι' ἄ δὲν τουρκέφης ἀπίστε θὰ φᾶς τὴν κεφαλὴ σου' —
 'Σ τὸ Κάστρ' ὄντε τσοὶ 'βάνασσι' ποὺ τῶν Χανιῶν τὴν πόρτα,
 χαμοκυλίστη τὸ λαὸς, 'σάν πατημένα χόρτα.
 Γλακοῦν οἱ Τούρκοι γιὰ νὰ 'δοῦν, οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
- 700 τσοὶ πρῶτους, ποὺ 'σηκώσασσι τοῦ βασιλεῖα κεφάλι.
 'Επήγασιν τσοὶ στοῦ Πασᾶ κ' ἦτονε ραμαζάνι.
 — Χίλιε καλῶς ἐκόπιασες, Ἄρχο Δασκαλογιάννη.
 καλῶς τοιε τὸ Δάσκαλο, τὸν πρῶτο τῶν κρουσάρω,
 ἀποῦ μοῦ μύνα κ' ἔλεγε «τὴ χῶραις σου θὰ πάρω».
- 705 Καλῶς ἦρθεν ὁ Δάσκαλος μὲ τὸ μεγάλο νάμι,
 καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι Σρακλιανοὶ στραθιώτες καπετάνιοι». —
 Διατᾶζει τότες ὁ Πασᾶς σακμινὰ γιὰ νὰ καθίσου,
 φαητὸ νὰ τῶνε δώσουσι, κρᾶσι νὰ τσοὶ ποτίσου.
 Φέρνουν τζιμποῦκι γιασεμί, καὶ φαρφουρί φλιτζάνι,
- 710 καὶ δίδουσίν του τὸν καβὲ τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη.
 — Σάν θέλῃς, Δάσκαλε Γιαννιὸ, νὰ μὴ κακοποδώσῃς,
 'πὲς μου, ἔντά 'το γὴ ἀφορμὴ πόλεμο νὰ σηκώσῃς;
 Οἱ Σρακλιανοὶ δοσίμτα χαράτσια δὲν ἐδίδα,
 'πὲς μου ποῖός εἶνε ἀφορμὴ ποῦ πῆσαν στὴν παῖδα.

- 715 καὶ Σφακιανὸς δοσίματα δὲν ἔδιδε ποτές του,
 κ' ὁ βασιλεὺς τὰ ἡμέριζε χατῖρη τῇ νενές του,
 Κ' ἂν εἴχετε παράπονα ἔπρεπε νὰ τὰ πῆτε
 ἐμένα, 'ποῦ 'μουνε Πασᾶς καὶ νὰ μὴ σηκωθῆτε
 νὰ γράψω 'γὼ 'ς τὸ βασιλεῖα, καὶ σεῖς εἰς τὴ Σουλτάννα,
- 720 'ποῦ σὰς ἀγάπα σὰν παιδιὰ δίχως κιανένα πρᾶμμα·
 μόνο 'σηκώθης Δάσκαλε, μὲ τὸ Μωριὰν ἀντάμι,
 γὰ νὰ χαθῇ τόσος λαὸς, καὶ σὺ νὰ βγάλῃς νάμι·
 τ' ἀσκέργια τὰ βασιλικά ν' ἀδικοσκοτωθοῦσι,
 κ' ἀποῦ τῇ Κρήτης τὴν Τουρκιὰ, χιλιάδες νὰ χαθοῦσι,
- 725 'πάνω 'ς τὰ ὄρη 'ς τὰ βουνά, εἰς τὰ ἔρημα μαδάρες
 χιλιάδες ἀπομείνασι γιανίτσαροι κ' ἀγάδες—
 Ὁ Δάσκαλος τότε γροικᾷ, γυρίζει καὶ τοῦ κάνει,
 (καπνὸν ἀποῦ τὸ στόμα του κ' ἀποῦ τὰ ῥθούνια βγάνει)
 —Καλὲ, Πασᾶ, ἴνταν' αὐτὰ, 'ποῦ κάθισε καὶ λείεις ;
- 730 καὶ τὸν λαὸν 'ποῦ ἡθῆκε περισσὶς τότε κλαίεις ;
 'ποῦ πέρασαν οἱ γέκατ' ἀποῦθετε 'ς τὴν Κρήτη,
 καὶ ἡμέτε τοὶ Κρητικοὺς καὶ δὲν ὀρίζου σπίτι,
 μουδὲ καὶ τὰ ἀπατοῦς τῶνε, μουδὲ καὶ τὰ παιδιὰ τῶν,
 μουδὲ καὶ τὴν ζωὴν τῶνε, μουδὲ τὰ πρᾶμματά τῶν,
- 735 Οὐλημερνὶς εἰς τὰ ἔγκαριας, 'ς τὰ βάσανα καὶ κόπους
 καὶ σὰν τὰ ζᾷ τοὶ δὶχνετε, δὲ τοὶ θεωρεῖτ' ἀνθρώπους.
 Πάντα γυρεύετ' ἀφορμὴ τὸ γαίμα τῶν νὰ πῇτε,
 καὶ νὰ σκοτώσετε Ῥωμὴ πολλὰ τὸ 'πεθυμεῖτε.
 κ' ἔνε κ' ἡ μόνη σας χαρὰ νὰ ἰδῇτε σκοτωμένους,
- 740 ξεκοιλιασμένους 'ς τὰ στενὰ κ' αἵματοκυλισμένους.
 ἀποῦ δὲ τοὶ στιμάρετε μουδὲ σὰν κλωσσοπούλια,
 γὰ νὰ τοὶ θάψουν ὕστερα, τοὶ βάνου 'ς τὰ σακκούλια.
 Καὶ ἡ γ' αἰτία εἴστε σεῖς, κ' οἱ γ' ἄνομοι πασάδες,
 'π' ἀφίνετ' ἀχαλίνωτους τοὶ γιανίτσαραγάδες·
- 745 'π' ἀφίνετε τοὶ χριστιανοὺς σὲ τέθοια τυρανία,
 πλειότερη τ' ἄγρια θεργιὰ, ἔχουσιν ἐσπλαγγιὰ,
 Ἀλήθεια λὲς, οἱ Σφακιανοὶ δοσίματα δὲν δίδου,
 καὶ τᾶρματὰ τῶνε κιανιοῦς ποτές δὲν παρὰδίδου.
 Τῇ Κρήτης τὰ ἄλλους χριστιανοὺς ἀποῦνις 'ς τοῦ Σουλτάνου
- 750 δὲν τσέχετε γὰ τίθοτσι 'ς τὸν κόσμον τὸν ἀπάνω

- γι' αὐτὰ κ' ἐγὼ' ποφάσισα τὴν Κρήτην νὰ σηκόσω,
 κι' ἀποῦ τὰ νύχια τῶν Τουρκῶ νὰ τὴν ἐλευτερώσω,
 πρῶτο γιὰ τὴν πατρίδα μου, δεύτερο γιὰ τὴν πίστι,
 τρίτο γιὰ τὰ ἄλλους χρισθιανοὺς ποῦ κάθονται εἰς τὴν Κρήτη.
- 755 γιὰτι κι' ἂν εἶμαι Σφακιανὸς, παιδί τῇ Κρήτης εἶμαι,
 καὶ νὰ θωρῶ τοὶ Κρητικοὺς 'ς τὰ βάσανα πονεῖ με.—
 Καὶ ὁ Πασᾶς χαμογελεῖ τὰ γένειχ του χαυδεύγει,
 τὴ μάνιτὰ του τὴν πολλὴ νὰ καταπλῆ γυρεύγει.
 Πάλι ξαναρωτᾷ τονε, «Πὲς μου, Δασκαλογιάννη,
- 760 ποιὸν φίλον ἔχεις 'ς τὸ Μωριά καὶ μπιστικοὺς 'ς τὴ Μάνη;
 καὶ πὲς μου οὔλη τὴ δουλειὰ τὸ πρᾶμμα πῶς πηγαίνει,
 καὶ πῶς σὰς ἐγελάσασι κι' ἐγάθητε καυμένοι;
 Πὲς μου γι' αὐτὰ ποῦ σὲ ῥωτῶ, μὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ὥρα,
 σοῦ τάσσω, νάσαι πρίντζιπας εἰς τῷ Σφακιῶν τὴ χώρα.»
- 765 Μ' αὐτὰνα πλεὶς δὲν τ' ἀγροικᾷ ὁ Δάσκαλος ὁ Γιάννης.
 Λέει του, «Σῶπασε, Πασᾶ, μόνο τὰ λόγια χάνεις.
 Κομμένο 'νε τὸ δίχτυ σου τὸ ψάρι δὲν τὸ πιάνεις.
 Πασᾶ κατέχω το καλά, πῶς θὲ νὰ μ' ἀποθάνεις.
 καὶ λέω σοῦ το φανερά' οὔλα 'σαν ἀπὸ 'μένα.
- 770 καὶ ὅ,τι θέλῃς, κέμε μου, μὴ βλάβῃς πλεὶς κανένα
 ἂν ἐν καὶ θέλῃς ἄφῃς με, μὲ μὴ ὥρα μὲ φτάνει,
 νὰ παραγγείλω 'ς τὰ Σφακιὰ μὲ τὸ Μπουνατογιάννη,
 νὰ πῇ τῇ Σγουρομάλλινῃ νὰ μὴ μὲ περιμένη,
 καὶ νὰ φορέσῃ φορεσιὰ μαύρη σκοτεινὴ σμένῃ,
- 775 νὰ κόψῃ τὰ ξαθὰ μαλλιὰ, νὰ χῶσῃ τὸ λαιμόντη,
 γιὰ δὲν τὸν ἐξανθωρεῖ ἡ δόλια' τὸ Γιαννιδὸ τση.»
 Καὶ ὁ Πασᾶ χαμογελεῖ, κουνεῖ τὴν κεφαλὴ του,
 ἄφτει καὶ σβύν' ἡ μούρη του καὶ τρέμει τὸ κορμὶ του.
 —"Ληστε τῇ παραγγελιᾷ, Δάσκαλε, γιὰ τὴν ὥρα,
- 780 γιὰτ' ἔχομε λογαριασμό, σὺν ἡρθεῖς εἰς τὴν χώρα.
 καὶ ὁ Μπουνατος 'ς τὰ Σφακιὰ ἀκόμη δὲ ὑπάει.
 κ' ἐσὲ κ' ἐκεῖνο, Δάσκαλε, τὸ κύμα θὰ σὰς ῥάη.—
 —«Σοῦ τόπα γῶ, κατέχω το, πῶς θὲ νὰ μὲ χαλάσῃς
 εἰς τὴ θάλασσα, γῆ τῷ σκυλιῷ ῥίξε με νὰ χορτάσῃς.
- 785 Δὲν τὸ 'χω γιὰ τὸ χελκισμό, κι' ἐχελκιστῆκα κι' ἄλλοι,
 μὰ τὸ 'χω γιὰ τοὶ χρισθιανοὺς, καὶ τῶν Σφακιῶ τὰ χάλῃ.

- τό'χω γιὰ τόσαις φαμελιαῖς, ἀπ' ὀρφαναῖς θὰ μείνου.
 κι' αὐταῖς 'ποῦ σκληρωθήκασι καὶ Τούρκικαις θὰ γίνου.
 καὶ γιὰ τοὶ τόσους Σφακιανούς, 'ποῦ δέ' μ' ἀφουκραστήκα
 790 κ' ἤρθασιν εἰς τὰ χέρια σου, 'ς τὸ μακελλεῖο κι' ἐμπήκα.
 Μ' ὥστε νὰ στέκουν τὰ σφακιά, καὶ Σφακιανοὶ νὰ ζιοῦσι,
 τοὶ Τούρκους θὰ τοὶ πολεμοῦν, νὰ μᾶς ἐγδικηθοῦσι.—
 Καὶ ὁ Πασᾶς τὸν ἐγροικᾷ, τὰ χεῖλη του δαγκάνει,
 τ' ὠθηκὰ του χοχλακιοῦν καὶ βράζουν 'σάν καζάνι.
 795 Τουρκολογᾷ κι' ἀγριεύεται, ἡ γι' ὄφι του μαυρίζει,
 γδαρτὸ νὰ τὸνε κάμουςι, γλήγωρα διορίζει.
 —Γιὰ 'δέτε τὸν Γκιούρμπαση, ποῦ θέ νὰ 'ποκοτήσῃ
 καὶ μέσα 'ς τὸ σερᾶγιο μου γιὰ νὰ μὲ φθερίσῃ!
 Γλήγωρα πάρετέ τοι, νὰ ' φύγ' ἀποπροστὰ μου,
 800 νὰ τὸν ἰδῶ δίγως πετσί, νὰ δροσιστ' ἡ καρδιά μου—
 Δὲν τὸν ἀπόπειε τὸν καθεῖ, πέρουν τοῦ τὸ τσιμποῦκι.
 πιάνου καὶ καταιβάζου τὸν κάτω 'ς τὸ Γιμουροῦκι,
 Δὲν τὸν ἀπόπειν τὸν καπνὸ, μοῦδὲ καὶ τὸν καθεῖν του
 λουρίδες τὴν ἐβγάλασιν οἱ σκυλοὶ τῇ' προθέν του.
 805 Κι' ὄντεν τὸν ἀπογδέρνασιν ἐτρεῖς' ἡ μιὰ του χέρα,
 καὶ τότες ἐτουρκεύγασιν τῇ' μιᾶν του θυγατέρα'
 τουρκεύγου καὶ τὴν ἄλλην του, Χανούμισα τὴν κάνου,
 καὶ ρώτα γιὰ τὸν κύρι τση, ἴντα τὸν ἀποκάνου.
 —Κάτω 'ς τὸ' γλέντι κάθεται μὲ κι' ἄλλα παλληκάρια —
 810 καὶ ἐκεῖνο τὸν ἐτρώγασιν τῇ' θάλασσας τὰ ψάρια.
 — Δασκαλογιαννοπούλες μου ἔτσά τοι γραπτὸ σας.
 Τούρκας παιδί νὰ μυριστῇ τῇ' νειότῃς τὸν ἀθὼ σας'
 "Αραγες νὰ βαστάξετε, Τούρκικαις νὰ γενῆτε,
 καὶ Τούρκους νὰ βυζάξετε παιδιὰ σας νὰ τσ' εἰπῆτε;
 815 'Ποῦ σᾶς ἀρπάξα'σαν θεριά, 'ποῦ τῇ' γλυκεῖά σας μάνα,
 τὸν ἀκριβὸ τὸν κύρι σας, 'σάν ρίφι τὸν ἐγδάρα.
 "Αραγες τὸ λογιάζετε, ἀμάλαγα κοράσια,
 ὁποῦ σᾶς ἐζηλεύγασιν τοῦ Μάκι τὰ κεράσια.
 'Αρχοντοπούλες ἀκριβές, ἀφράτα κοπελοῦδια,
 820 ἀποῦ σας ἐζηλεύγασιν τ' 'Απρίλι τὰ λουλούδια,
 ἐσεῖς κοπέλαις Σφακιαναῖς, κρίνα ξεφουντωμένα,
 πῶς νὰ σᾶς ἐμαράνουςι κανάκια μολεμένα! —

- Τὸ Δάσκαλον ἐγδάρσας κι' ἄλλους πολλοὺς ἐπνίξα,
καὶ τὰ ἄλλους τὰ ἀποδέλοιπους 'ς τὴ φυλακὴν τὰ ἐρρίξα.
- 825 Καὶ ὁ Πασᾶς ἐπρόσταξε καλὰ νὰ τοῖσι σφαλίξου,
νὰ κάμουςι χρόνους ἐφτά, κι' ὅζω νὰ μὴ ξαναῖξου.
Μόνον ὅς' ἐμπατήρσας κ' εἶνε καὶ διαθασμένοι,
θὰ νοιώσουν ἴντα 'πάθασιν εἰς τὸν Κουλέ οἱ καυμένοι.
Πάντα τοῖσι 'μαγκλαβίζσας μαρτύργια τῶν ἐκάνα,
- 830 σίντερα χεροπόδαρὰ μεγάλα τῶν ἐβάνα.
καὶ καθ' ἀργὰ τὸ 'εἰθάνασιν σὺν ἤθελε νυχτώσει
κ' εἰς τὴ δουλειὰ τὰ ἐρρίχτασιν ὥστε νὰ 'ζημερώσῃ.
Κι' οὕλῃν τὴν νύχτα 'ς τὴ δουλειὰ καὶ τὸ ψωμί λιγάκι
γὰ νὰ μὴν ἔχουν 'νάκαρα, νὰ φεύγουσι 'ς τὸ γλάκι.
- 835 γιὰτ' ἐφοβήτον ὁ Πασᾶς, τὸς' ἄξια πᾶλληκάρια
νὰ μὴν τοῦ σπάσουν τὴ φυλακὴν, τέθοιχ γερὰ ποδάρια,
νὰ πάρου δίπλα τὴν κορφεῖς, εἰς τὰ Σρακιά νὰ 'πᾶσι,
νὰ μὴ 'μπορέσῃ ἄλλη μιὰ, γιὰ νὰ τοῖσι ξαναπιάσῃ.
Σωστοὺς τρεῖς χρόνους κάμασι 'ς τὸ σκέτος φλακισμένοι,
- 840 ὥστ' ἀποῦ 'σπάσαν τὴ φυλακὴν, καὶ ἕνας ἕνας βγαίνει.
'Εφύγαν κ' ἐγλυτώσασιν ὅσους δὲν ἐσκοτώσα,
γιὰτ' οἱ βαρδιάνοι τὰ εἶδαν ὑπελόγως καὶ τὰ ἐνοιώσα.
κ' ἐπροπατοῦσα καθ' ἀργὰ μὲ τὴν πληγαῖς 'ς τὰ πόδια.
καὶ πέντε 'μέραις κάμασι 'ς τὰ δάση κ' εἰς τὰ γοργια.
- 845 κ' ἐπῆγαν εἰς τὴ Γέργερη, 'ς τοῦ Βαχρικνοῦ τὸ σπίτι,
κι' ἐκεῖνος τὰ ἀποδέχτηκε, 'σὺν δικάχουν εἰς τὴν Κρήτη.
Ψωμί, στιβάνια καὶ καὶ πετσά τῶν δίδει νὰ βαρτοῦσι
νᾶχουσι 'κεῖ 'ποῦ πηγαίνουνσι, κ' ἐκεῖ πρὸ πορπατοῦσι.
καὶ πέρνει τοῖσι καὶ μοναχὸς βγάνει τοῖσι 'ς τὸ Κουδούνι,
- 850 καλὴ χωσιὰ τῶν εὔρηκε 'ς τὴν Τρύπα τοῦ Κουρμούλη,
καὶ 'μέραις δέκα τέσσαρης, ἐκάμαν εἰς τὴν Τρύπα,
τὸν 'ζακουστό Πρωτόπαπα ἐκεδὲν τὸν ἀρῆκα.
«Ὅσοι κι' ἂν εἰστέ χριστιανοὶ καὶ βλέπετε τὸν Ἥλιο,
κλάψετε τὸν Πρωτόπαπα, π' ἀπόθανε 'ς τὸ σπήλῃς»
- 855 κλαῖτε καὶ τὰ ἄλλους Σρακλιανούς, 'π' ἀπόμεινα 'ς τοῖσι δρόμους,
ἀποῦ τὰ χάλα 'πούχσας, 'ς τὰ σίντερα 'ς τοῖσι βρώμας,
καὶ τὸ Μιχελουδόπαπα, 'ποῦ 'ς τὴ φυλακὴν 'κουτσάθη,
κι' ἀπόμεινεν εἰς τὸν Κουλέ, κ' ἐτέλειωσε 'ς τὰ πάθη.

- Πέμπουν εἰς τὰ Σφακιά 'σαή, νὰ πάη τὰ χαμπάρια,
 860 νὰ 'πάσι νὰ ἴσοι πάρουσι νὰ σέρνου καὶ μουλάρια·
 ἓνα Ἀνωγεινόπουλο, τὸ Γιώργη τὸ Σουλτάτο,
 αὐτὸν ἐπέψα 'ς τὰ Σφακιά, κ' ἔδωκε τὸ μαντάτο.
 ἐπήγασι κ' ἐπῆρα τσοι, μὰ 'λίγους πλεῖο τσ' εὐρήκα·
 κ' ἐκείνους ἀπὸ βρήκασι κκκή ζωὴ τὴν εἶχα·
- 865 Καὶ ποῖος 'μπορεῖ νὰ διγῇθῃ οὐ'α τὰ βάσανά των,
 τὰ νυχτοπαρχδέρματα καὶ τὰ σκοντάματά των
 'ποῦ 'προπατοῦσα καθ' ἀργὰ τσῇ νύκτας οὐλαῖς τσ' ὥραις,
 ὥστε ποῦ νάποσώσουσι 'ς τοῦ Πρεβέλ' ἀπὸ πόδες..
 Τὸ Φοινικιά 'περάσασι, 'ς τὰ Χάλαρα ν' ἐφτάξα
- 870 κ' ἐκεῖ 'ξεκουραστήκασι, καὶ τὸ Θεὸ 'δοξάσα,
 'ς τ' Ἀγί - Ἀντωνίου τὸν ποταμὸ εἰς τὴν ἐλῆν 'πὸ κάτω,
 κ' ἐκεῖ, 'ξεκουραστήκασι κ' ἤπια νερὸ δροσάτο.
 εἰς τὰ Σφακιά ποσώσασι, καὶ 'πᾶν εἰς τὰ χωριὰ τω,
 ποῦ ναῦρου τσῇ γυναῖκίς τω, ποῦ νᾶβρου τὰ παιδιὰ τω·
- 875 'ποῦ τρεῖς χρόν' ἐπεράσασι 'ποῦ τὰ 'ξεχωριστήκα,
 κ' ἄλλα 'ποθῆνα 'ς τὰ βουνὰ κ' ἄλλα σκλάβοι 'πιαστήκα!
 Κ' ἐπέρασέ των ἡ χαρὰ, πῶς ἐξετλασθώθηκα,
 γιὰτ' ἄλλα πάλι βάσανα, κ' ἄλλοι καὶμοι τσ' εὐρήκα!
 Ἀγνωρίστα ἔβραν τα Σφακιά, τσῇ γειτονικίς ξεγνοῦσι
- 880 κ' ἀνείρο τῶνε ἐφαίνετο ἐκεῖ 'ποῦ τσῇ θωροῦσι.
 κλαγένα σπῆτι ποῦ καὶ ποῦ ἀνατροχαλισμένο,
 καὶ σὰ μιτακοκᾶθισμα χτισμένο, σκεπασμένο.
 Πεῖγα, καὶ φτώχεια κ' ἐρημιὰ, κλάυματα, μοιρολόγια,
 ἀκούγασιν εἰς τὴν γαλιαῖς καὶ 'βλέπη ν' εἰς Ἀγώρια.
- 885 Ἀναστενάζου θλιβερά καὶ κλαῖσι βουρκωμένα,
 πῶς ἀποδῶκα τὰ Σφακιά τὰ πολυοπαινεμένα,
 ἀπ' οὐχην χώραις καὶ χωριὰ, κονάκια, καὶ σεράγια,
 κ' ἄντρες λεβέντες 'ς τὴν θωριὰ κ' εἰς τὴν καρδιὰ λειοντάρια,
 'π' οὐχασι νεγροὺς γιὰ τ' ἄρματα, γέρους νὰ συμβουλευγου,
- 890 καὶ γεροντάδες κ' ἄρχοντες ἄξιους νὰ δασκαλεύγου,
 νεοκρεάδες τοῦ σπιθιοῦ καμώτρες γιὰ τὴν ρόκα,
 γερόντισες νὰ κάθονται νὰ ξαίνουν εἰς τὴν πόρτα,
 ἀνυφαντοῦδες γνωστικαῖς νὰ κένου τὸ διασίδι,
 κοράσια γιὰ τὸ 'ξόμπλισμα, καὶ νεαῖς γιὰ τ' ἀργαστήρι.

- 895 κοράσια 'σά κρυγιά-νερά, 'σά ποιοι κρυγιοὺς ἀέραις
 π' ὀργιοῦντα σάν τὰ μαρωπὰ κάθε καλαῖς ἡμέραις.
 ἅπ' οὐλα 'ξόμπλια καὶ δουλιές κάθε γιορτὴν ν' ἀφίνα,
 κ' ὑπιαίνασι 'ς τὴν ἐκκλησιὰ 'σάν τοῦ βουνοῦ τὰ κρίνα.
 'Αναστεινάζου' θλιβιερά καὶ χύνου, μαῦρα δάκρυα,
 900 πῶς ἀποδώκα τὰ Σφακιὰ, τῇ λευτεργίᾳ τὰ κάστρα.
 'Ποῦχα' καρχῖβια 'ξακουστὰ καὶ ναύταις 'παινεμένους,
 σὲ Πόλι καὶ σὲ Βενεθιά περισσὰ 'ξακουσμένους.
 δὲν ἐδειλιῶσα πέλαγος, φουρτίναις δὲ ψηφοῦσα,
 καὶ τὰ στοιγιά τῇ θάλασσας κι' αὐτὰνα τὰ νικοῦσα.
- 905 Κ' ἐδὰ βαρκάκια βλέπουσι σάπια καὶ τρυπημένα,
 εἰς τὴν ἀμμοῦτσα κείτονται ξερὰ χαρβαλλιασμένα.
 ἄντρες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, 'ς τὰ μαῦρα βουτηγμένοι,
 κι' ἀπὸ τὰ πάθη τὰ πολλὰ καὶ λύπαις χλωμιασμένοι.
 Δὲ βλέπουσιν ἀρχόντισσας μὲ τῇ μακροῖς πλεζοῦδες,
 910 σπαλέτα μὲ χρυσόπλεχτά, μὲ 'ξόμπλια βησιτιδοῦρες.
 καὶ κορασιδαὶς παχουλαὶς μὲ τὰ γιορτανιλίκια
 μούδῃ μὲ τῇ χρυσόμπολιναις, μούδῃ μὲ τὰ καλίκια.
 Δὲ βλέπου νειοὺς μὲ τ' ἄρματα ἀσημοκουκλωμένους,
 'ψιλοὺς καὶ λιγνομέσιδες, σάν θιόλαις στολισμένους.
- 915 νὰ γαϊτανίζου 'ς τὸ χορὸ, νὰ λέσι μαντινάδαῖς,
 νὰ σειοῦνται, νὰ λυγίζονται μὲ τόσαις ταπεινάδαῖς,
 καὶ γέρους κι' ἀσπρμάλλιδες νὰ κάθονται 'ς τὴ ντάβλα,
 νὰ τρῶσι καὶ νὰ πίνουνσι' νὰ τραγουδοῦ μεγάλα.
 νὰ λὲ τραγούδια τοῦ σκαμνιοῦ, καὶ τοῦ πολέμου βάλη,
 920 κ' ἡ τάβλ' ἀποῦ τὴ μιὰ μερὲ, ν' ἀντικλῇ 'ς τὴν ἄλλη.
 Οἱ γέγληντζέδες 'πάψασι, 'πᾶσιν οἱ χαροκόποι,
 κι' ἀγνώριστος ἐγένηκε ὁ τόπος κ' οἱ γιανθρῶποι.
 Ποῦ ἐν' οἱ γιᾶντρες τῷ Σφακιῷ, οἱ γιᾶξιοι κι' ἀντρειωμένοι,
 'ς οὐλον τὸ κόσμον 'ξακουστοὶ, περισσὰ τιμημένοι;
- 925 ποῦ ἐν' οἱ γιᾶντρες τῷ Σφακιῷ οὐλοὶ μικροὶ μεγάλοι,
 ἀποῦ 'πρωτοσηκώσασι τοῦ βασιλεῖα κεφάλι;
 Δάσκαλε Γιάννη, 'ξακουστὲ, Πρωτόπαπ' ἀντρειωμένε.
 'ς τὴ γνῶσι κι' 'ς τὴ φρόνεψι ἅπ' οὐλοὺς 'παινεμένε.
 'Αν' ὀπολι, κι' 'Αράδενα κ' ἐσεῖς 'Αἰγιαννιώτες,
 930 ποῦ 'ναι τὰ παλληκάρια σας οἱ γιᾶμορφοὶ παιγιανιώτες;

- 'Αγώρια ποῦν' οἱ γιάντρες σας οἱ πολυοπαινεμένοι,
 'ς τῇ φρονιμάδες κ' εἰς τὸ ἀντρίξ 'ς τὸ κόσμον 'ξακουσμένοι;
 'Ασχύρου, ποῦν' οἱ Πάτεροι, αὐτ' οἱ Μαυροπατέροι,
 οἱ τιμημένοι 'ς τὴν ἀντρεία τῇ Κρήτης τὸ ξαθέρι;
 935 Λεβέντες Καλλιπραθιανοί, Νιμπριῶτες ἀντρειωμένοι,
 Γιωργιτσιανοί μου φρόνιμοι καὶ κοσμογυρισμένοι.
 Ποῦ εἰστε οἱ Βολουδιανοί, τῷ Σφακιανῶν ἀξάδες;
 'πωκάνετε κ' ἐτρέμασι τῇ Κρήτης οἱ πασάδες;
 Ποῦ εἰστε οἱ Δασκαλιανοί οἱ Μπούρμπαχοι καὶ ἄλλοι,
 940 καὶ Βλάχοι καὶ Σαπόληδες, κ' ἐσεῖς οἱ Στρατηκάχοι;
 Βαρδάχοι καὶ Σκορδύλιδες, καὶ σεῖς οἱ Κουτρουπάδες,
 ποῦ 'χετε 'ς τὴν παλάμη σας τσοὶ γιανιτσαράδες;
 Ποῦ εἰστε οἱ Σπαντιδιανοί, οἱ Μπούρμπαχοι καὶ ἄλλοι,
 οἱ Χούρδιδες, καὶ Σφακιανοὶ οὔλοι μικροὶ μεγάλοι;
 945 "Αλλους ἔφα' ὁ πόλεμος, κ' ἄλλοι 'ξήνητευτῆκα,
 κ' ἔρημα καὶ παντέρημα καὶ τὰ Σφακιὰ τ' ἀφῆκα.
 ἔρημα 'φῆκαν τὰ Σφακιὰ, κλιτὰ καὶ γρυνιασμένα,
 κ' οὔλα τ' 'Αγώρια καὶ Γαλιές κατατροχαλισμένα.
 Ποῦ 'ναι ἡ χώρα τῷ Σφακιῷ μὲ τὰ πολλὰ καράβια
 950 μὲ τὸ ἑκάτ' τῇ ἐκκλησίῃς' τὰ πλούσια τὰ σεράγια;
 Τὸ Μεσοχώρ' Ὀμπρὸς Γαλὸς, τὸ Θόλος, τὸ Γιωργίτση,
 οὔλα 'γενίκασι σωρὸς, καὶ δὲ 'βγορίζει σπιτί.
 Λιβανιὰ κ' 'Ανώπολι, Μουρί καὶ Κομιτάδες,
 ποῦ εἶνε τὰ κονάκια σας, χαμόσπιτα κ' ὀντάδες;
 955 "Αἰ-Γιάννη κ' 'Αράδεν, Λουτρὸ κ' 'Αγία-Ρωμέλη,
 'ποῦ τὰ καράβια 'κάνασιν οἱ Σφακιανοὶ μαρνέροι.
 Βρασκὰ, Βουβὰ, καὶ Πατσιανέ, κ' 'Αγώρια τὰ 'δικὰ σας,
 ποῦ εἶνε οἱ γιοντάδες σας, τὰ καμαρόσπιτά σας;
 οὔλα 'γενῆκαν τρόχαλος, καὶ ποῖος νὰ τ' ἀναχτίση,
 960 'ποῦ 'πιάσαν οἱ νοικοκυροὶ Ἀνατολὴ καὶ Δύσι
 γιὰ δὲ τῶν ἔκανε καρδιά, τσοὶ Τούρκους νὰ γροικοῦσι
 κ' ἄλλοι 'ς τὸν Ἄδην πῆγασιν, ἐκεῖ καὶ κατοικοῦσι.
 κ' ἐκεῖνοι 'ποῦ 'πομείνασιν ὅαν 'ξωτικοὶ γυρίζου,
 κ' ὀρεξὶ δὲ τῶν κάνει μπολεῖδ' ὅαν πρώτας νὰ καθίζου.
 965 μούδ' 'ς τὸ νοῦν τῷ τῷ βῶχαν, μούδ' 'ς τὸ λογισμὸν τῷ,
 πῶς θὲ νὰ δώσουσι βεργί, 'ς τὸν Τούρκο τὸν ὀχθρὸν τῷ.

- Μῆντα νὰ κάμουν οἱ φτωχοὶ, κακὸς ἔνε κι' ὁ ζόρες,
αὐτοὶ καλὰ τὸ λόγιασα' νὰ πάρουνι τσοὶ χῶραις-
κι' ὄντιμῳ δὲν ἠμπόρεσαν, δὲν ἔνε καὶ ἡτροπή των
- 970 μόνο πως τὴν ἐπάθασιν ἀπὸ τὴν κεφαλὴ των.
γιατὶ δὲν ἔχαν ἀφορμὴ μονάχοι των ἔξοῦσα,
ἔς τὰ χῶματὰ τωνε ποτὲ Τοῦρκι δὲν ἐπατοῦσα.
δοσίματα δὲν ἔδιδαν, μοῦδ' ἐγγαριὲς ἐκάνα,
τὰ δυὸ τῷ πόδια τῶν Τουρκῶ ἔς ἓνα παποῦτσ' ἐβάνα.
- 975 εἶχα καὶ τὰ καράβια τῷ 'ποῦ τῶν ἐκουβαλοῦσα,
σὰ μπέηδες καὶ πρίτζιπες εἰς τὰ Σφακιὰ 'περνοῦσα.
'Ας ἤθελα συλλογιαστοῦ, καλὰ νὰ τὸ μετρήσου'
οὐλους τσοὶ Τούρκους μοναχοὶ, πῶς θὰ τσοὶ πολεμήσου.
'Ο Μόσκοβος κιᾶν ἦτονε ἔς τὴ Γαῦδα γιὰ νὰ φτάξη,
- 980 πάλ' ἡ Τουρκιὰ ἐπρόφταινε νὰ τσοὶ μισορνημάξη.
Μὰ δίχως νὰ τὴ κάμουνι τὴ Κρήτη 'Ραμνησύνη.
νὰ τὰ ξεβγάλου τὰ Σφακιὰ δὲν ἦτο δικησύνη.
ἐκλείσασι τ' ἀμμάθια τῷ γιατί βαρεὶὰ ποναῦσα,
νὰ βλέπουσι τσοὶ Κρητικούς ἔς τὰ χάλια 'ποῦ περνοῦσα.
- 985 κι' ἐμοιάσασι τοῦ μέρμηγκα, 'ποῦ λὲ' ἡ παροιμία,
«τὸ πῶς σὰν τ' ὀργιστ' ὁ θεὸς τὸν κάνει σὰν τὴ μύιγιά'
φτερά τοῦ δίδει καὶ πετᾷ καὶ τὴ φωλιά τ' ἀφίνει,
καὶ βρίσκει τογε τὸ πουλὶ καὶ τὸν ἐκαταπίνει.»
'Εγ' Ἀναχνώστης τοῦ Παππᾶ τοῦ Σήρη τοῦ Σχορδύλη,
- 990 αὐτὰ 'ποῦ σᾶς 'διγήθηκα μὲ γράμμα μὲ κοντύλι,
ἀρχίνησα καὶ τὰ γράφα 'λιγάκι καθε 'μέρα,
κ' εἰς τὴν Παποῦρα κάθου μου 'στὸν Γκίβερτ' ἀπὸ πέρα'
εἰς τὴν Παποῦρα κάθουμου, γιατί εἴμου γγαλονόμος
καὶ μὲ τὸν πάρμπα Πατζελιὸ ἀποῦ 'τον τυροκόμος'
- 95 κι' ἐγὼ ἐκράθιουν τὸ χαρτὶ κ' ἐκράθιου καὶ τὴ 'μπένα.
κ' ἐκεῖνος μοῦ 'διγάτονε καὶ τᾶγρφ' ἓνα ἓνα.
ἐκεῖνος μοῦ 'διγάτονε τὸ Δάσκαλον τὸ Γιάννη.
τ' ἀμμάθια του δακρύζουσι, σὰ 'τὸν ἀναθηθῆξη.
ἡ γιόμιλιά του κόβγετο, συλλογιασμοὶ τὸν πιάνου,
- 1000 καὶ μαύρους ἀναπτενχομὸς τὰ σωθηκά του βγῆχου!
Πόσα καὶ πόσα βάσανα, πόσαις καὶ πόσαις λύπαις,
τοῦρχοντα ἔς τὸ συλλογιασμοῦ, πόσοι καῦμοι καὶ πρίκες!

- Ἀναστοράτο μονομιᾶς τοῦ Καστελιού τσ' ἀνθρώπους,
 τσοὶ χωριανούς του κ' ἐδικούς, τσοὶ φίλους καὶ συντρόφους.
- 1005 ν' ἀναστοράται τὰ Σφακιὰ, τσ' ἀντρες καὶ τὰ καλὰ τω,
 τὰ πάθη καὶ τὰ χάλια τω, καὶ τ' ἀποδόματὰ τω.
 τραγουδητὰ μου τὰ ἴλεγε, γιὰτ' ἔνε ριμαδῶρος,
 γιὰτ' ἔχει κ' ἀποῦ τὸ θεὸ τὸ πλεὸ μεγάλο δῶρος.
 ὅσα δὲν εἶδ' ἐκάτερε, κ' ὅσα 'δε δὲν τὰ ξέχνα,
- 1010 γιὰτ' ἔχει καὶ θυμήτικὸ πλεϊότερ' ἀπὸ κιανένα.
 Καὶ ποῖός 'μπορεῖ νὰ διγῆθῃ ἐκεῖνα 'ποῦ θυμάται,
 κ' εἰς τὸ τραγουδι νὰ τὰ πῇ, ἐκεῖνα 'ποῦ διγᾶται;
 πολλὰ τ' ἀμμάθια τ' εἶδασι, κ' ἀκούσασι τ' αὐθιὰ του,
 βάσανα, πάθη, καὶ καὶμοὶ ἀσπρίσαν τὰ μ' ἀλλιά του.
- 1015 Σ' τὰ χίλια ἐφτακόσια ἔγδονταῖζε ἔτος,
 'ποῦ τοῦ Δασκάλου τὸ γκαιρὸ, δεκάζε χρόνοι ἐφέτος.
 'ποῦ βᾶστου 'ς τὸ σακουλι μου μπένα, χαρτί, μελάνι,
 καὶ τὸ τραγουδι τὸ γράψα, τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη.
 Μ' ἂν εἶν' τὰ γράμματα σφαλτὰ, τὰ λόγια δίχως χάρι
- 1020 ἂν εἶν' τυροκόμου μάθησι καὶ μπένα μιτατάρη)
 ἂν εἶν' τὰ γράμματα σφαλτὰ, τὰ λόγια μπερδεμένα,
 συμπάθει' ὅσοι τ' ἀκούετε δὲν εἶνε κ' ἀπὸ 'μένα.
 'Σὰν αἰγιόδαρης ὁ φτωχὸς πὸ κάτ' ἀποῦ τὸν πρίνο,
 τὸ γράψα ὡς ἐκάτερα, τῶ γνωστικῶ τ' ἀφίνω.
- 1025 νὰ τραγουδοῦσι θλιβερὰ οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
 νὰ τότε κλαῖν τὸ Δάσκαλο, καὶ τῶ Σφακιῶ τὸ χάλι.
 καὶ νὰ μὴ λείη καὶ κιανεὶς γιὰ τὰ γραφόμενά μου,
 γιὰτ' ἄλλοι, τὰ διγῆθηκαν πολὺ προτῆτερα μου.
 κ' αὐτὸς ὁ μπάρμπα Μπατζελιὸς ἐδᾶ, 'ς τὰ γεραθιὰ του,
- 1030 τὰ εἶδε μὲ τὰ μμάθια του, τ' ἀκουσε μὲ τὰ αὐθιὰ του,
 κ' εἶχε κ' ἐπιθυμιὰ πολλή πάντα νὰ τὰ διγᾶτο,
 σὰν τὸ ψαλτῆρ ὁ δάσκαλος ἀπόζω τὰ θυμάτο!

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΛΗΔΑΚΗ

- 'Σά θέλετε νά μάθετε ἀκούσετε 'λιγάκι,
 πῶς τὸν ἐσυγυρίσασιν τὸ δόλιον 'Αληδάκη,
 ἴντα λογίως οἱ γαργεροὶ 'ς τὸν Πύργο τὸν ἐκλείσῃ,
 τὴν ἀφορμὴν, πῶς ἦτονε, ποῦ τὸν ἐκαταλύσῃ.
- 5 Χρόνοι πορπάτουν ἐκατὸ, κ' ἄκομῃ παρεπέρα
 'ποῦ οἱ Τούρκοι τὴν ἐβάλασι τὴν Κρήτην εἰς τὴ χέρα!
 κ' ἐπολεμοῦσ' ἀδιάκοπα εἴκοσι πέντε χρόνους,
 κ' ἐμάχισι τσοὶ Βενετοὺς κ' ἐπῆγ' 'ς τσοὶ δχιμόνους.
 Ἀποῦ τὴν Κρήτην 'διώξασι οὐλοὺς τσοὶ Βενετσιάνους,
- 10 'κ' οἱ Κρητικοὶ καλλιᾶχασιν αὐτοὺς τσοὶ Μουσουλμάνους.
 μ' ἀπὸ κακὸ εἰς χειρότερο ἐπέσασιν οἱ μαῦροι,
 καὶ δὲν κατέχουσι νὰ 'ποῦν Τούρκ' εἶν' καλλιᾶ, γ' οἱ Φράγγοι
 καὶ Φράγγους καὶ Σαρακηνοὺς, κρουσάρους κ' Ἀλλαμάνους,
 οὐλοὺς τσοὶ δοκιμάσασι καὶ Τούρκους κ' Ἀτζιγκάνους,
- 15 οὐλοὺς τσοὶ δοκιμάσασι κ' ὄντε, τσοὶ θυμηθοῦσι,
 'ποῖός ἦτον ὁ καλλήτερος δὲν ἔχουσι νὰ 'ποῦσι.
 Κρήτην τὸ φλόρε τῶν νησιῶν κωρῶνα τοῦ Λεβάντε,
 π' ἀνάμεσα 'ς τὸ πέλαγος στέκεις ὥσά διαμάντε,
 'ποῦ 'ς τῶν Ἑλλήνων τὸν καιρὸ πολὺ 'το τὸνομά σου,
- 20 κ' ἔδ' αὐρὸς καὶ χαλασὲς εἶνι τὰ λείψανά σου.
 Δὲν ἦτο κρίμ' οἱ βάρβαροι ἀπάνω σου νάράξου,
 κιἀπόκλις Τούρκοι νάρθουσι γιὰ νὰ σάπορρημάξου;
 Κρήτην 'ποῦ γέννησες θεοὺς κ' οὐλοὶ σὲ μακαρίζου,
 δὲν ἔνε κρίμ' τὰ θεργιὰ τάχρηγ' νὰ σὲ σκίζου;
 τὰ νύχ'ια τω' 'ς σπλάγγα σου μέσα νὰ τὰ βουτοῦσι,
 'σάν ὄχεντρες τὸ γαῖμά σου, 'σὰ φίδ'ια νὰ ρουφροῦσι;
- 25 Κρήτην π' ἀνάθρεψες θεοὺς μὲ τὴ δικὴ σου βρῶσι,
 δὲν ἔνε κρίμα τὰ θεργιὰ τάχρηγ' νὰ σὲ τρῶσι;
 ἴντάκαμες τὴ μοίρας σου 'ς αὐτὸ τὸ ροιζικὸ σου,
 κ' οὐλοὶ σὲ παραιτήσασι 'ς τὰ χέρρη τῶν ὀχθρῶ σου;

- 30 Κατάρρα πατρογονική ἀπάνω σου τὴν ἔχεις,
 κι' ἀποῦ τὸν ἕνα βάρβαρο 'ς τάλλου τὰ 'νύχια πέφτεις.
 Χρόνοι προπάειουν ἑκάτὸ πόφυγι' ὁ Βενετσιάνος,
 κι' ἀπ' ἄξιος κληρονόμος του ἐπόμειν' ὁ Σουλτάνος.
- 35 'Σ τὰ χίλια ἐξακόσια καὶ εἰς τὰ ἑβδομηντα
 ποῦ ἕνας ἦτο Σφακινὸς καὶ Τοῦρκοι ἐννενηντα.
 οἱ Σφακιανοὶ 'ποράσισα πόλεμο' νὰ σηκώσου,
 τὴν ἄζουδη πατρίδα τω νὰ τὴν ἐλευτερώσου.
 γιὰ δὲ τῶν ἔκκενε καρδιὰ 'ς τὰ σωθῆκα 'πονούσα,
- 40 νὰ βλέπουσι τοὶ χάσιкуς 'ς τὰ πάθη ποῦ τραβοῦσα.
 πόλεμος τῶν ἐμύριζε κεῖχα' καὶ συφωνίαις,
 νὰ σηκωθοῦ κ' εἰς τὸ Μωργιᾶ κι' ἀπάνω 'ς τὴ Βλαχίας.
 Μ' ἄς ἤθελε μπερδουκλωθῇ 'ς τὴ στράτα νάποθάνη,
 'ποῦ τὸ μαντάτο ἤφερνε τοῦ Δάσκαλου τοῦ Γιάννη,
- 45 ἀποῦ ἦτο πλούσιος κι' ἄρχοντας ψιλογραμματισμένος,
 κ' ἦτονε κ' εἰς τὴν ξενιθεῖα περισσὶα ἔακουσμένους.
 κ' ἦτο καὶ πρῶτος τῷ Σφακιῷ μ' οὔλη τὴ δικησύνη,
 'ς οὔλη τὴν Κρήτην ἔλεγεν, νὰ κάμῃ 'Ρωμηοσύνη.
 'ποῦ 'ς τὰ Σφακιὰ τ' ἀπόσωσεν αὐτόνο τὸ χαμπέρι,
- 50 πῶς οἱ Μοσκόβ' ἐπλάκωσαν εἰς τοῦ Μωργιᾶ τὰ μέρη,
 κ' ἐπήρασιν ἡ κεφαλὰς τῷ Σφακιανῶν ἄερα,
 ἀπὸ καιρὸ τὸ 'γδέχουντα νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα,
 σπουδαχτηκὰ 'ρδινιάζονται, ὡς ἦρθεν ἀπὸ 'πάνω,
 ἀπὸ τὴν Κρήτ' ἐγλήγορα, νὰ διώξουν τὸ Σουλτάνο.
- 55 Μὰ κι' ὁ Σουλτάνος τᾶκουσε, πολλὰ τοῦ βαροφάνει,
 'ς τὴν Κρήτη μὲ τὸ μπουγιουρτί τὸ μουκαρέμι φθάνει.
 Ἐνα φερμάνι ἔπεψεν οἱ Τοῦρκοι νὰ κινήσου,
 νὰ τὰ πατήσουν τὰ Σφακιὰ κι' οὔλα νὰ τὰ φανίσου.
 πασάδες καὶ γιαννίτσαροι οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
- 60 νὰ 'βγοῦν νὰ κάψου τὰ Σφακιὰ 'ποῦ σήκωσαν κεφάλι,
 νὰ 'βγοῦ νὰ κάψουν τὰ Σφακιὰ καὶ νὰ τὰ σιωρημάξου,
 τὸ ἄνθρώπους τὰ σκωτώσουτι γῇ σκλάβους νὰ τοὶ πιάσου.
 Οὐλ' ἡ Τουρκιὰ ξεκίνησε κι' ἀπὸ τὰ τρία κάστρα,
 χιλιάδες ἀναρίφνητες, σὰν τοῦ Γενάρη τᾶστρα,
- 65 τὸν ὀρισμὸν τοῦ Βασιλεῖα νὰ τὸν ἐξετελειώσου,
 νὰ τὰ πατήσου τὰ Σφακιὰ φωθιά νὰ τῶν ἐδώσου,

- ὄρεϊ ποῦ τὴν εἴχασι κ' ἐκάμασιν το κ' ὅλας,
 ἀπὸ καὶρὸ τσ' ἐμάχοντο τῷ Σφακιανῷ τῇ χώρας
 κ' ἐδὰ ποῦ βρῆκαν ἀφορμὴ θὰ τήνε συγυρίσου,
 70 κάψαλο καὶ λουσόθυρο ἔχουν νὰ τὴν ἀρίσου.
- Μαζώχτηκαν κ' οἱ Σφακιανοὶ 'ς τῇ Κράπῃς τὸ πηγάδι,
 καὶ πολεμοῦν ἀδιάκοπα ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδου
 πάντ' μπροστὰ τοῖς πέρνουσι, συχνὲ πυκνὲ τοῖς σποῦσι,
 75 γιουρργιάρουντζοὶ ποῦ τοῦ Καστρεῖ, χιλιᾶδες καταλυοῦσι
 ντόπιους πολλοὺς καὶ ξενικοὺς μπέηδες καὶ ἀγᾶδες,
 τ' ἀθήρι τῇ γιαννιτσιαρίᾳς τοῖς καθαυτὸ μπουρμᾶδες.
 Λαγγά, φαράγγι, καὶ σελιά, κορφαὶς καὶ ριζουβούνι,
 οὐλα γεμίσασι τουρκιὰ πυκνὲ σὰ μελιγκούνι.
 Βαστοῦν τὰ πόστ' οἱ Σφακιανοὶ Τοῦρκοι μὴ τῶν τάρπαξου,
 80 Μ' ἀπούνι 'λίγ' οἱ γι' ἄζουδει, ποῦ νὰ πρωτοπροφτάξου;
 'ς τῇ εἰκοσιέξει τὰπριλλιοῦ μιὰν Παρασκὴν ἡμέρα,
 οἱ Τοῦρκοι μπῆκαν 'ς τὰ Σφακιὰ μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὴ χέρα.
 τὴ Τουρκιὰ ποῦ πλάκωσεν 'ς τὸ Σφακιανὸ Καστέλι,
 θαμμάτον πῶς ἐπομένει γέροντας γῇ κοπέλι.
- 85 ἀπ' ἐμαυρίζαν ἡ κορφαὶς, τάρμια καὶ οἱ παποῦραις,
 'ς τοῖς λάκκοις ἐστοιβιζοῦντο 'σάν τὰ σφαχτὰ 'ς τῇ
 κούρταις.
- δὲν ἦσαν μόνον τουρκιὰ, μὰ καὶ ῥωμηοὶ χιλιᾶδες,
 ποῦ μὲ τὸ ζόρε τσ' ἔπερνα, τοῖς δόλιοις, οἱ μπουρμᾶδες.
 γιὰ βορδονάρους τοῖς τραβοῦ καὶ μὲ τὰ κτήματά τω,
 σὰ σκλάβους τῶνε τσ' ἔχουσι γιὰ πᾶσα μιὰ δουλεία τω.
- 90 Ὁ πόλεμος ἀδιάκοπα βαστᾷ τὸ καλοκαίρι
 κ' οἱ Τοῦρκοι καίσι τὰ χωργιὰ γιαλιαὶς καὶ 'πάνω μέρη.
 κ' οἱ Σφακιανοὶ δὲ βαγεστοῦ νὰ κάνουσι γιουρούσια,
 μὰ μιὰ φορὰ ποῦ τῇ πολλαὶς τῇ ζώνουν εἰς τὰ Κρούσια.
 βάνου τσ' Ἀράδενας φωτὶ καίσι τὸν Ἀϊ Γιάννη,
 95 καὶ πέρνουσι καὶ ζωντανὸν τὸ Δάσκαλο τὸν Γιάννη.
 ἐπῆρα καὶ σκλαβώσασι οὐλους, ὅσους προφτάξα,
 καὶ τσ' ἄντρες ἐσκοτόσασι καὶ τὰ παιδιὰ ἐσφάξα.
 τοῖς γέροις ἐτσουρούσασι, τῇ γραιίδες τῇ καυμέναις.
 κ' οἱ Σφακιανοὶ τὸ δίκιο τῶν ἀντρίστια τὸ κάμα,
 καὶ 'πῆρασι τσ' ἀπάντρεφταις κ' αὐταῖς τῇ παντρεμέναις.

- 100 κ' οἱ Σφακιανοὶ τὸ δίκηρον τῶν ἀντρίστικα τὸ 'κάμα,
μὰ νὰ βυστάξου τὴν Τουρκιὰ δὲν ἦτο μικρὸ πρᾶμμα.
Πολὺν καιρὸ λείπει Τουρκῶν ἐτρώγασιν οἱ σκάρες,
μὰ κί' οὐλοὺς δὲν τοὶ κόβγασιν, ἀν' ἦτα κί' ἀγκινάρες·
καὶ δὲν τὸ συλλογιάζοντα ὄντες ἐσηκωθῆκα,
- 105 κακὸν ὁποῦ τὸ κἄμτσι κί' αὐτοῖνοι 'φανιστῆκαν·
μὴ πάρτε 'σκοτωθῆκασι γῆ σκλάβοι ἐπικστῆκα,
κί' γιᾶλλοι 'ς τὰ καράβια τῶ 'επρόφταζαν καὶ μπῆκαν·
καὶ μὲ μεγάλη λύπησι καὶ μὲ μεγάλη πρίκα
ἐπῆγτσι 'ς τὴν ξενιθειὰ καὶ τὰ Σφακιὰ τάφῆκα·
- 110 κί' γιᾶλλοι 'ποφασίσασι καὶ μείναν 'ς τὸ 'Αμουδάρασι,
'ς τὴ Σθουριχτὴν ἡβήκασι οὐλοὶ γυναῖκες κί' ἄντρες·
αὐτὸς ὁ Βολουδόπολος μαζὺ μὲ τὸν Μπουρδούνη,
κί' αὐτόνος ὁ Μανούσακας τῇ Νίμπρος τὸ κεντοῦνι
ἐκεῖ 'ς τὴ μέση 'ς στὴ κορφαῖς ἐβάσθηκαν νὰ ζιοῦσι,
- 115 κ' ἐκεῖνοι 'ποῦ γλυτώσασι 'ς αὐτοῦνοὺς τὸ χρωστοῦσι·
κί' ἀπὸ 'κεῖ μέγα πόριζαν τὰ δράκεια 'ποῦ πεινοῦσα,
καὶ ζωντανοὺς τὸ 'γαρηνοὺς ἐπὶ καὶ 'κεῖ τὸ 'ἀρπούσα.
Κί' ἀπῆς ἐμίσεψ' ἡ Τουρκιὰ κί' αὐτοῖνοι 'κατεβῆκαν,
τὰ σπῆθια τῶνε κάψαλο καὶ τρόχαλο τὰ 'βρῆκα·
- 120 μ' αὐτὸ 'ναι τὸ μικρότερο κακὸν ἀποῦ τὸ εὐρήκει,
πέτρες καὶ πρίνου 'ς Τουρκιὰ ἀλήθεια τῶν τάφῆκει·
χτιστάδες δὲ 'χρειάζονται μονάχοιν τῶ τὰ χτίζου,
χῶμα δὲν τὸ νὰ λείπεται γιὰ νὰ τὰ χωματίζου·
κῆνια νὰ ρᾶσιν οἱ φτωχοί, τὰ ζᾶ τῶν ἀποκάμα,
- 125 καὶ ποῦ θεὸ νὰ χτυπίσουσι γιὰ νὰ γυρεύουν πρᾶμμα ;
δὲν ἔχουσι νὰ βόσκουσι, νὰ σπέρνου, νὰ θερίζου,
πολλὰ κακὰ τὸ εὐρήκασι, πολλὰ τοὶ τριγυρίζου·
κράβγχι πλειὸ δὲν ἔχουσι νὰ τῶνε κουβαλοῦσι,
κί' ἀδὲ στριφογυρίζονται, κακὰ θεὸ νὰ περνοῦσι,
- 130 Μ' αὐτοὶ δὲν ἦσα κουζυλοὶ νὰ 'πάσι νὰ ζκρώσου,
'ς τὰ ῥημασμένα τὰ Σφακιὰ τῇ πείνης νὰ κρώσου·
ἀποκρεμοῦντα χαμηλὰ τὸ 'γάδες ἐτρογαῦτα,
βούγχι καὶ 'γιδεπρόβχτα ἀπάνω 'κουβαλοῦσα,
βούγχι καὶ 'γιδεπρόβχτα ἐκάναν ἴσια 'πάνω,
- 135 καὶ γιαντισάρους δὲ ψήφου, πασὰν οὐδὲ Σουλτάνο·

- μὰ καὶ Ρωμηοῦ νὰ τύχαινε δὲν τοῦ τἀναγυρίζου,
καὶ μήπως ἔχου κ' οἱ Ρωμηοὶ πρᾶμμα 'ποῦ νὰ τὸρίζου ;
κί' ἀπ' ὅλους ἐκεντρῶνασιν αὐτὸ τὸν 'Αλγδάκη,
ποῦ ἦτο 'ς τὸν 'Αποκώρωνα ἀλούνιστο χαράκι·
140 ποῦχε κοπάδι' ἀλάλητα καὶ κάμπους καὶ λιβάδια,
καὶ μιτατοκαθίσματα μὲ βρύσες καὶ πηγάδι·
δάσα, βουνὰ καὶ χειμαδιά, στέρνες καὶ ποτιστήρι·
κουράδι· τὰ γιγνίσουσα, κοπάδια τὰ μπεγίρι·
'ληφούτα καὶ λετριβιδί· χαλέπες καὶ χωράφια,
145 κ' εἰς τὸ Χανιώ τὸ Τοπαλτί μετόχια καὶ κονάκια,
περβόλια, μελισσόκηπους, ἀμπέλια, πατητήρια,
ἀλώνια καὶ ζευγόσπιτα, καὶ χόρτα καὶ παίρι·
μιτάτα εἰκοστέσσερα ἔστεινε 'στὴν ἀράδα,
συγκρατιχὰ 'ποῦ τὴ Γωνιὰ νὰ φτάξου' 'ς τὴ Λιβὰδα.
150 Οὐλὴ τὴν 'Ρίζαν ὠρίζε, χωράφια καὶ χαλέπαις,
ἀπὸ τοῦ Σφάραγκο γιὰ μίξ, νὰ φτάξῃ 'ς τὴν Καρέδαις·
κισούλα, μαδάρες καὶ κορφαίς, ἦσαν εἰς τὴν ἐξί·
ἀπὸ τῆς Γούρναις στὴ Γωνιά, ἐπίνασιν τὰ ζᾶ του·
κί' οὐδὲ καὶ δὲν ἐντρέπατο νὰ λήγῃ τῷ βοσκῶν του,
155 νὰ μπιζιγάρου Σφακινοὺς νὰ κάμῃ τὸ σκοπὸν του,
γὰ νὰ τοὶ μπιζιγάρουσι καὶ μέσα 'ς τὰ χωριά των,
νὰ μὴν το' ἀφίνου ἥσυχους 'ς τὰ χάλια τὰ δικά των.
Μᾶχε καὶ μιτατάριδες, καὶ δούλους καὶ ζευγάδες,
δασκάλους καὶ συμπασιδες, 'πὸ ντόπιους κί' ἀραπάδες,
160 κ' ἐμπλέκουνταν τοὶ Σφακιανοὺς 'σάν ἤθελαν τοὶ σμίξου,
'ς τὸν πόλεμον ἐπιάνουντα, 'σάν ἤθελ' ἀπαντίξου,
γιατὶ 'ποῦ τὸν ἀγάντωνε ἦσαν δασκαλεμένοι,
νὰ μὴν ἀφίνου Σφακιανὸ 'ς τὸν τόπον του νὰ 'μπαίνῃ·
κί' αὐτοῦνους, καὶ τὰ ζάτωνε νὰ τ' ἀποσκυλλακοῦσι,
165 'ς τὸν ἐδικό του τὸ ναγιὲ πόδα νὰ μὴν πατοῦσι·
καὶ μὴν ἡμέρα τὰ σφαχτά τοῦ παππᾶ-Σήφη φεύγου,
καὶ μετὰ 'ς τὴ μαδάρα του ἐπήγασιν καὶ 'μπαίνου·
κί' ἀρπούσιντα συγκούραδα κιανένα δὲν ἀφῆκα,
πεσκίσι τοῦ Μπραῖμ-ἀγᾶ 'ς τὸ Μπρόσνερο τὰ πῆγαν·
170 μὰ ἐσηκώθη κί' ὁ παππᾶς 'ς τὴ 'Ροδαζέν ἡβγαίνει,
καὶ τὸ μιτάτο τοῦ ἀγᾶ, 'ς τὸν Καλλιχράτη πχαίνει,

- οὐλα, τουπειά, ξεπορταρές, λαβέντζια κι' ἀρμεγάργια,
καυκιά, μυζήθρες κι' τυριά κι' ὅσ' ἔβραι κουράδια·
- 175 ἐπῆραν στείρα κι' ἔγγαλα, στείρους γκαλονόμους,
κι' μαντρικοῦδες, κι' ἀρχαγούς, θυλάκια τυροκόμους·
χαλοῦ καὶ τὰ μιτάτα του καὶ πέτρα δὲν ἀφήκα,
τοῦ παππᾶ Σίφη τὰ σφαχτὰ πολλὰ ξυνὰ τοῦ 'βγήκα.
- 180 Μὲ κάθε 'μέρα, 'πὸ παντοῦ τοῦ παίρνει τὰ μαντάτα,
πῶς θὰ τὸν κάμ' οἱ Σφακιανοὶ νὰ μὴν ἔχη μιτάτα·
κι' ἀκόμη κ' οἱ ζευγάδες του τοῦ τῶλεγαν κἀθάργια.
πῶς θὰ τὸν κάμ' οἱ Σφακιανοὶ νὰ μὴν ἔχη ζευγάργια·
ζημιὸ ποφάτισε κι' αὐτὸς γιὰ νὰ τοὶ 'ξολοθρεῖψη,
τὰ ἔχη του μιὰ καὶ καλή γιὰ νὰ τὰ 'ξεμπερδέψη·
- 185 καὶ τοῦ 'ποσκέφτει κι' ὁ πασὰς πῶς θὰ νὰ τοῦ βοηθήσῃ,
νὰ 'βγῇ ναύρη τοὶ Σφακιανούς οὐλοὺς νὰ τὸ 'ἀρχνίσῃ.
Τρεῖς χρόνοι μόνο 'πέρασα, 'ς τοὶ τέσσερης ἀπάνω,
ποῦ τὰ Σφακιὰ τὰ ρήμαξε, τὰσκέρι τοῦ Σουλτάνου,
ποῦ κι' 'Αληδάκης βάρθηκε τὰσκέρι 'νάρματωση,
- 190 κι' ὅσοι 'πομείνα Σφακιανοὶ νὰ τὸ ἀποτελειώσῃ·
'Σ τὸ Μπρόσνερον εἰς τὸ χωργιὸ κἀνει τὸ 'έτοιμασιες.
κι' ἀσκέργια γράφει διχλληχτὰ, πεζοὺς καὶ ἀτηλῆδες·
ψωμιὰ μπαρούθια κι' ἄρματα τὸν Πύργο του γεμίζει,
κι' οὐλημερνὶς τοὶ Σφακιανούς, στέκει καὶ ροθερίζει·
- 195 πῶς 'ς τὰ Σφακιὰ 'σάν τοὶ χοχλιοὺς θὰ 'βγῇ νὰ τσοίμαζῶνῃ,
'ς τὴ Σβουριχτὴ κι' ἂν ἀνεβοῦ κιχνεὶς δὲν τοῦ γλυτώνει.
Ζημιὸ 'ποφάτισαν κι' αὐτοὶ νὰ τόνε ροθερίσου,
νὰ κτεθεοῦν 'ς τὸ Μπρόσνερο νὰ τόνε ξεφτύλισου·
γιὰ δὲν τόνε βκατοῦσι πλειὸ, 'σάν σκύλλους τοὶ μπαχίζει,
- 200 νὰ τοὶ μαζῶσι 'πὸ παντοῦ καὶ νὰ τοὶ τριγουνίζει·
νὰ μὴ 'μποροῦ' καλόβολα νὰ 'βγοῦ' 'ποῦ τὰ χωργιά των,
καὶ νὰ προβάλουν 'ς τὴ κορφή, δὲν εἶχα τὴν ἐξάντω,
ξέγνωτους νὰ μὴν τὸ ἀφίνη πλειὸ καὶ νύχτα μοῦδε 'μέρα,
βλέπου κι' ἀπὸ τὰ χέργια του δὲν ἔχρυνε γλυτέρα·
- 205 καὶ μαντατοφορίζονται οὐλοὶ ν' ἄρματωθοῦσι,
καὶ νὰ μονομεργιάσουσι νὰ 'δοῦν πῶς θὰ τὸ 'βροῦσι.
Νὰ ξανακαμουν πόλεμο εἶναι 'ποφασισμένοι,
'ς τὰ Σκύφου πρεμαζώνουντι στραθιώτες ἀντρεπωμένοι,

- καὶ μπογαράδες καὶ λιγνοὶ, μὲ τὴν μακριὰν χεροῦκλιν,
 210 καὶ μὲ τὰ στήθια τάνοιχτά, καὶ μὲ τὴν ποδαρούκλιν,
 μετὰ μακρὲ τῶνε σκουλιὰ, μὲ τὴν 'πισσοκαυκάδιν.
 τὰμπέθειαιτω' τὰ μαλλιάρα, καὶ τσ' ἀνοιχταῖς κουτάδες·
 καὶ μὲ τοῦφέκα γαργερὴ βαστοῦσιν εἰς τὴν χέρν,
 'ς τὴν μέσην ἓνα μπίστολο, καὶ μὲ σκουρομαχέρα·
 215 'ς τὴν ῥάχην ἓνα σάκκουλο μὲ τὰ χοντρά βαστάγια,
 καὶ καμωμένο 'ξαργουτοῦ νὰ βάνη δυὸ κριάργια·
 ἀλλοῖνε καλοκαιρινοὶ, κ' ἄλλ' εἶνε γαμπαδάτοι,
 κιᾶλλοι μὲ τὴν ρασόκαρτσες, κιᾶλλοι 'ποκαμισάτοι·
 κ' ἡ φορεσιά καὶ τ' ἄρματα λιγάκι καπνισμένα,
 220 καὶ μὲ λουργιὰ ἐπὶ καὶ 'κεῖ ραμμένα καὶ δεμμένα.
 'Εσηκωθῆκα καὶ πολλὰς γυναῖκες κ' ἀκλουθοῦσι,
 κιανὲ καὶ γίνῃ πόλεμος καὶ αὐταῖνες νὰ βοηθοῦσι·
 κ' ὡς ἦσα 'ποκαμισαρές καὶ μὲ τὴν κουτελίτες,
 τὴν σοῦφρες καὶ μὲ τὴν ποδιές καὶ μὲ τὴν πηγουνίτες·
 225 ἀφῆκαν σπύθια καὶ παιδιὰ, τὴν ῥόκες καὶ τ' ἀρδάχθια,
 δίχως νὰ κλάψουν κι αὐλίζε, δίχως νὰ χύσου δάκρυα·
 τσ' ἀνθρώπους τῶνε μοναχοὺς δὲ θέλουσι νὰφίσου,
 μὴ πᾶσιν εἰς τὸν πόλεμο καὶ δὲ ξαναγυρίσου.
 'Σ τ' 'Αρχοντικὸ 'ς τὸ σόχωρο, εἰς τὸ δροσιὸ τοῦ πρίνου,
 230 καλοὶ κακοὶ μονομεργιοῦ, νὰ δοῦν ἔντα θὰ γίνου·
 γυναῖκες, γέροντες καὶ νιοί, οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
 ἐκεῖ μονομεργιζοῦσι, νὰ κάμουν ἓνα χάλι·
 κ' ἀπῆς ἐμαζωχτήκασι, ὁλόγυρα καθίζου,
 κ' γιᾶλλοι στᾶκουσιν ὀρθοί, 'ς τσοὶ τοίχους ἀκουμπίζου·
 235 καὶ λείει ὁ ἓνας τὸ μακρὸ καὶ ὁ ἄλλος τὸ κοντό του,
 καὶ ὁ κάθε γείει τὴν γνώμην του ὡς φτάνει τὸ μυαλό του·
 λείει τῶν καὶ ὁ Μανούσακας, μὲ τὴν χόντρη φωνάρα,
 καὶ μὲ τὴν 'ποκαμισάν του, καὶ τὴν πλατὲ 'ζωνάρα,
 ἀποῦ ἦτονε καὶ ἡ γιᾶφορμή, γιὰ νὰ περμαζωχτοῦσι,
 240 καὶ ἔδᾳ 'σάν τοῦ πνευματικοῦ τὰ λόγια του γροικοῦσι·
 καὶ ὅσα τῶν εἶπε, ὡς ἔδᾳ, οὐλάνε παραιμίας,
 καὶ 'βγαίνουνσι καὶ ἀληθινὰ 'σάν νῆνε προφητείας.
 —Μωρὲ παιδιὰ, γροικήσετε καὶ μένα τὴν βουλή μου,
 ἀποῦ σὲ τίθω βασιλεῦ, ἄσπριτ' ἡ κεφαλή μου·

- 245 δέν κρίνω νάνημένωμε καὶ ἔτσι νὰ καρτεροῦμε,
τὸν Ἀληδάκη γλήγορα ἐπὰ θὰ τὸν δεχτοῦμε·
μετρήσετέ το γνωστικὰ, τὸ πῶς δὲ μᾶς συφφείει,
εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ ξαναβγῇ τὸ Τούρκικον ἀσκέρι·
θὰ κάψουν τὴ καλύβα μας, ὅαν τὴν ἐξανακάρω,
- 250 κί' οὐλ' ἡ φτωχεῖά μας θὰ χαθῇ, κιᾶν ἔχωμε καὶ πρᾶμμα·
κί' ὅσοι γλυτώσουν ὕστερα θὰ μείνου δίχως βράκκα,
καὶ σπῖθια καὶ νοικοκυργιά θάργισου 'ποῦ τὴν ἄκρα
γίγν' Ἀληδάκης τὸ σκυλλί ἔνε 'ποφασισμένος,
γῆ' μείς νὰ ξεκληρίσωμε, γῆ' κείνος ξεβγαρμένος.
- 255 Μόν' ἄς ἀποφασίσουμε κάτω νὰ κατεβοῦμε,
'ς τὸ Μπρόσνερο, 'ς τὸν Πύργο του νὰ 'πᾶμε νὰ τὸν βροῦμε·
νὰ μὴν τάφισωμε καὶρὸ τ' ἀσκέρι νάρματῶση,
καὶ κάμει οὐλαὶς τὴ δουλικὴ νῆρθη νὰ μᾶς πλκώσῃ·
καὶ ὅαν τὸν ἐξεκάρωμε, γλυτώνουν τὰ παιδιά μας,
- 260 γλυτώνουσι τὰ ἔχη μᾶς καὶ τὰ νοικοκυργιά μας·
κί' ὁ βασιλεῖας θεὶ νὰ τὸ ἰδῇ τὸ δίχτρο τὸ δικό μας,
καλὰ ποῦ τοῦ τὸ κάμαμε, θὰ πῇ, κί' ἄς εἶν' ὀχθρὸς μας·
κ' οἱ Τούρκοι δὲν ἀποκοτοῦ' κίχ'ένας δὲ σιμώνει,
γιατί, κιᾶν ἐλιγάρωμε, μᾶς ἐφοβοῦντ' ἀκόμη.—
- 265 Καὶ τότες ἀποκρίθηκ' αὐτὸς ὁ παππᾶ-Σίφης,
'ποῦ τᾶλεγε τὰ λόγια του ὅαν νᾶτονε προφῆτης,
κί' ἦτονε καὶ τοῦ Καστελλιοῦ στόμα, σὲ τέθλια βάλῃ,
τοῦ Καλλικράτη ἡ πρεπειὰ, ξεχωριστὸ κεφάλι·
—αὐτ' εἶπε Θεοῦ φῶτισι, Μανούσακα, ἡ βουλή σου,
- 270 κί' ἄφης πῶς εἰς τὰ βάσανα ἄσπρισ' ἡ κεφαλὴ σου·
ἐμένα μου τόνειρεψε γεῖς μὲ τὸ καμηλαῦκι,
νὰ 'πᾶμε νὰ χαλάσωμε τὸν πύργο τ' Ἀληδάκη·
κί' ἀπόψ' εἶδ' 'ς τὸν ὕπνο μου τὸν Ἅγιον Νικήτα,
καὶ μοῦλεγε 'ς τὸ Μπρόσνερο νὰ 'πᾶμε μὲ τὴν νύχτα·
- 275 κ' ὕστερα πῶς ἐπήγαμε κείχα χροαὶς μὲ γέλοις,
πῶς εἶδα καὶ 'χαλάσασι' τοῦ Πύργου τὰ θεμέλια·
μόν' ἄς ἀποφασίσουμε κάτω νὰ κατεβοῦμε,
τὸν Ἀληδάκη 'ς τὰ Σφακιὰ μὴ τὸν ἐκαρτεροῦμε·
θεὶ νάχωμε καὶ φύλακες ἀγίους καὶ Παναγία,
- 280 γιατί θὰ πολεμήσωμε «γιά πίστι καὶ πατριδα»·

- κι' ὁ ὕψιστος ὅπου θωρεῖ τὴ στενοχώρησί μας,
 βοηθὸς θεὸς μᾶς ἐγενῆ 'ς τὴ' στράτα τὴ δική μας·
 ἐμεῖς κακὴ τὴν ἔχωμε παιδιὰ μου ἔτσι κ' ἔτσι,
 'ς τὸ Μπρόσνερ' ἄς κατέβωμε, κ' ὕστερ' ἄς ἔρθ' ὁ, τ' ἔρθῃ.
 285 Τὸν Ἀληθάκη, τὸ σκυλί, ὡς πότε θὰ βρυστοῦμε·
 καλόβολα 'ς τὴ πόρτα μας νὰ 'βγοῦμε 'δὲ'μποροῦμε·
 μιὰ φορὰ θὰ 'ποθάνομε καὶ τὲς ξεκουρασίανε,
 ἀποῦ τὴ 'ζῆσι τὴν κακὴ' ὁ θάνατος καλλιάνε·
 εἰς τὸ οὐρανούς οἱ γιᾶγγελοι θὰ μᾶς ἀποδεχτοῦσι,
 290 καὶ ἡ γιερχόμεναῖς γεναῖς θὰ μᾶς ἐσυγχωροῦσι.
 Ὁ Μπενοδασκαλόπαπας, λέσι, κιᾶλλοι παπᾶδες,
 μέσα ποῦ τὴν Ἀνώπολι, κιὰπὸ τσοὶ Κομητᾶδες·
 ὁ παπᾶ Σίφης Σκορδυλῆς, κι' ὁ Χατζηδωγιωργάκης,
 Μπουρδούνης, Σιφοδάσκυλος, καὶ ὁ παπᾶ Μωράκης·
 295 Βλάχοι καὶ Μαυροπάτεροι εἶπασιν τὴ βουλὴν τω
 νὰ πᾶ νὰ βροῦσι τὸν ἄγᾶ ἦτον ἡ γι' ἀφορμὴ τω·
 κ' ἔμειναν οὐλοὶ σύφωτοι ἀπόφασιν ἐκάμα,
 'ς τὸ Μπρόσνερο νὰ κατέβω' δίχως κιανένα πρᾶμμα.
 Μὰ εἶπε κ' ἡ Πατσουροζμπιά κ' ἐμεῖς θάρματωθοῦμε,
 300 κ' ἡ Νικολέτα, κ' ἡ Χρουσῆ θὲ νὰ σᾶς ἀκλουθοῦμε·
 μαζὺ νὰ πολεμήσωμε, μαζὺ κιᾶν ἐχαθοῦμε,
 κ' ἐμεῖς ἐβαρεθῆκαμε τσοὶ Τούρκους νὰ γροικοῦμε·
 οὐλαὶς μαζὺ θὲ νᾶρθομε φωνιάζ' ἡ γι' Ἀρχοντοῦλα,
 μετ' τὴ Λούπασσου-Κατεργιά καὶ παππαδο-Σοφοῦλα.
 305 Γυναῖκες, σεῖς νὰ κάτσετε μαζὺ μετὰ παιδιὰ σας,
 μὰ σᾶς κάτω 'ς τὸ Μπρόσνερο, δὲν ἔνε ἡ δουλειὰ σας·
 ὀγλήγορα 'ς τὰ 'σπίθι σας, τῶν λέν' οἱ πολεμάρχοι,
 μὰ 'μεῖς τοῦ Πύργου τὴν Τουρκιὰ τὴν τρώμε καὶ μονάχοι—
 —Μὰ 'μεῖς δὲν ἀπομένομε, μαζὺ σας θ' ἀκλουθοῦμε,
 310 ταῖ ῥωμηοσύνης τὸν ὀχθρὸ κ' ἐμεῖς θὰ πολεμοῦμε.—
 —'Ας ἔρθου, 'σὰ' δὲ γίνεται, μὰ ἡ πρώτη των δὲν ἔνε,
 εἶπεν, ὁ Βολουδόπωλος, κ' ἡ συντροφιὰ καλ' ἔνε,—
 Βαθεῖαν αὐγὴ σηκώνουνται, κι' οὐλοὶ μονομεργιοῦσι,
 καὶ κάνουνσι παράκλησι 'ς τὸ δρόμο γιὰ νὰ 'μποῦσι·
 315 Παπᾶδες δεκατέσσερης τὰ ἱερὰ 'ντυμένοι,
 διαβάζου τὴν παράκλησι 'ς τὰ δάκρυα βουτυμένοι·

- οἱ λαϊκοὶ 'νατολικά κάνουνουν τὸ σταυρόν τω,
τὴν Παναγιά παρακαλοῦ' τὸ μοναχὸ βοηθόν τω·
ξερκούληδες παρακαλοῦ' καὶ σλύφτου' τὸ κεφάλι,
320 καὶ «Παναγία σῶσαι μας λέει μικροὶ μεγάλοι·
οὔλοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, μαζὺ παρακαλοῦσι,
καὶ κάνουνουν καὶ ἁγιασμὸ καὶ τὸν σταυρὸ φιλοῦσι·
ἐκάμασι τὸν ἁγιασμὸ καὶ τὸ σταυρὸ φιλοῦσι,
οἱ γεροντάδες τσ' εὐλογοῦ' καὶ ἀπόκλις ξεκινοῦσι·
325 καὶ ὡς τὰ γλυκοχαράμματα τὸ Μπρόνερο' κυκλῶνου·
καὶ δυὼ παιγιωῖτες διαλλεχτοὶ 'ς τὸν Πύργον ἀποσῶνου·
ὁ Καραβάνος ἐν' ὁ γεῖς, κιᾶλλος 'πὸ τοῖ Μπουζίδες,
καὶ αὐτοὺς τοῖ δυὼ ἐπέψασι γιὰτ' εἶν καλ' ἀγρυπνίδες·
καὶ παραγκέρονουσι τῶνε ν' 'πᾶσι νὰ χωστοῦσι,
330 καὶ ὡς διαφωτίση τὸ ταχύ, ἔτοιμοι νὰ βρεθοῦσι,
'ποῦ θὰ προβάλλη ὁ Ἄγας ἀπὸ τοῦ παραθύρι,
μόνο νὰ μὴν τοῦ κάμουσι λύπησι καὶ χατῆρι·
τόμου καὶ ἀνοίξη γιὰ νὰ ἰδῇ, τσ' ἐργάτες νὰ ρωνιάξῃ,
τσοὶ δουλευτάδες, τσοὶ βοσκούς γιὰ νὰ τοῖ διατάξῃ,
335 νὰ τοῦ μονοφτυλίσουσιν ἀμείως σαν προβχλῃ.
πρίχου προφτάξῃ νὰ τσ' ἰδῇ, γῆ τοῦ τὸ 'πύουσιν ἄλλοι·
τάμμάθῃ τῶν ν' ἀνθίζουσι γιὰ νὰ τότε σκοτώσῃ,
νὰ 'πᾶσιν ὕστερα καὶ αὐτοὶ τὸν Πύργον νὰ τσακώσῃ.
Μὰ τάρκουμπουζι τᾶπιστα τοῦ κάμασι χατῆρι,
340 γιὰτ' ὡς ἐφάνῃ τὸ ταχύ ἀπὸ τὸ παραθύρι,
τοῦ μονοπαίξασι καὶ οἱ δυὼ, μὰ 'κεῖνα δὲν ἐπῆρα·
βάσαν' ἄλλῃς λοῆς 'ς αὐτὸν ἐφύλαγεν ἡ μοῖρα·
ἄκουσε τῇ πυροβολές, καὶ τρέχει 'ς τὸν οἰτάτου,
'ντύνεται καὶ ὀρδινιάζεται, καὶ βάνει τ' ἄρματα του·
345 καὶ εἶχε καὶ μιὰ διακοσχερὲ ἁράπιδες καὶ ἀγάδες,
τῷ Σφακινῶν ἐφώναξε, ἤρθετε κερατάδες;
θὰ σᾶς σὲ δεῖξω 'γὼ μωρέ, πῶς πολεμοῦν οἱ γιᾶντρες,
ποῦ δὲν τὸ καταδέχονται νὰ κάνουνουν μπροσάδες.
Λέει τοῦ ὁ Μανούσας καὶ τῇ χοντρή φωνάρα,
350 καὶ μέ τὴν 'ποκαμίσαν του καὶ τὴν πλατὴ ζωνάρα.
— Ἐδᾶ θὰ δῆς, μωρέ μπουρμα, μὲ πλοῦς θὰ πολεμίσῃς,
ποῦ χαζιρεύου' καὶ καλὰ, ἕνα μας μὴν ἀφίσῃς·

- ἔδα θὰ δείξῃ ὁ πόλεμος ἂν εἶσαι παλληκάρι,
 κ' ἤρθεν ἡ γῆρρα σου, μπουρμά, διάκοιός θὰ σὲ πάρῃ·
- 355 Κι' ὥστε ποῦ νὰ τὸ καλοπῇ, οὐλ' ἐχυνεβολίζαν·
 κι' ἀρχίζουν τονε 'ς τὰ φοχοῦ χοῦ, μέσα τὸν ἐσφαλίζα·
 κι' ἀπόξ' ὅσοι 'βρεθήκασι τσῇ μπαλοταῖς γροικουσί,
 κι' ὅσο 'μποροῦσι φεύγουσι, οὐλα τὰ παραιτοῦσι.
- Καὶ τοῦ Μπροσνέρου ἡ τουρκιά, οἱ τρομεροὶ τζορμπάδες,
 360 ἀπ' οὐλὸς 'Αποκώρωνας δὲν εἶχε τέθουρους σκιάδες,
 εἰς τ' ἄρματ' σταθήκασι, μ' ἀνὲ καὶ ἀντισταθεῦσι,
 τὸν ἄλλο κόσμο γλήγορα οὐλοὶ θὰ τὸν εὐροῦσι.
 'Σάν εἶδαν τέθουο χωρατὰ τὴν ράχιν ἐγυρίσα,
 σπίθια καὶ ζᾶ καὶ πράμματα οὐλα τὰ παρκεῖτ' ἴσα,
- 365 κ' ἐπήγασιν εἰς τὸ Βαφέ, 'ς τὸ Νίπος, καὶ στοῦ Βάμου,
 κ' ἐβλέπασι τσοὶ Σφακιανοὺς 'ς τὸ Μπρόσνερο πῶς διάχνου·
 'ς τὸ Πύργον τὸ Μπραῖμ ἀγὰ πῶς τόνε συγύριζου,
 τὰ 'σπίθια καὶ τὰ ζάτωνε πῶς τὰ ζετσαμπαδίζου.
 Ἄντρες κί' αὐτὰ πενηντὰρ οἱ Τούρκοι Μπρόσνερίτες,
- 370 κι' ἀπ' οὐλοὺς οἱ κακότεροι αὐτοὶ 'σαν οἱ κοπρίτες·
 'ς τ' Ἀποκωρώνου τὰ χωριά ἐκάθουντο χιλιάδες
 ἀγάδες, ξεκουκούλωτοι, γιαντίσσαροι μπουρμάδες,
 μὰ δὲν ἀποφασίσασι καθόλου νὰ σιμώσου,
 καὶ τ' Ἀληδάκη τοῦ φτωχοῦ βοήθεια νὰ τοῦ δώσου.
- 375 Κι' ἀπὸ τ' ἀσκέρι τοῦ πασσᾶ κιανένας δὲν ἐφάνη,
 γιὰτὶ δὲν τῶν ἐπέψασι βασιλικὸ φερμάνι·
 κ' ἀφῆκασιν τὸν ἔρημον, τὸ δόλιον Ἀληδάκη,
 κ' ἐφάγγαντον οἱ Σφακιανοί, ὡς τὸ κολατσιδάκι·
 ἐφάγγαντον οἱ Σφακιανοί ὡς τὸ κολατσιδάκι,
- 380 μὰ δὲν τὸν ἤρθε χούτωμα, μουδὲ καὶ μεζεδάκι·
 κι' αὐτόνο' καὶ τσ' ἀνθρώπους του, οὐλοὺς τσ' ἐκταλῶσα,
 μέσα 'ς τὸν Πύργο ζωντανὸ κιανένα δὲ ἀφῆσαν·
 γιὰτὶ μονομεργιάσασι οὐλ' οἱ καλοὶ παιγνιώτες,
 κ' ἐβλέπα' τὰ παράθυρα, φονέδες καὶ τσῇ πόρταις,
- 385 κι' ἀπ' ὅπου 'βλέπασι καπνὸ, οὐλοὶ μονοφτυλίζα,
 κ' ἐσποῦσα' ἡ γριαπαλόπετρες καὶ τὰ σμαγδάλι' ἀνοίγα·
 κίόντε 'ξαναπροβαίναςιν οἱ Τούρκοι κ' ἐξζμόνα·
 τῶν ἔπαιζαν οἱ Σφακιανοί, 'ς τὸν τόπο τσοὶ ξαπλώναν·

- 390 ἰαγούμια τῶν ἐκάμασι κ' ἐπέσα' ἡ καντουνάδες,
 'Αλλάχ, 'Αλλάχ, φωνιάζασι καὶ ντόπιοι κ' ἀραπάδες.
 Μ' ἀντρίστικ' ἐπολέμησαν 'σάν ἄνδρες ἐχαστάξ, ἡ
 οὔλοι τῶν ἐσκοτώθηκαν, καὶ τὰ 'ζυγῶνα' φτάξ'
 κ' αὐτόνος ὁ Μπραίμ. ἄγᾶς ἔχασε τὴ ζῶν του,
 μόνο πεντέξε μπαλοτές ἔφαε τὸ κορμὶν του.
 395 κ' οὐλ' ἐπαρξενεύτικαν 'ς τὴ τόσην ἀντρεία του,
 τὰ κρέτα του τὴν εἶχαι τὴν ὄψιν τοῦ γαλάτου.
 Κ' ἀπῆς καὶ τοσὶ ἡλωτώσασι μέσ' 'ς τὸν Πύργο 'μπῆκαν
 κ' ἐπῆραν δ.τι εὐρίκασι καὶ πρᾶμμα δὲν ἀφήκα.
 'ς τὸ Μπρόσνερον ἐκάτσασι κ' ἐκάμασι καὶ δειπνο,
 400 καὶ τὰ σπιτάκια τῷ Τουρκῶν οὔλα τὰ 'κάμαν λύχνο·
 καλὰ τὰ συγυρίτασιν ἐβγάλα καὶ τῇ πόρτες,
 κατοικηριὸ τὰ 'κάμας' οἱ σπου, γίτες καὶ ἡ σκλώπες·
 καὶ πῶς νὰ κουβαλίσουσι τὰ τόσα κελεπίργια,
 'μουὶδ' οἱ γαιειδάροι φτάνουσι μουλλάργι' οὐδὲ μεπείργια·
 405 μπρὸς ὥρας 'γίνα' χτήματα, μονάχοι τὰ σηκώνου,
 κ' δ,τι 'μποροῦσε κάθε γέι' 'ς τ' 'Ασχύφου τ' ἀποσάνου·
 οὔλοι, γυναῖκες καὶ παῖδι' ὁμάδι κατεβῆκα,
 κ' ἐγδύσασι τὸ Μπρόσνερο καὶ πρᾶμμα δὲν ἀφήκα·
 Περίσσεια κουραστήκασι δυὼ μέραις νὰ τὸ γδύσου,
 410 κ' δ,τι τὸν ἐσηκῶνετο πρᾶμμα νὰ μὴν ἀφήσου·
 οὔλα τὰ κουβαλήσασι 'ς τ' 'Ασχύφου 'ς τὸ λειβάδι,
 ἡ κάψα δὲ τῶν 'μπόδισε μου δὲ καὶ τὸ σκοτάδι·
 πόρτες, πιθόργια καὶ βουτσιὰ, μὲ τὸ κρασί ν ὁμοδι,
 καὶ τὸ κρεθῆρι 'πήρασι, πέρνουσι καὶ τὸ λάδι.
 415 τσικάλι δὲν ἀφήκασι, πινάκι, γῆ σανίδα,
 σκουτέλι, κουλουκουτερό, μουὶδὲ καὶ λεκανίδα,
 καζάνια σκρανταεφτά, λαβέντσι' τοῦ μεγάτου,
 ποῦ, κ' 'Αλιδάκης ὁ φτωχὸς ἔβριε ποῦ τὸν 'μπαμπά του,
 μπρίκια τηγάνια τέντσερα, τυφράδες καὶ μπακίργια,
 420 καὶ τὰ μπαρούθια πέρνουσι, πέρνου καὶ τὰ μολύβια,
 κ' ὅσα μουλλαρογάιδουρα, φοράδες καὶ μεπείργια,
 οὔλα τὰ πεμαζώνουσι μὲ γέλοια καὶ παιγνίδια·
 καὶ ρούχο, ποῦ νὰ 'φήσουσι, γδυμνοὶ 'σαν οἱ καῦμένοι·
 γδυμνοὶ 'σα καὶ 'ξυπόλητοι καὶ κακαποδομένοι·

- 425 μαῦρο τονε τὸ μμάτι τω κ' ὅ, τι ἤβρισταν τὸ πέρνα,
τόν πύργ', ἄν ἐσηκῶνετο, 'ς τ' Ἀσκούφου τὸν ἐφέρνα.
'Η στράτα ποῦ τὸ Μπρόσνερο νά πάη 'ς τὸ Λιβάδι,
ἦτονε μιά μελιττακειῖς συγκρατιχτὸ κοπάδι·
οἱ γ' ὅρκεροι κατέββαينا, κ' οἱ φορτωμένοι 'βγαῖνα,
430 κ' ἄφιναν τὸ γομάρι τω' κ' ὀπίσω ἐγ'ιγέρνα·
κ' ὅ, τ' 'βρησκαν τὸ 'σήκωνα' καὶ πάλι πίσω 'πηαῖνα,
κ' οὐλημερνίς, κ' οὐληνυκτίς ἀνεβοκατεβαῖνα,
ὥσά' τὸ κὰν' οἱ μέρμηγκες ὄντες εἰς τὴν φωληά των
τὸ καλοκαίρι κουβελου' θροφὴ γιὰ τὴ χρονεῖα των·
435 'Σ τ' Ἀσκούφου μονομέρ'γιασαν οὐλα τὰ κελεπίρ'για,
κ' ἰσπόκις τὰ 'μοιράσασιν' οὐλα δίχως χ'ιτίρ'για·
μὰ γιὰ ψηφῖν εἰς τὰ ἄρχοντες ἐδίδασιν δυὸ πάρτες,
κ' αὐτοὶ καλὰ 'σηκῶνασι κ' ἐκάμασι καὶ στράτες.
Αὐτόνος ὁ Μανούσακας μὲ τὰ χονδρὰ στιβάνια,
440 ἓνα γομάρι 'σήκωσε λαβέντ'ια καὶ καζάνι·
κ' οὐλοὶ 'παραξενεύτηκα' καὶ τσοῦρμο καὶ λογάδες,
π'ιάνουσι καὶ ζυγίζοντα καὶ 'βγαίν' ὀγδόντ' ὀκάδες.
Οἱ Σφακιανοὶ μοιράζουσι τὰ ἔχη τ' Ἀλιδάκη,
κ' οἱ Τοῦρκοι τινὲ κλαίουσι κ' εἰνι νά πιοῦν φαρομάκι·
445 κλαίει τον κ' ἡ χανούμη του, παρηγοργιὰ δὲν ἔχει,
τοῦ γυιούτζη ἐπαράγγερνε 'ς τὰ ἀγκάλαις τση τὸν ἔχει·
νυγὲ μου, μὲ τσοὶ Σφακιανοὺς νὰ ἔχης τὴν εὐκὴ μου,
ὄχθριτα νὰ μὴν ἔχετε, νὰ σὲ χαρῶ παιδί μου·
κ' ἄς τρώσι βούγια καὶ σφαχτά, καὶ τὰ δὲν ἀποκάνου',
450 νὰ μὴ σοῦ βρίστουν ἀφορμὴ πέλεμο νὰ σοῦ κάνου',
καὶ νὰ σὲ κάμουσι καὶ σέ, 'σά' κάμαν τοῦ μπαμπᾶ σου,
νὰ χύσης τὸ κορμάκι σου καὶ τὰ νοικοκυργιὰ σου.
Μὰ κλαίουσι κ' οἱ Σφακιανοὶ κάμποσους ἀντρεωμένους,
λεῖοντάρ'για 'ς τὴν π'ιλληκαργιὰ, 'ς τὸν πόλεμ' ἀξιωμένους.
455 κλαίει τὸ Μποῦζο-Θόδωρο. ποῦχε μεγάλο νάμι,
καὶ τὸ 'Φλὲ-Φλὲ τὸ Σταβιανό, καὶ τὸν Πατεργιάννη·
τὸν Κανακό-Γερώνυμο, ἀποῦ τον ἀντρεωμένους,
κ' ἦτο καὶ νεῖος μοναχογιός, περισσεῖα χαϊδεμμένους·
κλαῖειν τὸ Σκορδαλ-Ἀντρουλῆ, τὸν ὁμορφο πα'ιγνιώτη,
460 μαζὺ μὲ τὸν παππᾶ-Βαρδῆ, καὶ τὸν παππᾶ τὸ Χιώτη·

- καὶ τὸν Σπαντιδο-Κωσταντῇ, καὶ τὸν Σφο-Μανώλη,
τὸν Μπριλογιάννο-Θόδωρο, ποῦ τὸ 'παινοῦσαν δλοῖ,
καὶ τὸ Νικόλα Μαλαντρή, τὸ Ρούσιο, ποῦ τὸ Θόλος·
καὶ μένος ὁ Βαφό-Κωστας, κ' ὁ Μπῆργερος ὁ Πόλος·
465 κλαῖν τῇ Μπουρπαχο-Κατσουλῇ, μὲ τὴν μακρὲ πλεξοῦδα,
ἀπὸ 'πολέμ' ἀντρείστικα, κ' ἄς ἦτο κοπελοῦδα·
κλαῖσι καὶ τὴν Σγουρxfελλιᾶ, ποῦκανε τὰ λαγούμια,
κ' ἔκανε τὰ παιδιὰ ῥφανά, χηρᾶδες τὰ χχνούρια·
ἀποῦ τὴν κῆρε μπαλοτὲ κ' ἔπεσεν εἰς τὸ δῶμα,
470 καὶ πέρν' ἡ μπόρμπερη φωθιᾶ καὶ τήνε κάνει λυῶμα.
Γλήγορα θε νὰ κλάψουσι καὶ τὸν Ζαρπετο-Γιῶργη,
καὶ τὸν Μιχαῖλουδὸ-Πέλο, καὶ τὸν Βαρδο-Κοκόλη,
καὶ τὸν Μπουνατο-Μιχελῇ, κ' ἔχου μεγάλη πρίκα,
κ' αὐτοὶ βαρὲ 'ς τὸν πόλεμο σπερίσσεια βαρησιῆκα.
475 Μὰ 'σάν ἀπομοιράσασαι τὸ ντρώου 'ς τὸ Λειβάδι,
ἐκεῖ γὰρ νὰ ξεκουραστοῦν ἐμείναισι τὸ βράδυ.
'Εσφαζαν βούγια καὶ σφαχτὰ καὶ στεῖρες καὶ κριγάργια,
καὶ μερτικὰ γεμιζουσι λαβέντσια κ' ἀρμεγάργια·
ἐψήσαν βούδια καὶ σφαχτὰ, κριγάργια σουβλισμένα,
480 νὰ φᾶσι νὰ ξεκουραστοῦ τὰ πολυκουρασμένα·
τὴν στεῖρες κἀνου σουβλισταῖς, τὰ βούγια 'ς τὰ λαβέντσια·
καὶ τῶν ψηστῶν ἡ μυρωδιὰ ἀχνίζεν ὡς τὰ νέφια·
οὔλοι χαροκοπήσασιν ἡπὶν καὶ τραγουδήσα,
κ' ἐκείνους ποῦ σκοτώθησα' τοῖσι συγνομαχαρίσα.
485 'Εδέτσι τὸν ἐδιᾶξασιν αὐτὸν τὸν Ἀληδάκη,
'ποῦ ἦτο 'ς τὸν Ἀποκώρωνα ἀκούνιστο χαράκι,
κ' ἦτονε κ' ὁ πλουσιώτερος τῶ γιαννιτσαραγάδω,
κ' ἄκομη δυνατώτερος τῶν ἄλλωνῶ πασσάδω,
καὶ δὲν ἐπρόφταξ' ὁ φτωχὸς τὰσκέρι νάρματῶση,
490 νὰ 'βγῇ ναῦρῃ τοῖσι Σφακιανούς, οὔλους νὰ τοῖσι σκοτώση.
Οἱ σκοῦροι κ' οἱ ἀνάλαγοι δὲν τὸν ἐκκετεροῦσαν,
'σὰ σκάρες μὲ τῇ μυρωδιᾷ ἀπάνω του 'γλακοῦσα·
ἐστριφογυριστήκασιν ὀμπρὸς κ' ὀρδινιστήκκ,
κόπο νὰ κάμῃ νὰ τοῖσι 'βρῇ αὐτοὶ δὲ τὸν ἀφῆκκ.
495 'Σ τὸ Μπρόσνερο κατέβηκκ 'πούλα τὰ χαζιρεύγει,
νὰ μὴ τὸν κάμουν 'ς τὰ Σφκκῖα νὰ 'βγῇ νὰ τοῖσι γυρεύγῃ·

- 'πήγανε 'ς τὸ κονάκι του καὶ μέτα τονὲ κλειοῦσι,
 εἰς τὰ Σφακιὰ μὴ ξαναβγῇ κάλλιπα τὸν καταλυοῦσι.
 Καλὰ ποῦ τοῦ τὸ 'κάμασι τᾶπονου τοῦ καρμῖρη,
 500 ποῦ γέμισεν τὸ Πύργον του μπαρουθία καὶ μολύβι·
 ἀσκέργια μονομέργιαζε εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ 'βγάλλη,
 νὰ μὴν ἀφῆσθ' 'ς τὰ βουνὰ πέτρων ἀπάνω 'ς ἄλλη·
 ἀσκέργια μονομέργιαζεν εἰς τὰ Σφακιὰ νὰ ρίξῃ,
 τσοὶ Σφακιανούς εἰς τὰ γρεμνὰ οὐλούς νὰ τσοὶ γρεμίση·
 505 γιὰτὶ τσοὶ 'ρήμαξ' ἡ τουρκιὰ τσ' ἄλζουδους κ' ἐπεινοῦσα,
 καὶ πότες γεροντόβουϊδο πότες σφαχτὸ τ' ἀρπούσα,
 κ' ἐμπένα κκὶ κιαμιά φορὰ εἰς τσοὶ δικούς του τόπους
 ἀποῦ δὲν ἤθελε ναιδῇ μουιδὲ καὶ ζῇ γι' ἀθρώπους·
 αὐτὸς δὲ τῶι λυπάτονε τῷ πείνας νὰ ψοφήσου,
 510 γιὰυτὸ κιαῦτοί'χαν ὄρεξι νὰ τονε συγυρίσου·
 γιὰ τὴν κακὴν του γειτονιὰ νὰ τόνε ξεπαστρέψουν,
 καὶ τῇ 'δικαίς τῶνε κορφαῖς ναιδοῦ νὰ ξεμπερδέψουν.
 'Παυτάνος ὁ Μπραζι ἄγας με τὸν ἀγὰ μπαμπά του,
 τὰ γονικά των ἄρπαξε καὶ τᾶκαμε δικὰ του·
 515 γιὰ 'κεινοδὰ 'ς τὸ Μπρόσνερο κατέβησαν με τᾶστρα,
 κ' αὐτόνο καὶ τσ' ἀθρώπους του, οὐλούς τσοὶ 'κάμαν πάστρα·
 τὸν Πύργον ἐχαλάσασι καὶ μέσα τσ' ἐπετρώσα,
 'ς τὴν ἀπονιάν του τὴν πολλὴ καλὰ τὸν ἐπλερώσα·
 καλὰ τὸν ἐπλερώσασι γιὰ τὴν καλαθρωπειὰ του,
 520 ἐπῆραν καὶ τὰ ἔχῃ του καὶ τὰ νοικοκυριά του·
 πέρονου καὶ τῇ μωδᾶρες του, 'πόστεινε τὰ μιτάτα,
 'ποῦ 'λάναν τὰ καλὰ τυριὰ, τῇ Ροδχαῖς τὰφραῖτα.
 Κ' αὐτόνο τὸν ἀμπώζασι, πίσω 'ς τὴ βορρεινάδα,
 κ' ἔχασε καὶ τὴν ἔρημη τοῦ κόσμου πρασινάδα·
 525 ἔφρε τὸ κεφάλι του, πᾶσιν οὐλοὶ τ' οἱ κόποι !
 τῶν ἀκριβῶ τὰ πράγματα, τὰ τρῶν' οἱ χαροκόποι.
 Κ' ἐγὼ τον ἐδιγῆθηκα οὐλο 'ς τὴν ἀφεδιά σας,
 νὰ μὴ τονε ξεχάσετε καὶ 'σεῖς,, καὶ τὰ παιδιὰ σας.

ΓΕΙΟΡΓΗΣ ΠΑΤΕΡΟΣ

[Κόπια σηχομένη ἐκ τῇ πρώτῃ κόπια τοῦ ριμαδόρου]

Λ Ε Ξ Ι Λ Ο Γ Ι Ο Ν

Α

- Ἀγᾶς, κύριος τουρκ.
 Ἀγουτζίδες, σκοπευταί, τούρκ. κυ-
 νηγοί.
 Ἀγρίμι, ἀγριόγιδον.
 Ἀγώρια, ὄρεινά χωρία.
 Ἀδυνατός, δυνατός, ισχυρός.
 Ἀζᾶς, πρόκοιτος.
 Ἀζιλακιάς, ὁάσος κατάμεστον βλα-
 νοφόρων δένδρων, πρίνων καὶ ἀζι-
 λάκων περὶ τὸ χωρίον Ἀσκύφον.
 Ἀζουδος, ταλαίπωρος.
 Ἀθός, ἄνθος.
 Ἀι-Γιάννης, χωρίον τῶν Σφακίων.
 Ἀλάλητα, ἀνήματα (ἐκ τοῦ ελασίω)
 καὶ ἀτιθάττεται ὡς ἐκ τῆς πλη-
 σμονῆς ζῶα.
 Ἀλαργάω-ἀλαργεύω, ἀπομακρύνομαι.
 Ἀλλιῶς, ἄλλως, (ἀλλέως πως)
 Ἀμάλαγα, ἀγνά, δροσερά, τρυφερά,
 ἄθικτα.
 Ἀμε-ἄμετε, ἄγε, ἄγετε.
 Ἀμολάρω καὶ ἀμολιῶ, ἀπολύω.
 Ἀμπώθω καὶ ἀμπώχνω, ἀποθῶ-
 ἐξωθῶ.
 Ἀνακεφαλή, ἀνυποταξία, ἀπ. ἰθυσία,
 ἀναρχία.
 Ἀνάκαα, ὕπατα, μεταφ. δυνάμεις
 τοῦ ἀνθρώπου.
 Ἀναθιβάλλω καὶ ἀναθιβάω, ἀναμι-
 μνήσκομαι-διηγοῦμαι, (ἐξ οὗ καὶ
 ἀθηβολαῖς-ἀαμνήσεις).
 Ἀναρίφνητος, ἀναρίφνητος.
 Ἀναστοροῦμαι, ἱστορῶ, ἐξιστορῶ,
 διηγοῦμαι (ἐνθυμοῦμαι).
 Ἀνώπολις, κωμόπολις τῶν Σφακίων
 Ἀξιωσύνη, ἰκανότης.
 Ἀπαντέγω, ἀναμένω προσδοκῶ.
 Ἀπογυρίζω, παρακάμπτω, λοξοδρομῶ

- Ἀποδόματα, ὁ ἔσχατος βίος (τὰ
 ὑστερνά).
 Ἀποσκυλαχῶ, ἐκδιώκω. μεταφ. ὡς ἡ
 διὰ λιθοβολισμῶν καὶ διὰ ξύλων
 ἐπίθεσις πρὸς καταδύωξιν σκύλων
 καὶ λοιπῶν ὀχληρῶν ὄντων.
 Ἀποσώνω, μεταφ. προσθάω.
 Ἀποκοτῶ, ἀποτοκμῶ.
 Ἀργαστήρι, ἀργαλειός.
 Ἀρμιά, ὄφρυς τῶν ὀρέων.
 Ἀρκομπούζι, ἰταλ. ὄπλον προγεγε-
 στέρας ἐποχῆς τυφέκιον.
 Ἀς, ἄφες.
 Ἀσκέρχια, τουρκ. στρατεύματα.
 Ἀσσες, θέσις ὁροπεδίου μικροῦ ἄνω-
 θεν τῶν χωρίων Ἀνωπόλεως καὶ
 Ἀρζόνης.
 Ἀτλῆς-ἀτλητής, τουρκ. ἱππεύς.

Β

- Βάλη τουρκ. περιστάσεις, περιστα-
 τικά βάσανα.
 Βαγεστούν, βαγεστῶ, ἀπαυδῶ βαρύ-
 νομαι.
 Βεργί, δόσις, δόσιμο, δῶρον,
 Βιστιδοῦρες, ἰταλ. μεσοφῶρια κεντητὰ
 Βουβάδο-Βρασκάδες, χωρία χειμερι-
 νὰ τῶν Σφακίων, ὁῖως τῶν Νιμ-
 βριωτῶν.
 Βολικά, ἐπίρ. ἐν εὐθέτω, ἀνέτως,
 εὐχερῶς.
 Βορδονάρης, ἀστραβηλάτης, μουλλαῆς
 Βρύσες, Κεφαλοβρύσις ἐν Ἀποκορώνῳ
 κάτωθεν τοῦ χωρίου Μπρόσνερου.

Γ

- Γαργεροί, λεροί, ρυπαροί.
 Γαμπαδάτος, περιβέβλημένος χλαί-

νην μαλλίνην, γαμπᾶς, καπότα.
Γιαγέρνω, επανακαμπτω, επιστρέφω
Γιαμῖας, διὰ μιᾶς,
Γιουρούσι, τουρκ. ἔφοδος.
Γιουργιάρω, εφορῶ καὶ τρέπω εἰς
φυγὴν τινα.
Γιορτανιλίκι· τουρκ. περιδέραιον.
Γιωργίτση, χειμερινόν χωρίον, ἄνω-
θεν τοῦ Μπρός-Γιαλοῦ τῶν Σφα-
κίων.
Γκισούρμπαςις, τουρκ. κορυφαῖος,
ἡγέτης τῶν ἀπίστων.
Γλίχι, δρόμος.
Γλυτέρα, σωτηρία, ἀπαλλαγὴ,
Γομάρι φορτίον.
Γούργουθα, τόπος δασώδης παρὰ τὰ
πλάγια τοῦ χωρίου Ἀνωπύλειος
καὶ Μουρίου τῶν Σφακίων.

Δ

Δέσκος ὁροπέδιον ἄνωθεν τῶν ἀκρω-
ρειῶν τοῦ χωρίου Ἀσχύφου.
Δίχως κινεῖα πρᾶγμα, μεταφ. ἀναν-
τιρρήτως, ἀνευ λόγου.
Διάχνω, πράττω.
Διαγουμίζω, διαρπάζω, λεηλατῶ.
Διασίδι, ὁ στήμων τοῦ ὄφρασματος, ἐξ
οὗ διάζομαι.
Δόλιο, δέιλαιον.
Δοσίματα φόροι διαφόρων εἰδῶν
Δοκαρόπορος, ἱεραπὸς ἄγουτα εἰς τὰς
τῶν λευκῶν ὁρέων Σφακίων χι-
νοσκεπᾶστους κορυφάς.
Δράκια, μεταφ. δράκοντες.
Δρομαχισμένος, καβιδρος, πνευστιῶν.

E

Ἐγγαλα, γαλαθηνά, αἰγιδοπρόβατα
γαλάρια.
Ἐδᾶ, ἐπὶ. χρον. ἤδη, τώρα.
Ἐδέτσι, οὕτω.

Ἐδικούς, συγγενεῖς.
Ἐλιγιά, λιγαιῖά (θέσις τις παρὰ τὴν
παραθαλασσίαν κάτωθεν τοῦ Ἀϊ-
Γιάννη Σφακίων.
Ἐπαῖ, ἐδῶ ἐνταῦθα.
Ἐτοῖδα, οὕτω πως.
Εὐγορα, καλὴ θεά, (ἐξ οὗ, βγορίζω,
βγορολογῶ, ἐπισκοπῶ).
Ἐγλη, τὰ ὑποστατικά. περιουσία.

Z

Ζαρώνω, συμμαζεύομαι εἰς τι μέρος
περίφροτος, περιδορίζομαι, περιστέλ-
λομαι.
Ζόρε, τουρκ. βία.
Ζυγώνω, διώκω.

Θ

Θόλος, διαμέρισμα τῆς περιφερείας
τοῦ Μπρός-Γιαλοῦ.
Θοδωρή κορφή, ὄρος ὕψιστον ἐκ τῆς
ὁροσειρᾶς τῶν λευκῶν ὁρέων.

I

Ἰζάνι, τουρ. προσευχή.
Ἰλιγγας, παραθαλάσσιον μεταξὺ
Μπρός-Γιαλοῦ καὶ Λουτροῦ τῶν
Σφακίων.
Ἰντα, πῶς, τί, ποῖος, ὅ, τι.
Ἰντα λογίως, τίνι τρόπῳ.

K

Καζάνι, τουρκ. λέβης.
Καθάρτζι, μεταφ. σαφῶς.
Καιτές, καὶ ἔπειτα, καὶ τότε.
Καλλικράτης, ὁρεινὸν χωρίον Σφακίων
Καλίτζι, ἐμβάδες ἐντητάι.
Καλύβες, χωρίον παραθαλάσσιον Ἀ-

ποχωρώνων.

Καλόβολα, ἐφικτῶς, εὐχερῶς.

Καντοῦνι, ἰταλ. γωνία, (ἐξ οὗ καν-
τουάδες τοὺς γωνιολίθους).

Καρμίσης, ἄπληστος, φιλάργυρος.

Καρώνω, ἀποθνήσκω αἰφνης καὶ διὰ
μῆς παθαίνω ἀποσφακέλιν).

Καστέλλι, ἰταλ. μικρὸν βενετικὸν
φρούριον ἄνωθεν τοῦ Μαύρου λι-
μένος εἰς Μπρὸς Γιάλο.

Καταλυῶ, καταλύω, μεταφ. ἐξαφα-
νίζω, θανατώνω τινα.

Κάφαλος, ξύλον. κεκαυμένου δέν-
δρου, λείψανον,

Κελεπίργια, τουρκ. λεία πολέμου,
λάφυρα.

Κεφάλια, μεταφ. μέτωπα λοφίσκων
καὶ γηλόφων.

Κίανεις, κανείς, οὐδείς.

Κιαπόκριας ἔπειτα, ὕστερα.

Κιῶντες, καὶ ὅτε, ὁπότε.

Κολατσιδάκι, κολατσιό, ἰταλ. ἀκρά-
τισμα, πρόγευμα.

Κοπελιάς ἀρμύ, ὁροκορυφή τις εἰς
τὰ Λευκά ὄρη.

Κόκκινη Μηλιά, μεταφ. τὰ ἐνδό-
τερα τῆς Ἀραβίας εἰς Μέκκαν.

Κομητάδες, χωρίον Σφακίων.

Κοιάκι, τουρκ. οἰκὸς ἀρχοντος, ἀρ-
χοντικός, μεταφ. ἀνάκτορον με-
ριστάνος ὀθωμανοῦ μετ' ἐπετε-
λείου αὐλικῶν.

Κουβαλῶ, κομίζω, μεταφέρω.

Κουζουλὸς μωρὸς

Κουνῶ. κοινῶ.

Κουλουκουτερόν, ρῶπος, ρωπικόν,
σκεῦος οἰκιακόν.

Κούρτα, ἰταλ. αὐλή περιπεφραγμέ-
νη ἐνθα σταθμεύουσι τὰ πρὸς ἄ-
μελξιν πράγματα

Κοσοῦλτο, ἰταλίστι, σύσκεψις, συμ-
βούλιον.

Κουτέλες ἀνοικτές, ὅμοι εὐρεῖς, (ἐξ
οὗ ἀνοικτοκούταλος, ὁ εὐρύωμος).

Κουτελίτης μανθῆλιον περὶ τὸ μέ-
τωπον (ἐπιμετώπιον).

Κουτελώνω, ἐντιμετωπίζω.

Κράπη, ὁροπέδιον, πρὸ τῆς εἰς τὸν
φάραγκα τοῦ Κατρέως εἰσόδου, καὶ
ἐνθα ἡ πρὸς τὸ χωρίον Ἀσχυφον,
τῶν Σφακίων ὁδός.

Κρέτα, κρέατα.

Κρούσσια, ὁροπέδιον μεστὸν πελω-
ρίων πευκῶν, κυπαρίσσιον καὶ ἄ-
γριοδένδρων ἁνωθεντοῦ Ἀϊ-Γιάννη
Κρυοκομβένταις, συνεντεύξεις, μυ-
στικά.

Κωλώνω, ὀπισθεδρομῶ.

Λ

Λαγγά, λαγκάδια.

Λαλητούς, ἐλαυνομένους.

Λαχανάς, θέσις ποιμνιοδοκῆς ἐν
Ἀσχυφῷ.

Λεβάντες, ἰταλ. Ἀνατολή.

Λέσσια, πτώματα (ῆ ψοφίμια) νε-
κρῶν ζώων.

Λιγίδς, λεπτός, (λιπόσαρκος).

Λιγολαῶ, λιζολαῖζω, καθίσταμαι
ἐλάσσων.

Λογιάζω, διαννοῦμαι.

Λούπηξ, ἱέραξ, γέρακας, ὄρνειον ἀρ-
πακτικόν, ὡς τὰ τῶν ἰκτιδῶν γένη.

Λυσόθυρο, λελυμένη θύρα οἰκήμα-
τος ἐμπεπερησμένου καὶ εἰς σω-
ρὸν ἐρειπίου διατελούντος.

Λουτρον, ἐπινέσιον τοῦ χωρίου Ἀ-
νοπώλεως καὶ λιμῆν.

Λουργιά, ἱμάντες λωρία.

Μ

Μαγάρι, κἄν, εἴθε.

Μαγκλαβίζω, βασανίζω.

Μαδάραις, κορυφαί τῶν ὀρέων.

Μαντάτο, ἀγγελία, ἰταλ.
 Μαντατοφορίζω, ἀγγέλω.
 Μάρωπα, ἀμνάδες.
 Μαύρος, μετ' τεθλιμμένος.
 Μεζεδάκι, τουρκ. λίχνευμα,
 Μελιγκούνια, μύρμηκες.
 Μεσοχώρι. κόμη παρὰ τῷ Μπροσ-
 γιάλῳ.
 Μεγάλο-Κάστρο, Ἡράκλειον, πόλις
 περιτειχισμένη μὲ παραθαλάσσιον
 φρούριον, παλαιὰ πρωτεύουσα
 Κρήτης.
 Μητὰτο λατιν. σταθμός προβάτων,
 ἔθνα ὁ σῆκος τῆς τυροποιίας μὲ
 προαύλιον περιφραγμένον.
 Μιαρά, έντομα βλαβερά καὶ δυ-
 σειδῆ.
 Μισίρι, ἡ Αἴγυπτος τουρκ.
 Μιτιρίζι μιτιρίσι, προτείχισμα, προ-
 μαχῶν του κ.
 Μονομερίζω καὶ μονομεργιῶ, συνάζω
 Μονομιάς, ἀθόωας, διὰ μιᾶς.
 Μονετσιᾶ, πολεμοφύδια, ἰταλ.
 Μονοφυτιλίζω, πυροβολῶ ἀθρόως.
 Μουκαρέμι. ἀγγελία τουρκ.
 Μουρίζω, μεταφ. ἀντιμετωπίζω,
 προσκτενίζω (μούρη, πρόσωπον).
 Μπαϊράκλια, σημαῖαι τουρκ.
 Μπάλλαις, σφαίραι ὀπλων ἰταλ.
 Μπάς. μήπως.
 Μπαμπαλή-Χάλι, ξενὼν ἐν Ἀπο-
 ποχωρώνῳ, τουρκ.
 Μπαϊρακτάρης, σημαιοφόρος τουρκ.
 Μπατέρνω, ὑποφέρω, τουρκ.
 Μπαγίζω, καταδιώκω, δι' ἀκοντι-
 σμῶν καὶ πετροβολημάτων.
 Μπερδουκλώνομαι, περιπλέκομαι,
 προσκώπτω.
 Μπέτης, στήθος.
 Μπιζιγάρω, τουρκ. κεντῶ τὴν φι-
 λοτιμίαν τινος, καταστενοχωρῶ.
 Μπόι, ἀνάστημα, τουρκ.
 Μπογαράδες, πελώριοι ὕψιλου ἀνα-
 στήματος, τουρκ.

Μπινίσι, μανδύας, τουρκ.
 Μπόρμπερη, πυρίτης, Polvere,
 ἰταλ.
 Μποσκάδες, ἐνεδραι imboscata
 ἰταλ.
 Μπόρσεις, δύναμις, ισχύς.
 Μπουρνούζι, χλαίνα ἐριούχος, τουρκ.
 Μπουγιουρντί, προσταγή, τουρκ.
 Μπουρμάδες, ἄθροι, ἀρνησίθρησκοι.
 Μπουρμπάδες πυροβόλα Βενετικά.
 Μπούκα, στόμα. ἰταλ.

N

Ναγέ, πριφάρια, τουρκ.
 Νάμι, φήμη, τουρκ.
 Νιμβρος, ὄρεινὸν χωρίον Σφακιῶν.
 Ντερελῆς, τουρκ. μέρας γαιοκτή-
 μων, τίτλος τουρκικός, ἀπονέμε-
 το δὲ συνήθως εἰς ἄρχοντας ὀθω-
 μανούς καὶ εἰς τινὰς χριστιανούς
 τῶν παραποτανίων καὶ παραθα-
 λασσίων περιφερειῶν.
 Ντιθάνι, συμβούλιον, τουρκ.
 Νταύκος, σχαστὸς βράχος.

E

Εαθέρι, κρυφή.
 Εαμώνω, σκοπεῶ, σημαδεύω.
 Εεβγάνω καὶ ξεβγάλλω, μεταφ. ἐξα-
 φανίζω, ἐκβάλλω
 Εέγνοιος, ἀμέριμνος, ἄφροντις.
 Εεγνοιῶ, ἀφροντιστῶ,
 Εεκινῶ, ἐκκινῶ.
 Εεκληρίζω, παγγενεὶ καταστρέφω.
 Εεκκουρασσιᾶ, ἀνάπαυλα.
 Εεπαστρεῦω, μεταφ. θανατώνω.
 Εενερίζω. μετ. ἐξέρχομαι τοῦρεϊθρου
 Εαναζωμένω, μένω καὶ πάλιν ἐκτὸς
 τῆς διαμονῆς μου
 Εεκουκούλωτοι, συμμορίαὶ δολοφό-

νων Τούρκων.

Ξεφτυλίζω, κόπτω τὴν θρυαλλίδα μεταφ. ἀφαιρῶ τὴν ζωὴν τινος.

Ξεμιστεύω, σώζω, λυτρῶναι τινος τὴν ζωὴν.

Ξόμπλεια, κεντήματα, ποικίλματα (ἐξ οὗ Ξομπλειάζω, κεντῶ).

Ξυλόδεμα, περιστροφικὴ ὁδὸς τοῦ χωρίου Ἀσχύφου.

Ξετzaamπαδίζω, μεταφ. ἀποσπῶ διὰ τῶν χειρῶν, ὡς διὰ σιδηρᾶς ἀρπάγης, ὅτι ὀλίποτε δι' αὐτῶν συλλάβω, τουρκ.

Ξεσκούλης, ἀσκήτης.

Ξεπορταρέ, πελεκητὴ σανίς, ἐν ᾗ κυκλικῶς κεχάραται αὐλαξ ἐξ ἧς ῥέει ὁ ὀρρὸς τοῦ ἐν τοῖς τύποις νωποῦ τυροῦ.

Ο

Ὅρμαθιαστούς, συμπλεγμένους κατὰ ὀρμαθούς.

Ὅρδιναίζομαι, μεταφ. παρασκευέζομαι, ἰταλ.

Ὅντᾶς, δωμάτιον, ἀνδράειον τουρκ.

Π

Παιγνιώτης, σκοπευτής.

Παπούρα αγριάδα, πρὸς βοσκὴν ζώων.

Παραδέρνομαι, ταλαιπωροῦμαι.

Πάστρα, μεταφ. καθαίρεσις, ἀνατροπή, θανάτωσις.

Πατητήριον, ληνοί· πατητήριον.

Πατῶ, μεταφ. κυριεύω.

Πηγουνήτης, μανόηλιον περὶ τοῦ πώγωνος

Πλακίων, μεταφ. φθάνω, αἴφνης ἐπέρχομαι.

Πλειὸ καὶ πηλιά, πλεόν, περισσότερον

Ποδιὰ, ἡ ἀλλαγὴ ἐμπροσθέντα.

Πορίζω. ἐξέρχομαι τῆς πόλεως.

Πόρος, ἐξόδος.

Ποροφάραγγο καὶ ποροῖαγγο, κλεισώρεια.

Ποικιά, πικρά, θλιβερά.

Πρεμαζώνω, συλλέγω.

Πράμματα, μεταφ. τὰ πολιτικά.

Πάρτες, μερίδες ἰταλ.

P

Ρασόκαρτσα καὶ ρασόβραχα, μάλινον βραχί.

Ριμαδῶρος, στιχογράφος, ἰταλ.

Ριτζατζής, ὁ ὑπὲρ ἄλλου τινὸς μεσολαβῶν πρὸς ἐπίτευξιν χάριτος παρὰ τοῖς ἰσχύουσι, τουρκ.

Ροδαρές, θέσις ποιμνιοστασιῶν ἐν τοῖς μεταξὺ Καλλικράτους καὶ Ἀσχύφου ὄρεσι.

Ριζικό, τύχη, ἰταλ.

Ρωμηροσύνη, μεταφ. ἐλληνισμός.

Σ

Σαῆς, πεζοδρόμος τουρκ.

Σαντζάκι, σημαία πολεμική τουρκ.

Σβουριχτή, ὄρος ὑψηλότερον τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Λευκῶν ὄρεων ἀνωθεν τῶν χωρίων Ἀγίας Ρουμέλης καὶ Ἀϊ-Γιάννη.

Σελαμέτι, τουρκ. σωτηρία.

Σερασκέος τουρκ. στρατιωτικὸς διοικητής.

Σηκώνομαι, μεταφ. ἐξεγείρομαι (εἰς ἐπαναστασιν).

Σιορρημάζω, κατερημῶ, κατερημῶ.

Σκιαδες, ἐσκιάδες, θρασεῖς ὕβρισται καὶ μαχαίροβγάλται τουρκ.

Σκαπουλῶ, σκαπουλάρω, ἐπιπροσθῶ, διαφεύγω· ἰταλ.

Σκλίβωσις, συγχίνησις μέγχιδακρύων.

Σκουλώπες, γλαυκες,

Σκουντουφλιασμένη, ζοφερά.



ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ



007000020654



АКАДЕМІА

Τιμᾶται δραχ. 1,40